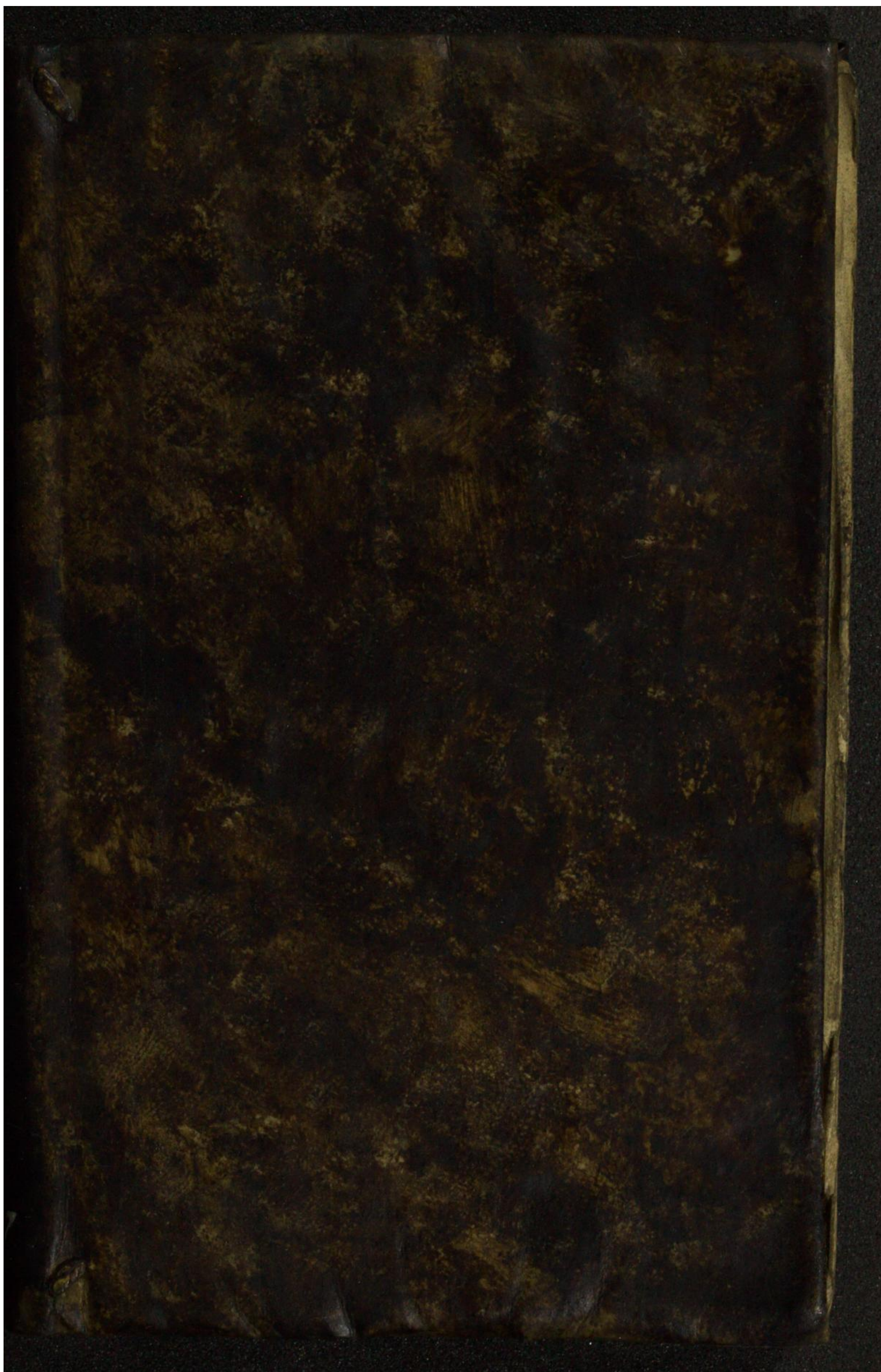
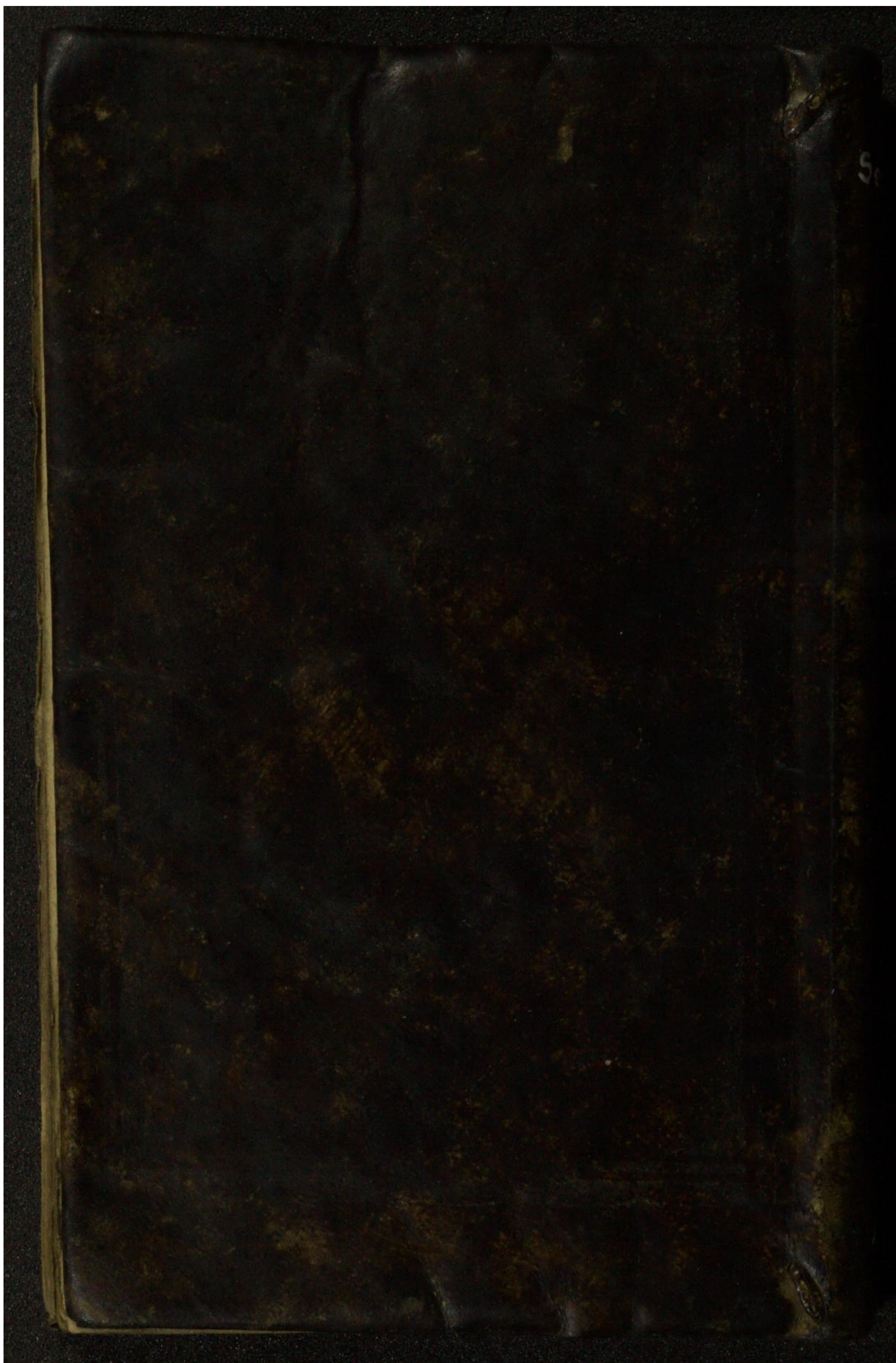
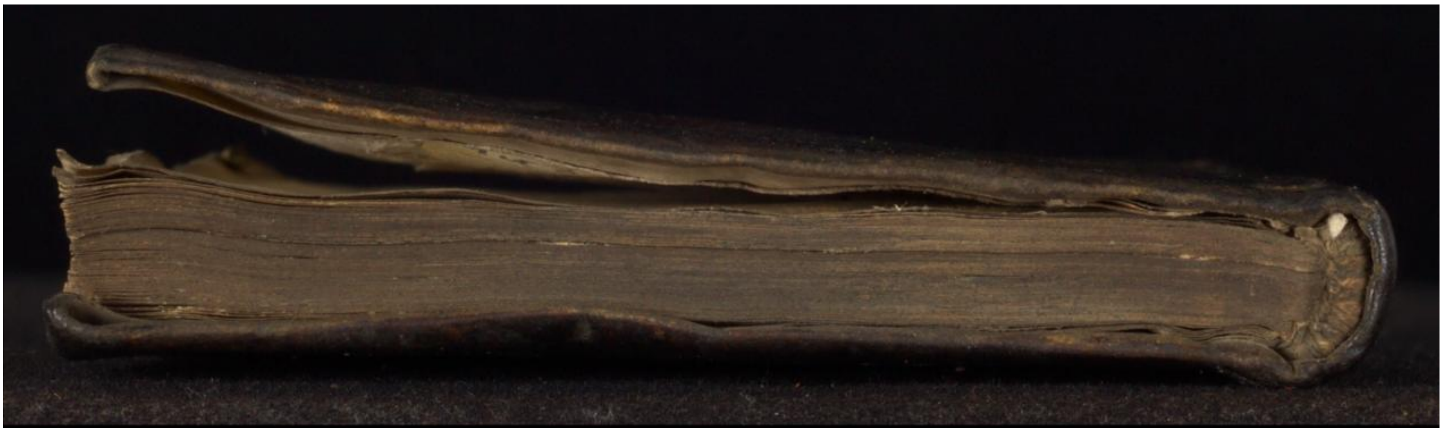

Serviti
1537

book was written by Servetus
the feign'd name
Villanovanus
& is very scarce

18 57 7.1 2/4

SERVETI (M.) Syr
Authore, *fine c*

Congregation of Chris
of the Lorde and Wedl
wormed, autograph of W

292

3/6

7-6.

By Servetus

very rare

SAMUEL PARR.

SERVETI (M.) Syruporum universa Ratio M. Villanova Authore, *fine copy in red morocco, gilt edges, by Boyet,* Paris,

292

2/6

7.6.

(*i.e.* Serveto)
rce
Colinæus, 1537 2 10 0

By Servetus

very rare

SAMUEL PARR.

Syruporum vniversa ratio, ad Galeni censuram diligenter expolita.

Cui, post integrã de concoctione disceptationem, præscripta est uera purgandi methodus, cum expositione aphorismi: Concocta medicari.

Michaële Villanouano authore.

Servetus

Πρὸς τὸν φιλίατρον.
Εὔροα ποιήσων τά τε σώματα, τά τε πεπάνων
Ὠμὰ χυμῶν, ταύτης δόγματα ἴσθι βίβλου.

PARISIIS
Ex officina Simonis Colinæi.
1537

AD LECTORES.

Ondũ erat mihi animus, viri studiosi, grauem hãc, & à multis formidatã prouinciã, imbecillis meis humeris gerendam suscipere: nisi studiũ iuuãdi rẽ medicã, Galenici dogmatis iusta defensio, ipséq; in primis veritatis amor, vel nolentẽ cõpulisset. Iuuabitur autẽ cãdidata medicinæ iuuẽtus, si nõ contemnẽdã θεραπευτικῆς partẽ, quæ in præparatoriis potionibus, & purgatoriis pharmacis, solet cõsistere: hoc vnico libello ab omni iniuria sibi restitutã, vindicatámq; norit. Hoc inquã libello, quæ morborum sit maturatio, quæ potentiæ cõcoctricis actio, quæ vera syruporũ functio, & qua methodo sit illis vtendum, velut res noua ex veteri dogmate suscitatur. In

eo quoq; Galenũ mihi ita conciliasse puto, vt futurũ non dubitẽ, quin pro nobis sententia feratur, si æquus iudex nobis cõtingat: & si quis veri studiosus hæc diligentius perpendat, huius lectionis eum nunq̃ pœniteat. Illud obiter monẽdus est lector, me nõ esse illum, quẽ corrupta quadam in Fuchsiũ apologia depingit Cãpegius, studiosum Arabũ sectatorẽ, & digestiuorũ syruporũ Campegianũ defensorem: cùm ego Arabas ipsos cũ Cãpegio negligẽdos, syrupos verò nec esse improbãdos, nec barbaro more admittẽdos, potius crediderim. Tenues insuper succos à principio nõ esse educendos, mihi licẽter imponit: cũ id nec verũ sit, nec à me vnq̃ excogitatũ. Sed illo dimisso, Gale. appello. Ad cuius ego cẽsurã, tãq̃ πρὸς τὸ ἐξεθειασμένον, hãc de syrupis tractationẽ redigere totã cõtẽdi. An verò quod potiùs sequebar, sim aliqua ex parte assequutus, vestrum erit, cãdidi lectores, iudicare.

IN SYRVPORVM VSVM PRAEFATIVNCVLA.

Vnere quodam diuino, Galeni γένεσιν καὶ παλιγγενεσίαν, ad varios mortaliũ casus necessario cõcessam, rei ipsius admiratione ducti, cogimur ꝓfiteri. Fuit enim antiquis natus, vt medicinam cũ suo Hippocrate, profunda caligine obrutã, in lucẽ reuocando suscitaret: vt Thessalios, Erasistratios, & alia id genus portenta, à quibus ars diuina fuerat commaculata & discerpta, profligãdo interimeret. Renascitur verò felici nostro seculo, vt seipsum turpius deformatũ, in pristinum candorem restituens illustret: vt ab Arabum copijs occupatam arcẽ, velut postliminio reuersus, eripiat: & ea, quæ corruptis barbarorũ sordibus fuerant cõspurcata, repurget. Quæ omnia, cùm sint liquidò à recentioribus demonstrata, non est quòd ego causis illorum me immiscens, hic referam, aut eorum dictis sententijs calculum adijciam. De Syrupis autem, seu ad purgationes præparationib⁹, litem aliam ancipitem, nec dudum exortã dirimere conabor. Nam digestiuos (quos vocant) syrupos, plerique ideo conuellunt, quòd

eos nihil minus,q̃ digerere,seu concoquere vi-deãt:ꝙ biliosos humores nõ expectata coctio-ne,educendos esse cõtendant. Contrà in aciem prodeũt multo maiores Arabũ copię,ac in sui patrociniũ,Gal.& Hip.aduocãt,experiẽtiámq; matrem iunioribus obijciũt.In hac cõtrouersa quęstione,si quid ego iudico,neutri rem ipsam sũt penitus assequuti.Nec tãti me facio,vt ei9 controuersiæ,quasi censor,in medio sedeã:aut partẽ vtranq; dãnans,me cunctis inimicũ red-dam.Sed,ne cuiq̃ ea negem,quæ gratis accepi: neu,quæ mortalibus præsidio esse possunt,for-midine reprimã:proferã in mediũ quæ verio-ra putẽ.Syrupos,seu præparatorias dulces po-tiones,nõ ob solã cõcoquẽdi vim,sed ob alios cõplures vsus,perutiles esse defendã.Quęstio-nem de cõcoctione bilis in purgationibus ex-pectãda,longè aliter decĩdã.Nec solũ bilis fla-uę,de qua ipsi digladiãtur,concoctionẽ nõ ex-pectabo:sed etiã,nullatenus eã cõcoqui posse, affirmabo:sicut nec bilẽ atrã,nec pituitã:adhi-bita tamen de pituita distinctione.Vt igitur in propatulũ omnia deducã,dicendũ mihi primò, quid cõcoctio, & ꝙ vnica,nõ multiplex sit.Se-cundò,quæ sint, quæ cóncoqui debeant. Ter-tiò,an cõcoctio omnis incrassando fiat. Quar-tò, Hippocratis aphorismũ, qui ad rem facit, exponã:vbi de purgationibus multa. Quintò, syruporũ vsus particulatim expendã. Demũ, quid post purgationes agẽdũ, paucis edisserã.

QVID CONCOCTIO, ET QVOD VNICA NON MVLTIPLEX SIT. Sermo primus.

Stensuro mihi eandem tã in sanis, quàm ęgris esse cõcoquẽdi rationẽ, eundémq; naturæ scopum: improbanda sese offert cõmunis Arabũ, & neotericorum sentẽtia: qui secretos quosuis humores in morbis concoquẽdos putãt, vt facilius pellãtur. Princeps enim Auicẽna Fen prima primi, doctrina sexta. cap. 3 de facultatibus agens naturalibus, concoctricis (quam digestiuam appellat) varias enarrat functiones: vt non solum alimenta, sed & humores quosuis concoquat, maturet, extenuet, incídat, & incrasset. Hinc in morbis singulis bilem flauam, & atram, atq; alia eiusmodi excremẽta, ab hac facultate, iuuantibus etiam syrupis, concoqui, seu digeri putat. De nominibus cũ Arabe contendere non licet, cùm interpres potius reprehendendus veniat, quòd facultatem digestiuã pro concoctrice nominarit. Auicenna porrò in ipsa re turpius errauit, facultatis illius operationes eiusmodi somnians. In bilem enim ex-

quiſitã,putrefactã, ſiue aliud ſimile excremẽtũ,nunquã aget hæc facultas,concoquẽdo,digerẽdo,vel aliquo modo elaborando.Cęterũ principis errorẽ ſequuti ſunt,nõ Arabes modò,ſed & qui Galenum ducem profitentur.Manardus enim epiſtola prima libri 13. ſecretos illos humores in morbis concoqui,& naturæ per concoctionẽ quadantenus aſſimilari tradit,vt melius pellantur. Imò tres ille ponit concoctionis ſpecies, quaſi duæ non ſufficiant. Ego verò, tametſi eam, quæ eſt crudi aut vitioſi ſanguinis in generatione puris,maturationẽ,cum Ariſtotele & Galeno,ſpeciem quandã eſſe cõcoctionis non negem:vnicam tamẽ in vniuerſum eſſe concoctionis rationem, hoc ſermone affirmabo, illas ſecretorum humorum concoctiones,alio ſequente improbaturus.Vnica eſt enim naturalis facultas concoctrix: vna & eadem eius actio in cibos, & vitioſos humores. Prodit ſemp talis actio à ſolidis animãtis partibus,ſibi aſſimilationẽ moliẽtibus,vt ex Hippoc. & Platonis placitis nos docuit Galenus lib.6.nec ſecus Ariſtoteles lib.1.de gẽ.& cor. cap.7.Sed ipſam concoctionis definitionẽ proferam⁹ à Philoſopho traditã lib.4 Meteorologicorũ.c.2.ait enim:Πέψις μὲν οὖν ἐστὶ τελείωσις ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ οἰκείου θερμοῦ ἐκ τῶν ἀντικειμένων παθητικῶν:id eſt,concoctio igitur perfectio eſt à proprio & naturali calore ex

oppoſitis paſſiuis. Hæc generalis eſt definitio: ſub qua omnes morborum, puris, & fluxionũ concoctiones Ariſtoteles comprehẽdit, vt ſubſequentibus exprimit verbis. Hæc inquam coctio, vnica ratione definitur : nec à frigidis fit ſyrupis, ſed à proprio & naturali calore. Vnica igitur ſecundum ſpeciem erit concoctio, quia vnica cauſa efficiens, calor: vnicus etiam finis, aſſimilatio. vnica quoque materia ex oppoſito patitur: non ſyncerus humor : ſed quæ aliquid in ſe alimenti continet, quod ſubſtantiæ ſimilitudine expetitur à ſolidis partibus: ſiue materia illa ſolùm ſit alimentum, ſiue ex mutatione aliqua ſit facta vitioſa. vnico enim modo vtraq; concoquitur, licet in vna plus excremẽtorum, quàm in alia congeratur. Adde, quòd ab eiſdem modicè calidis vtraque coctio iuuatur: & ab eiſdem lotij, & aliorum excrementorum ſignis, indicatur. Quinque firmiſſimas ex his omnibus, ſequenti oratione probandis, colligemus demõſtrationes. Poſuit tamen Ariſtoteles differentiam inter concoctionem alimenti & puris. Nos etiam talem dicemus eſſe morborum concoctionem, ſeu maturationem, qualis eſt in puris generatione. Verùm ſi quis puris generationem, & morbi maturationem, ex Galeno didicerit: inter eorum & alimenti concoctionem, nullam dicet eſſe differentiam, niſi per accidẽs: cùm eadem ſit vtriuſque cauſa ef-

ficiens,formalis,materialis,& finalis:eadẽ adiu uantia præsidia,& eadem indicantia signa.Sed cùm natura alium habeat in concoctione finẽ, assimilationem:& causæ præter naturam,aliũ, corruptionem:fit quasi per accidens,vt natura exquisitum finem non assequatur.Pulchrè hęc omnia docet Galenus in fine primi libri prædictionum,de pure. Quia natura,inquit,à putrefacientibus causis prohibita,non potuit assimilationem,quam moliebatur,vt in cibo,perfectam assequi:assequuta est tamen qualemcũque,vt coloris fiat similitudo,quando substantia assimilari non potuit. Hinc fit, vt colorem album,qualis est solidarum partium concoquẽtium,accipiant pus & vrinæ sedimentum , vt ibidem docet Galenus . Proportionatur enim puri sedimentum vrinæ, & putrefactio febris putrefactioni tumorum,primo de dif.feb.c.7. &. 8. Eisdem proportione respondet sputum, primo cris.c.18.&.4.de ratione vic. acut. vbi concocta esse sputa ait Hippocrates,cùm puri fuerint similia.Nam & in sputi concoctione assimilationem veram molitur natura,& eam sępe ex parte aliqua consequitur.quòd si substãtiæ similitudinem non assequatur,impediente fœtida,& putrefaciente sputum causa:assequitur saltem coloris albi similitudinem,vt in pure,& vrinæ sedimẽto. Vniuocè igitur,quòd ad naturam attinet, de his omnibus dicetur con-

coctio: nec propter puris generationẽ erit homonyma ſeu æquiuoca concoquendi ratio, magis quàm inter duos alimentum concoquẽtes, quorum vnus plus congerit excrementorum, & minus alimenti, quàm alter. Nam accidunt hæc omnia pro varia ratione materiæ, & viribus naturæ. Sed ipſam Galeni diffinitionẽ proferamus, vt veram morbi concoctionem probemus, quam ille nobis definit libro primo de morbis popularibus. Adſcribam græca illius verba, quia male traduxit ea noſter interpres. Πέψις γάρ τις ἐστὶ τῶν παρὰ φύσιν, ὁ πεπασμὸς τοῦ νοσήματος. αὕτη δὲ ἡ πέψις εἰς τὴν τοῦ πέττοντος οὐσίαν ἀγωγή τίς ἐστι τοῦ πεττομένου. id eſt, Maturatio morbi, eſt concoctio quædam eorum quæ ſunt præter naturã. Hæc autem concoctio, in concoquentis ſubſtantiã deductio quædam eſt eius quod concoquitur. Satis aperte docet, eam quæ fit in morbis concoctionem, natura aſſimilante, & in ſui ſubſtantiam, id quod concoquitur, deducente, penitus fieri. Nec ſecus lib. 8. de compo. med. ſecũdum locos, concoctionem dixit eſſe tranſitum ad aſſimilationẽ alendæ particulæ. Nec ea, quæ prẹter naturam vocat, intelligas eſſe humores illos ſynceros vel putrefactos. Nam illi in ſubſtantiam concoquentis deduci nequeunt. Sed concoctionis materia præter naturam, quæ in morbis maturatur, eſt, quæ alioqui futura erat

purum alimentum, aliqua tamen ratione vitiata, vt ipſe exponit. ſicut & in puris generatione, non eſt ſyncerus humor materia cõcoctionis, ſed ſanguis ſemimalam qualitatẽ adeptus, nec omnino benignus, nec ꝓrſus alienꝰ, apho. 47. lib. 2. & lib. 5. ſim. med. cap. 5. Quemadmodum itaque ex ſyncero humore nunquam generabitur pus, ita nec morbi maturatio ex eo procedet. Sed ad librũ Epidemiorum reuertamur, vbi docet manifeſtè Galenus, eam quæ fit in morbis concoctionem non differre à concoctione alimenti, niſi in maioris minoríſve ratione: vt in duobꝰ ſanis, quorum vnus melius concoquit, alter deterius. Poſt prædictam enim definitionem, cõfert ſani & ægri cõcoctiones. *Ergo, inquit, ubi corpus bene habet, cúmque ei quod concoquitur, cum eo quod concoquit, naturæ intercedit familiaritas: mutatio fit, & alteratio totius concoquendæ materiæ, aut maximæ partis eius, minimúmque ſuperat ſemicocti. At uerò, quãdo præter naturam affecta ſunt, quod accidit, ubi ſunt à natura immutantis & alterantis aliena: id quod aſſimilatur, paucum eſt, ſemicoctum uerò excrementum multum. Iam, ſicut in corporibus ſanis, concoctionem indicant excrementa, non ſecus in corporibus affectis indicabunt.* Vides expoſitionem eius, quod παρὰ φύσιν dixerat. Vides quoque in omni etiam alienorum concoctione, vel maturatione, aſſimilari ſemper aliquid, pau

cum vel multum,pro varia materiæ & virium dispositione. Hæc igitur vnica erit, & perpetua concoctionis ratio. Præterea,idipsum probare licebit ex naturæ ordine, quem tradit Galenus apho.22. lib. primi, & apho.22.lib.4.& lib. quos oporteat purg. Primò natura concoquit,secundò secernit,tertiò expellit. Præcedit coctio ad perfectionem ducens, vt quod assimilari potest,colligatur ad naturę alimentum. Deinde quod eiusmodi non est, vt excrementum secernitur,& demum pellitur,quia noxiũ manendo fieret,nec naturam aleret. Cum itaq; hic ordo,tam in morbis,quàm alimentis concoquendis seruetur: sequitur, non variam aliqua ex parte,sed vnicam esse cõcoctionis vtriusque rationem:qua tamen synceri nunquam concoquũtur humores. Sed hæc omnia sequẽti sermone clarius intelliges. Quòd si ex imbecilla concoctione alimenti relinquatur semicoctum aliquod excrementum,nõ dubium, quin roborata virtute, vel ob aliorum ciborum penuriam,possit eius concoctio perfici, si natura eo tanquam alimento egeat. Quemadmodum ventriculus semel satiatus,chylum velut excrementum depellit,iterum attracturus,& concocturus,si fame cogatur. Sed in his omnib⁹ nũquam à vera concoquẽdi analogia disceditur. Aliam ad idem thema colliges demonstrationem,si memineris eius, quod lib.3.de nat. fa.

ſexto de placitis, quarto de vſu par. 5. apho. 39 & alibi ſæpe docet Galenus: id eſt, ventriculũ, hepar, & aliam quamuis corporis partem, ſibi cõcoquere, nec habere prouidentiam aliarum. Ita, vt quãdo in morbis fit coctio à ſolidis partibus, quibus malè affectus humor incumbit: illæ ſibi inſeruientes, non in gratiam aliarum, ex vitioſo illo vel crudo ſucco, quicquid colligi poteſt, nitantur aſſimilare. vnde, in fine primi prædictionum ſcribit Galenus, vniuſcuiuſque partis animalis officium eſſe, ad propriã naturam deducere appropinquãtem humorẽ. Hunc etiam eſſe ſcopum & finem partiũ omnium alterantium, docuit citatis locis, de vſu partium, & de placitis. Quòd autem cõcoctio, tam in morbis, quàm in alimentis, fiat à ſolidis animalis partibus, docet eodem loco primi Epidemiorum, & aphoriſmo ſeptimo libri ſecundi. Quin & actiones alias omnes, à ſolidis & ſimilaribus fieri partibus, multis quoque locis tradit Galenus. Sed Hippocratẽ audiamus, qui lib. 4. rat. vic. in morbis acutis, docens qualem in morbis moliri concoctionem oporteat: Corpus, ait, quieti permittere, vngere, &c. ibíque Galenus, analogia, ſeu ſimilitudine adducta, talem eſſe in morbis concoctionem oſtendit, qualis eſt in vẽtriculo. Nam, vt cibo, inquit, aſſumpto, oportet naturam quieſcere, vt ventriculus cõcoquat: ita in morbo, vt coctio talis fiat, qua-

lem vrinis indicari cupimus, quietem & modicè calida admouemus, roborantes natiuum calorem partium solidarum, quę humores in sui substantiam, quoad eius fieri potest, sunt deducturę. Hæc verò coctio vrinis & alui excremẽtis indicatur, sicut & coctio alimenti, quæ fit in vẽtriculo & hepate. Nec vrina ipsa, nec alia pura excrementa, concoctionẽ aliam seorsum accipiũt. Sed cruda ipsa, vel cocta vocamus, quia sunt veluti sigillum quoddam, & indicium cõcoctionis alimenti. Si enim talia excremẽta aliquam separatim susciperent concoctionẽ, quæ ad alimentum non spectaret, fallacius de concoctione alimenti daret indiciũ. Nam ideo indicant, quia antequam secernerentur, dum fiebat alimenti coctio, impressionem hanc, veluti characterem acceperunt. Natura enim, vt diximus, concoquit, priusquam secernat: & in concoquendo totam materiam subiectam alterat, etiamsi solius alimenti gratia concoquat. Hac vnica ratione vrinæ, tam in morbis, quàm extra morbos, indicium concoctionis seruant, vt ex Galeno paulò antè retulimus. Nec cõcoctionem bilis, vel alterius humoris seorsim positi, possunt ipsæ indicare. Sed per accidens dant aliquando talium humorũ propria signa, quando illis se immiscent: vt, quemadmodum colliquata pinguedine meiuntur oleosæ, ita in pituitosis febribus albæ, in biliosis flauę. Propriè

verò indicat vrina, an ſanguis plus æquo ſit coctus, vel, an remanſerit crudus. Nam in venis, poſt concoctionẽ, à ſanguine ſecernitur: ibi accipit colorẽ & ſubſtantiã: ergo eius, quæ ibi fit, concoctionis indicia dabit: quarto de ſanitate tuenda. Item, vt appareat, quę per febres futura ſit coctio, diſpiciamus, quæ ſuboriatur in eis cruditas. ea verò eſt, quã oſtendit Galenus lib. 2. de natu. facult. *si quis, inquit, febricitet, protinus concoctio redditur deterior, protinus uentriculi actio impeditur à calore præter naturam.* Omitto hîc, quòd humor obſtructionem faciens multa obducitur cruditate: non, inquam, cruditate ſyncerorum humorum, ſed male cocti alimenti: ideóque concoctionem deſyderat, etiamſi ad melancholicum, vel pituitoſum declinet. Omitto quoque, quòd cum febris ſit paſſio generis venoſi, ex morbi definitione, erit affectus actionem impediens, hoc eſt, venoſi generis cõcoctionem Item, lib de conſt. art med. & lib. de miſſione ſang. cruditatem, quæ morbum facit, nõ dixit eſſe illorum humorum, ſed fruſtratam alimenti concoctionem. Hæc igitur cum ſit febrium cruditas, quam aliam, quæſo, cõcoctionem in febre deſyderabis, quàm eam, qua alimentum concoquitur? Ego ſanè ex Galeno, Celſo, & alijs antiquis, hanc cõcoctionem diligenter obſeruandã & adiuuandã eſſe, quinto ſermone ſum oſtenſurus: alias verò ſynce-

rorum humorum, vel iam putrefactorum con coctiones, à Manardo, & Arabibus traditas, mera esse somnia, secundo sermone probabo. Nunc sicut ex primo Epidemiorum, eandē diximus esse concoctionem naturalis alimēti, & succi præter naturam vitiati: ita ex libro quinto simplicium med. idipsum colligemus: vbi sic ait Galenus cap. 5. Quemadmodum naturales alimenti alterationes, quę ab innato proueniũt calore, à simili extrinsecus iuuantur: ita & alterationes, quę in mouendo pure conspiciuntur. Ac deinceps à calidis & similibus nostrę naturæ, vtranque cōcoctionem adiuuari docet. Adde eadem præsidia ad concoctionem ventriculi, & morbi, annumerata, lib. 1. Epid. de consti. art. medicæ, quarto de sa. tu. & 4. de ra. vic. Ea sunt cibi boni succi, mediocriter calidi, fomenta, cataplasmata, frictio, maximè pedũ ex Aëtio, balneum, somnus, quies, vinum modicè calidum. Deniq; concoctionem adiuuant medicamenta, quæ modicè calfaciendo, parum adstringunt, vt capite de croco, & initio lib. 8. de com. med. secundum locos. Quæ verò his calidiora sunt pharmaca, vt piper & calamintha, etiã extenuant. Vides eadem concoctionis prę sidia: vidisti easdem causas, & eadem signa, nõ secus in morbis, quàm extra morbos: vt sit sermonis huius conclusio: Eandem esse, morbos maturandi, & alimenta concoquendi, rationē.

Quæ sunt, quæ concoqui debeant. Sermo secundus.

Oc sermone, contra iam receptā de naturæ cōcoctione sententiā, putrefactos, biliosos, & alios eiusmodi secretos humores, à digestiua seu cōcoctrice potentia nullatenus elaborari, pro virib⁹ sum ostensurus. Lōgius fortè sermonem producam: sed boni consulas candide lector. nam his cognitis, facilius erit syruporum vires perpendere, & quatenus ad concoctionem sufficere possint, iudicare. Nemo igitur seipsum fallat, credēs in morbis putrida concoqui, aut putredinis sanationem esse concoctionem. Longè equidem aliam ex Galeno licet colligere methodum: qui cruda, semicruda, & quæ ad putredinem tendunt, concoctione seruari docet. Quæ verò iam putrefacta sunt, euacuationem, nullo modo concoctionem desiderant: vndecimo methodi, quarto de sanita. tuenda, & apho. decimoseptimo libri secundi. Nec nobis obijci potest quod à Galeno scriptum est in arte medicinali, cap. 89. vbi cōcoctionem esse dicit alterationem, quæ putredinem finit, manente substantia. Quasi ita finiat coctio putredinem, vt de putri humore faciat non putrem: quod fieri nequaquam potest. Sed vera Galeni sententia ad hūc modum ab eo scripta legitur: Φέρε γὰρ, εἰ οὕτως ἔτυχεν,

ὑπὸ χυμοῖς σηπομένοις ἀνάπτεσθαι πυρετὸν,
ἔνδειξις ὑπὸ τοῖς τοιούτοις, ἀλλοίωσίς τε καὶ κέ-
νωσις ἐστιν. ἀλλοίωσις μὲν, ἡ παύουσα τὴν σηπή-
δονα μενούσης τῆς οὐσίας: κένωσις δὲ, ἡ ὅλην ἐκ
τοῦ σώματος ἐξάγουσα τὴν οὐσίαν. ἀλλὰ τὸ μὲν
εἰρημένον εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως, πέψις ἐστιν.
id eſt, Eſto enim, exempli gratia, ob humores putreſcentes accendi febrem. Indicatio in huiuſmodi, eſt alteratio, atque euacuatio. Alteratio quidem, quæ ceſſare faciat putredinem manentis ſubſtantiæ: euacuatio verò, quæ totam ex corpore ſubſtantiam educat. Sed dicta quidem alterationis ſpecies, concoctio exiſtit. Ad hunc ergo modum finit coctio putredinem, quia eam ceſſare facit, & prohibet, ne vltra pergat depaſcendo, ſeu corrumpendo. Quomodo autem concoctio actionem putredinis impediat, & eam ceſſare faciat, facilè iudicabunt, qui iam citatum locum de puris generatione, diligenter perlegerint. Mixtam ibi Galenus docet actionem, cauſa naturali aſſimilationẽ moliente: & cauſa præter naturam, corrũpente, ac putrefaciẽte. Hæ duę cauſæ ſibi inuicẽ repugnãt, vt altera alterã ceſſare faciat. Quæ enim velut in corpore exanimi, nihil ad permutationẽ cõferente natiuo calore, putreſcũt, à cõcoctionis ratiõe degenerãt. Si verò natura, cauſis reſiſtẽs, permutauerit eas ſuo robore, à putrefaciendo deſiſtẽt: vt habetur li. 2. de ratione victus acut.

Secundò opponi nobis poteſt Galenus, qui libro primo de dif.feb.cap.4.quicquid corruptũ eſt,temporis ſpatio concoqui,& benignum effici tradit. Reſpondeo,ſi corruptum more philoſophorum intelligas,id non magis eſt poſſibile,quàm idem corruptum numero reproduci.nec eo modo verti debuit διεφθαρμένον:ſed, vitiatum,aut cõmaculatũ.Quia tamẽ latinis id ipſum eſt corrũpere,nõ eſt dãnandus interp̃s: clarius verò ſic vertẽdũ: μένει γὰρ αὐτόθι παρ' αὐτοῖς τὸ διεφθαρμένον κατὰ τὴν γαστέρα, καὶ τὸ ἧπαρ, καὶ ἐν τῷ χρόνῳ ἢ πέττεται καταβραχὺ, καὶ γίνεται χρηστόν. id eſt, Manet enim in ventriculo ac iecore quicquid vitiatum eſt, ac temporis ſpatio paulatim concoquitur,atq; efficitur benignum. Eodem modo dixit Ariſtoteles,humorem qui putreſcebat,aut alio modo vitiabatur, concoctione effici vtilem. Sed hæc omnia docet manifeſtè Galenus aphoriſmo decimoſeptimo libri ſecundi. Concludamus ergo putredinem nullatenus eſſe materiam concoctionis: ſemiputrem verò humorem, eatenus,quatenꝰ in eo ſupereſt quod aſſimilari poteſt. Vnde non immeritò Galenus in abſceſſuum & vlcerum curationibus, putredini nunquam adhibuit concoquentia,ſed abſumentia, vacuantia,& digerentia: vt in ateromate, ſteatomate,meliceride,& alijs præter naturam cõtentis. Item vndecimo methodi,viuentis cor-

poris calorem, inquit, concoquere: ac vtile reddere posse, quod putrescentium semiputre, semimalúmque est. & paulò pòst semicrudorum tantum concoctionis meminit, vt & 4. de sanita. tuenda: vbi ea quæ naturæ gratiam suscipere nequeunt, penitus abijcienda docet. In nulla igitur dispositione est requirenda coctio, nisi vbi est alimentum crudum aut vitiatum. Hac ratione dispositio, seu fluxio, in quauis corporis parte concoquitur, dum vicina pars assimilationem molitur. Proinde Galenus lib. 7. de comp. med. secundum locos, affectus arteriæ concoquit modicè calidis, & adstrictionis aliquid habentibus: vt roboratus partium calor natiuus, assimilationis munere melius fungatur. Carnem etiam contusam concoqui ait, lib. 5. sim. med. cap. 7. & 14. metho. Nam, expresso per contusionem succo ad putrefactionem tendente, reducitur quod reduci potest, & reliquum suppuratur.

¶ Ex prædictis iam facile est colligere, inanem esse Arabum & recentiorum quæstionem, de concoctione bilis in purgationibus expectanda. Nos enim ex iam demonstratis inferre possumus, non solum bilem flauam, sed nec atrã, habilem esse ad suscipiendam aliquam naturæ concoctionem. nec pituitam, si ita in salsedinem, vel aliam qualitatem degenerauerit, vt à sanguinis & alimenti natura sit penitus aliena.

Sed in gratiam recentiorum probationes plenius deducamus, ostensuri humores hos, nec in morbis esse concoquendos, nec aliqua ratione concoqui posse. Primò, sacra est authoritas Galeni passim docentis, vt quod separatum iam est, nec assimilari potest, omni ratione, & quamprimum vacuemus: reliquorum verò concoctionem adiutemus. Libro enim quarto salubrium, in quo de morbosis agit symptomatis, generaliter docet, quid circa noxios succos agendum: facítque diuisionem trimembrem. In medio ponit sanguinem, citra sanguinem crudos: post eum acres, biliosos, salsos, & alios eiusmodi, qui post concoctionem naturæ remanserunt, ac noxia acquisita qualitate degenerarunt. Deinceps ait: *Duo sunt, quibus intentus sit oportet, qui eiusmodi affectibus medebitur: crudorum, uel semicrudorum, qui ante sanguinis perfectionem fuerunt, concoctio: acrium & mordacium, qui secundi sunt, & sanguine posteriores, eductio*. Hic locus est tam apertus, vt mirari subeat, tot, tantósque medicos in luce clara hallucinari: & tales fingere concoctiones, quæ in sola Arabum imaginatione constiterint: re verò ipsa, nusquam. Quod autem à Galeno dictum est de acribus & mordacibus, non concoquendis, sed educendis: etiam atrabilarios, & pituitam salsam comprehendit. Nam illi omnes

ſunt mordaces, & paulò antè de eis fuerat loquutus, eos inter cauſas vlceroſi ſenſus annumerans: ac ſolum concoquere iubens eos, qui infra ſanguinem ſubſtiterunt, & aſſimilari poſſunt. Paulò etiam antea in hunc modũ ſcripſit: *Oportet igitur excrementum, ſiue calidum id ſit, ſiue frigidum, ipſum aut pellas, aut certè alteres. Recipit uerò non omne excrementum alterationem à natura: ſiquidẽ nec omnis cibus in cuiuſuis animantis uentre concoquitur: ſed cognatio quædã eius quod concoquitur, cum eo quod concoquit, eſſe debet. Quod igitur omnino alienum eſt, nulla ratione fieri poteſt, ut naturæ ſuæ gratiam accipiat: ſed educere id quamprimum eſt tentandum: æquè certè, ut quæ in uentre prorſus corrupta ſunt, uomitione, uel deiectione pellere eſt optimum*. Et paulò poſt: *Quod ſemicoctum adhuc eſt, concoquatur: quod concoqui non poteſt, expellatur.* Et nono methodi: *Solidarum partium natura humores ad nutriendum habiles ad ſe trahit, reliquos omnes pellit.* Et libro vndecimo: *Cõcoquet, quod concoqui eſt habile: excœrnet, quod poteſt excœrni.* Idem libro primo de ratione victus commentario decimooctauo, & libro ſecundo commentario trigeſimo. Quid multa? Totus in hoc eſt Galenus, & ſimilia vbique docet, ſola cruda, vel ſemicruda concoquere, cætera mox pellere iubens. Quę verò ſint iſta cruda, docet lib. 4. de ſanit. tuenda: & nos dicemus

in expositione aphorismi, cruda esse illa, quæ in alimenti concoctione citra sanguinem substiterunt: & illa sola in morbis ante purgationes esse concoquēda, nos docuit Hippocrates: ita vt eius authoritas non parū subsidij sit nobis allatura. Ipsa etiam vocabuli ratio nos docet, id quod cōcoctionem exigit, esse crudum, cruentum, & acerbum. quorum nullum de ipsa bile merito dici potest, cùm sit ipsa post sanguinem, & excrementum concoctionis. Adde Galenum lib. 2. de dif. feb. docentem, qualis in febribus sit coctio, & qualiter hi humores putrescant, velut excrementa, quæ reijciuntur. *Natura, inquit, semper nititur, suis uiribus utēs, assimilare partibus nutriendis quicquid fieri utile potest: excernit autē id quod minime istiusmodi est. Quòd si præ crassitie, copia, lentore, angustia meatuum, uel ob sui debilitatem, nequeat eiusmodi excrementosum humorem diutius in corpore morantem pellere: necessario ille humor putrescit. Nam quicunq; sit humor, aut concoctionem recipit, & coagmentatur solidis partibus, aut diutius in corpore manens putrescit.* Exemplum de bile subiūgit, quæ cùm concoqui amplius non possit, si probè nequeat expelli, arquatum facit morbū, aut putrefacta febrem. Attēde, obsecro, quàm doceat manifestè, nullū esse inter hæc duo medium: aut cōcoqui ad assimilationem, aut pelli humorem, quicunque sit ille. De bile autē, tan-

quã re manifesta,docuit,eam velut concoctio-nis incapacem,omnino à natura pelli. Nã ab-soluta naturę concoctione humores hi fuerũt secreti,vt ex naturæ ordine solùm supersit eos pelli.Quòd si pelli nequeant,inquit,putrescũt, & febrem accendunt. Expultrice ergo peccan-te,quis tam stupidus medicus admouebit con coctrici remedia? Quis ita est hebes, vt videns summum naturæ in pellendo studium,non eã adiuuet? copiam minuẽdo,si ea obstruxit:cras-sitiem & lentorem extenuando & incidendo, si illi expultricis actionem læserũt: meatus re-serando, si eorum angustia eidem fuit impe-dimento:demum expultricem ipsam roboran-do.Hæc enim methodus est Galeni. Sed bar-bari,inepti homines,has omnes functiones,di-gestiuæ seu concoctricis facultatis esse opera-tiones somniarunt. Quòd si ex obstructione excrementi,sequatur mala alimenti concoctio, habenda tunc concoctricis ratio, per ea præsi-dia,quæ iam relata sunt concoctionem iuuare.

¶Alius est locus Galeni in fine libri de consti-tu.artis medicæ,qui solus huic disputationi fi nem imponere sufficit. Ibi ea quæ ad natura-lem statum redire possunt,concoqui vult:quæ præter naturam sunt, pelli. Deinde ad singu-los humores descendens, vacuare eos præci-pit,non concoquere, excepta pituita, de qua in hunc modum distinguit: Εἰ δὲ ὁ τὸ φλέγμα-

τος πλεονάζῃ χυμὸς, εἰ μὲν ἁλμυρὸν εἴη, κα-
θαίρειν: ὀξὺ δὲ γενόμενον, ἀλλοιοῦν πειρᾶσθαι,
συντελοῦντα τῇ φύσει πρὸς τὴν πέψιν αὐτοῦ:
id eſt, Si autem ſuperabundet pituita, ſi qui-
dem ſalſa fuerit, purgationem: ſin acida, alte-
rationem moliri oportet, naturam ad eius con
coctionem iuuantes. Non eſt quòd alias pro-
bationes deſideres, ſi quæ hoc loco docet, intel
ligas. Nam cum bilis quoque meminiſſet, va-
cuationem eius, non concoctionem docuit. In
pituita autem dulci vel acida, quia poteſt verti
in alimentum, concoctionem præcipit. Idem
docuit libro ſecũdo de ratione victus in mor-
bis acutis, cõmentario trigeſimo, neutram bilẽ
concoqui poſſe tradens, cùm poſt naturæ con-
coctionem, flaua ex ſanguine plus æquo calfa-
cto, atra ex eodem aduſto generetur. Idipſum
confirmat & in fine ſecundi de natu. fa. alijs di-
cens humoribus conſtitutũ à natura aliquod
inſtrumentũ, per quod vacuentur: pituitæ autẽ
nullũ, quia ſola ea concoctionis eſt capax. Hæc
omnia ante Galenum docuerat Ariſtoteles, qui
generaliter & de humorum & tumorum con-
coctione tractans, ſolam inter humores pituitã
concoqui poſſe dixit: inter tumores, eos ſolos
qui ſuppurãtur, vt ſunt phlegmonoſi. Nec ad-
mittẽdi ſunt, qui negant Ariſtotelẽ ſufficienter
de concoctione loquutum, ſed ſolum de ali-
menti concoctione. Nam tunc puris cõcoctio-

nis non meminiſſet,cui ſimilem facit Galenus
morborum maturationem . Cæterum ex hac
tumorum concoctione validiſſimam aliam col
liges demonſtrationem . Nam ſi totum le-
gas Galenum , nunquam inuenies concoqui
ſyncerum humorem , qui facit herpetem, ex-
quiſitum eryſipelas , œdema, ſcirrhum, vel a-
lium quemuis tumorem,qui non ſit phlegmo-
nodes . Nunquam etiam in talibus generabi-
tur pus . Si autem tumor ſit phlegmone, aut
phlegmonodes , vitioſus ſanguis concoque-
tur , & ex eo pus generabitur : conueniént -
que tunc concoquentia,& pus mouentia præ-
ſidia, quæ in alijs tumoribus nunquam adhi-
buit Galenus. Quid hîc Arabes reſpődebunt?
qua ratione hos humores in febribus , & non
tumoribus concoqui dicent?Galenus enim cō-
coctionem,quæ fit in febribus, comparat con-
coctioni tumorum in pus ,primo criſ.ca.deci-
mooctauo,& primo de differentijs febriũ cap.
ſeptimo.Sed ad alias rationes veniamus,& ab
eiſdem locis, à quibus anteà, veras demőſtra-
tiones aſſumamus.Prima ſit ab efficiēte cauſa
concoctionis deprompta.Solidas nanqȝ partes
oſtendimus cauſas eſſe omnis concoctionis,
dum aſſimilationem moliuntur: & quòd non
in gratiam aliarum , ſed vt ſibi alimentum pa
rent,id efficiant. Alimentum verò ex talibus
humoribus vel excrementis comparari non

poteſt: ergo in eos non aget vis illarum partium concoctrix. Secunda demonſtratio ab ipſa materia concoctionis. iam enim oſtenſum eſt in huius ſermonis initio, materiam concoctionis eam eſſe, quæ familiare aliquid habet, quod ſubſtantiæ ſimilitudine poteſt in naturę alimẽtum deduci. id verò in talibus humoribus non inuenias. At dicet Manardus: *Humores hos, quando ita concoqui non poſſunt, ut in ſubſtantiam membri uertantur, ſatis pro modo ſuo concocti erunt, quando ſolidis membris quadantenus ſimiles effecti, & à natura ſuperati, apti redditi fuerint, ut uel ab eadem natura per ſe, uel cum artis adminiculo expellantur.* Et *hoc eſt generalius concoctionis ſignificatum: iuxta quod & pus & lotium concocta medici nuncupant.* Hactenus ille epiſtola prima lib. 13. Cuius verba eò difficilius videntur poſſe improbari, quia ſumpta ferè ſunt, vel vtcunque collecta ex Galeno libro ſecundo de rat. vic. acut. Adiutorem etiam habent Trallianum libro primo cap. 16. Præſtaret à Manardo, Auicenna, & alijs omnibus, frequentius citari Galeni locos: quod illi tamen dedignati videntur, aut quia non ſuccurrebãt, aut quia forſan ambiebant, vt ſuæ authoritati crederemus. Hinc fit, vt in eorum nuda lectione ſæpius cogamur impingere, offendẽtes verba Galeni ſiniſtrè detorta. Ille enim dupliciter aliquid dici concoctũ, cũ Hippocrate tradit,

propriè ſcilicet, & improprié. Non tamen duplicem fatetur eſſe concoctionem: ſed vná tantum. ex qua fit, vt quædam propriè, quædam impropriè concocta dicantur. ſicut ab vnica fit concoctione, vt vna pars aſſimiletur, alia ſit excrementum: vel vna perfectius, quàm alia aſſimiletur. Sed de Galeni & Tralliani dictis latior ſequetur oratio. Nunc id tantum à Manardo quærerem, cuius ex quatuor facultatibus naturalibus erit illud opus? & qua ratione ſolidarum partium natura tales humores ſibi quadantenus aſſimilabit? Et quando ei daremus, vt natura aſſimilaret inducta craſſitie, quid hoc ad expulſionē prodeſſet? an non craſſities magis obeſſet? Quòd autem nulla partiū corporis, tales ſibi quadantenus aſſimilet humores, ad expulſionem præparando, concedet ille, qui nouit, quamlibet corporis partem, nō ob aliarum prouidentiam, ſed ſuaipſius gratia agere concoctrice facultate, vt ſibi aſſimilando alimentum excipiat. Sed à talibus humoribus tantum abeſt, vt eam gratiam partes accipiant, vt etiam moleſtari ab eis naturam magis videamus: & id potius eam agere, vt expellat, poſtquam concoxit, & vt ſuperflua ſecreuit, iuxta ordinem prius traditum. Item in præparando humores ad expulſionem, maximè nitimur eos à naturæ ſimilitudine extenuando abducere, quò facilius pellantur. nam diſſimi-

litudo eſt cauſa pellendi:ſimilitudo autem,at-
trahendi,retinendi,&concoquendi.Qua etiam
ratione facit ipſe Manardus differentiam in-
ter extenuantia, & concoquentia: quia exte-
nuantia à naturæ ſimilitudine abducunt: con-
coquentia autem adducunt. Item, quòd tales
excrementoſi humores in corpore manſerint,
expultricis fuit vitium,vt ex libro de differēt.
feb.iam deduximus:ergo expultrici, non con-
coctrici admouenda pręſidia: quæ à naturę ſi-
militudine extenuando abducant,non quæ in-
craſſando quadātenus aſſimilent.At dicet Ma
nardus,tale quid fieri, ſicut in pure, vt aſſimi-
lationem natura moliatur, quam non aſſequi-
tur.Similitudo hæc admittenda venit,ſi febris
materia talis ſit,qualis illa,ex qua fit pus. Ve-
rùm pus non ex ſynceris illis humoribus pu-
trefactis,ex quibus febris, ſed ex ſanguine ſe-
mimalā(vt quiſpiam dixerit)qualitatem ade-
pto generatur,ſiue ex materia nec prorſus be-
nigna,nec prorſus aliena, vt teſtatur ampliſſi-
mè Galenus aphoriſmo.47.libri.2. & libro.5.
ſimplicium medic.cap.5.& in fine primi præ-
dictionū.Itaq; materia illa ſanguinea,ex qua in
puris generatione aſſimilationem molitur na-
tura,aliquid habet,quod ſubſtantiæ ſimilitudi-
ne effici poteſt familiare: cuius ratione vicinæ
phlegmonæ partes concoctionem aggrediun-
tur:alioquin nunquam cōcoquerentur inflam-

mationes. Quòd finem aſſimilationis perfectę, partes tumori vicinæ non aſſequantur, ob incidentem, vt dixi, euenit cauſam putrefacientem, quæ illi aſſimilationi obſtitit. Quæ putrefaciens cauſa, ſi Galeno credimus, primò in humorem alium ſanguinem vertit, antequam eum putrefaciat (in pure enim non vertitur in alios humores, quia nec ita putreſcit) vnde tãtum abeſt, vt humores illi concoquantur, vt miniſtri potius ſint putrefacientis cauſæ, & à concoctionis ratione omnino degenerent. Cęterum & huic puris maturationi accidit ſimilis in febribus: non quòd ex materia febris cõiuncta, quæ ſyncerus eſt, & putris humor, poſſit vnquam generari pus, vel aliquid proportionale puri: ſed ex antecedente, qui inficitur ſanguine: vel quando putreſcenti humori miſcetur aliquid cruenti, ſeu alimenti, ſeu ſucci familiaris, vt ferè fit. eò magis, quia tota ventriculi & hepatis coctio ſolet in febribus turbari, & multa alimenti cruditas oboriri. Qua ratione, ſicut & in pure, ita hîc in concoquendo natura laborat, vt aſſimilationem moliens, putrefacienti cauſæ reſiſtat. Impedita verò, non ſubſtantiæ, ſed coloris aſſimilationem conſequuta, protulit proportionale quid puri, cuiuſmodi eſt hypoſtaſis vrinæ. Hinc collige, ſicut nec pus, ita nec ſedimentum vrinæ, ex ſynceris illis humoribus poſ-

ſe gigni:tantum abeſt, vt eorum cõcoctionem tale ſedimẽtum indicet. Quæ res à vulgaribus medicis egregiè ignoratur. quia non vident naturam ordinatè agentem, tales humores poſt priorem concoctionem ſecreuiſſe, vt omnino pellat. itaq; ſolo expultricis munere, non concoctricis egent. Sæpe tamen non mox pelluntur, aut quia non moleſtant, aut quia ſubſunt impedimenta, ex libro de differentijs febrium iam relata. Quoquo tamẽ modo expellẽdi ſũt, extenuantibus & incidentibus, ſi opus eſt, præmiſſis. Talis verò extenuatio, & inciſio, ſi quis facultates naturales ritè diſcernat, ad expultricem, non concoctricem ſpectat, vt ſequenti ſermone declarabitur. Quanti autẽ referat, an concoctricem, vel expultricem adiutes, præter alios docet Hippocrates: qui ſolitus victum ad iudicationem vſq; extenuare, ne morbi cõcoctio impediatur: in libro tamen primo de rat. vict. in morbis acutis, bonis & coctis apparentibus ſputis, iubet augeri ſorbitiones vſq; ad criſin, vt expultricem ad expuendum iuuet, poſtquã concoctrix adiutore iam non eget. Sed ad hypotheſim reuertamur. Tertia prędictis accedet demonſtratio, ſumpto argumento ab ijs, quæ naturæ concoctionem iuuare poſſunt. Nullos enim ſyrupos ꝓferre poſſunt Arabes, qui hos humores ad naturæ aſſimilationem deducant. aut agent ſui ſyrupi, velut in corpore mortuo,

natura non cooperante: quod negant Aristoteles & Galenus, concoctionis efficaciam natiuo calori tribuentes. His enim autoribus ea concoquunt, quæ natiuum calorem augent,& roborant,vt potentius assimilet. Hoc autem locum habere non potest in materia ad assimilationem penitus inepta:ergo humores illi concoqui nequeunt. Quarta demonstratio ex ipso naturæ ordine, quem non piget repetere. Natura primò concoquit, secundò secernit, tertiò expellit. Si ergo humores illi synceri, post concoctionem sunt secreti: superest, vt expellantur, non vt iterum concoquantur. Quinta demonstratio ex fine, quem suæ concoctioni aduersarij tribuunt. Nam finem eius actionis, naturæ victoriam, seu expulsionem esse dicũt. Sed quoquo modo natura concoquat, id incrassando fieri, ex Aristotele & Galeno docebimus. quòd verò incrassata materia non ita facile à medicamento attrahatur, sicut tenuis, in sequentibus etiam est demonstrandum. ergo ineptissimus ad purgationes est ille finis suæ concoctionis. Nam maiorem sibi hostem natura pararet, si syncerum illum purgandum humorem, prius incrassaret. Sextam rationem addam, ne à febrium cruditatibus quis deceptus, humores illos ibi cõcoqui putet. illa enim cruditas est alimenti: quæ ideò alui deiectionibus, vrina, sputo, & alijs cibi excremẽtis indicatur.

Vt vero firma ſit demõſtratio, ꝓponatur morbus ab aliquo illorũ humorũ proueniens, ſine alimenti cruditate. Sit talis arcuatus morbus, qui à bile tam flaua & atra, quàm etiam à pituita, fieri poteſt, vt docet Galen9 2. de dif. feb. cap. 5. & lib. 6. ſim. med. c. de atriplice. An igitur in tali icterico morbo, dices bilis faciendam concoctionẽ, anteq̃ purgemus? Nuſquam profecto apud probatos authores id legitur. Quin potius, ſi Galeno, Rufo, & Aëtio credimus, obſtruentem & infarctam bilem, extenuantes & incidentes, quamprimũ purgabimus: adeò, vt plures vna die hoc modo ſanauerit Galenus, in fine quarti de locis affectis, & lib. 1. de natu. hu. Eadem Rufus docuerat, vt citat Aëtius in cura arcuati. Naturæ hoſtis me hercle cenſendus eſt, qui talibus nænijs purgationes remoratur: & cogere naturã vult, vt eũ humorẽ iterum cõcoctura amplectatur, quem ipſa velut exoſum tantopere nititur à ſe pellere. Quid de aqua inter cutẽ, & hydrocele? an cõcoquere eã tẽtabũt? rem ſanè à Galeni ſcopis alieniſſimã, imò ridiculam, ſi quis flatum in tympanite cõcoquat.

Dictum ſatis puto ad propoſiti thematis probationem, nec aliquis ſupererit ſcrupulus, ſi modo pugnantes rationes à nobis dirimantur. Prima eſt celebris dubitatio de concoctione, quæ fit in febribus, & vrinarum cruditate. Ad quã dictũ iam eſt, & iterũ dicẽdũ, nõ ob ex-

quiſitũ humorẽ, ſed ob alias cauſas requiri in febribus cõcoctionẽ,&apparere initio cruditatem. Primò, natura ab irruẽte morbo turbata ſolitã intermittit coctionẽ:inde cruditates initijs febriũ oboriuntur,& vrinæ crudæ. Itẽ, cũ omnis febris ſit paſſio generis venoſi,erit ea ratione morb9 actionẽ lædens,vt partis alterius affectę ſolet cõcoctio impediri. Itẽ vitioſus humor miſcet ſe alimẽtò in venis,qui nõ ſolũ cõcoctionẽ turbat,ſed & vrinas ſuo colore ĩficit: cuius ratiõe in pituitoſa febre,apparẽt albę:in bilioſa,ruffę:1.ad Glau. Alia eſt peculiaris cruditas obſtruentis humoris,qui in parte aliqua fixus,cõcoquit toto morbi tẽpore vſq; ad criſim,aphor.22.lib.1. Vtraq; hęc cruditas vrinis indicat;quę poſt cõcoctionẽ accipiũt alba ſedimina,ob factã à natura qualẽcũq; aſſimilationẽ ſuccorũ,à quibus excernitur vrina. At dices,tãtúmne alimẽti accipit natura in ſtatu,vt ratiõe ſolius aſſimilatiõis dicat humores cõcoquere? Dico,naturã in arcẽda putredine maximè laborare,nõ aliter,q̃ dũ pus cõficitur. boni enim ſucci ſeruant à cõtagiõe. Qui iã infecti ſũt,nec tamẽ putrefacti,acrius reluctari cogũt naturã, quę nulla alia,q̃ cõcoctrice,ſeu aſſimilatrice vi pugnat cõtra putrefaciẽtes cauſas:quæ corrũpẽdo,à naturæ ſimilitudine lõgius abducũt humores. Gratia nutritiõis ex naturali mũere id agũt ſolidę partes,licet tũc nõ alãt. Nec ſimpli

citer nõ ali dixeris. Nã ideo nos victu tenuissimo in statu vtimur, ne ab illo cibo in istũ natu rã diuertamus. Et, si natura viribus pollet, aliquid ex materia cruda, vel nõ admodũ vitiosa, colliget alimẽti. Quòd si ob reluctãtẽ causam putrefacientem, id non assequatur, assequetur tamen, velut in pure, coloris similitudinẽ. Tãto etenim laboriosior, & periculosior est crisis, quanto natura minus potest assimilare. Si nullam verò consequatur assimilationem, sed vincant putrefaciẽtes causæ, manet semper vrina sedimenti expers, aut aliam quampiam acquirit infectionem prauam, sequitúrque mors.

Secundò obijci nobis potest, etiã vera concoctione humores hos concoqui. nã partes quædam sunt magis biliosæ, vel pituitosæ q̃ aliæ, nec solo sanguine nutriũtur: ergo & alij humores concoquentur. Hæc obiectio me non torquebit, qui nec elementum purum, nec sanguinem purũ, dari, vel non dari, contendo. Id tantum assero, concoctionem omnem nutritionis gratia à calore nostro naturali tentari, synceróscp, vel corruptos humores, qui nutrire nequeunt, nõ posse concoqui. Nõ propterea nego ex melãcholico sanguine nutriri lienem, & alias partes ex bilioso magis, vel pituitoso. tot enim sunt concoctrices facultates, quot particulæ, primo de natu. fa. Concoctio tamẽ nõ fit gratia illius humoris qui est excernendus, sed

gratia illius qui eſt aſſimilandus. ex melancholica enim fęce puriorem partem ſibi aſſimilat lien, & eius gratia concoquit. Poteſt itaq; concoqui melancholicus ſuccus, ſed difficulter, vt ait Galenus in lib. de conſtitu. art. medicæ: vbi μελαγχολικὸν χυμὸν, vocat δύσπεπτον, hoc eſt difficilis concoctionis. ob id multa ſunt vaſa in liene, vt à potēti calore extenuetur, & elaboretur fęx illa, & puriſſima eius pars in lienis alimentum colligatur. Iam ſi melācholicus ille ſuccus ſit aliunde vitiatus, aut in morbis ſemiputreſcēs, multo difficilior erit eius coctio, ſeu maturatio. Nec ſolùm tūc erit ſuccus ille δύσπεπτος, ſed, vt ait Galenus, κακοηθέστατος, καὶ διαβρωτικώτατος, καὶ δυσεκκάθαρτος: feréque atra bilis tunc dicendus erit. Illa verò, ſi exquiſita ſit, nullo modo concoqui poteſt, ſed velut naturę inimiciſſima pellitur. Nec obſtat Gal. locus in lib. quos oporteat purgare, vbi ſic ait: Ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ τοὺς ὀῤῥώδους τε καὶ λεπτοὺς κενώσεις χυμοὺς, ἀναμενεῖς δὲ πέψιν ἐπὶ τῶν παχέων καὶ γλίσχρων, οἷοι τὴν φύσιν εἰσὶν ὅ,τε τοῦ φλέγματος, καὶ ὁ τῆς μελαίνης χολῆς. id eſt, Principio nāq; ſeroſos ac tenues vacuabis ſuccos, in craſſis verò & viſcoſis (cuiuſmodi natura ſunt pituita & nigra bilis) cōcoctionem expectabis. Quare enim expectanda coctio, paulò pòſt ſubdit: quoniam natura à concoctione humores ſecernit. Si ergo tales ſint

illi humores, vt ex eis poſſit benignum aliquid effici, cõcoctio eorũ expectanda. Quòd ſi à nutritione ſint omnino aliena excrementa, adhuc eſt morbi cõcoctio expectãda: quia natura poſt eorum quæ cõcoquenda ſunt, concoctionẽ, his excernendis melius vacabit. eo magis, quia talia obſtruentia excremẽta ſolent obduci multa cruditate per febres oborta, vt ſit illic cõcoctio vel maturatio expectãda, cum alioqui pelli nequeant tenacia & craſſa excremẽta. Non igitur dixit Galenus eorũ humorũ expectãdã coctionem, quantumuis id ex parte verũ ſit: ſed in talibus eſſe expectandã vrinarũ & totius morbi concoctionem, quod perpetuo verum eſt.

Opponere tertiò potes, inter bilioſos humores alium pallidũ, alium flauum, magis vel minus coctum dici. Item alterationem aliquã ſuſcipere poteſt bilis: nec eam natura ita pellit, vt ea poſſit carere. Reſpõdeo, naturã nunq̃ eſſe ſine illis humoribus: cùm ſemper ex ſanguine illis contemperato nutriatur, & ſemper ex alimẽto eos ſecernat, nec natura pellat, niſi grauetur. Sed quia poſtq̃ ſecreti ſunt, mox fiunt naturę obſtaculo, ideo eos perpetuò pellit, hos in veſicam fellis agens, illos in lienẽ. Quòd alterationem ais à natura illos ſuſcipere: ſi generalius de alteratione loquaris, id non inuitus cõcedam: non tamen à natura eſt talis alteratio, ſi more Galeni loquamur: ſed velut in rebus ex-

ternis,per contactũ fit actio,& paſſio à contra-
rijs.Quòd bilis cocta,vel cruda dicatur,non ꝓ-
pria ratione id Galeno dicitur,ſed velut in vri-
na , iuxta perfectam, vel imperfectam conco-
ctionẽ alimenti(à quo hæc ſuperflua ſunt ex-
creta)talis, vel talis eſt eorum conſiſtentia, vel
color.Nullo tamen modo concoctionem aliam
ſeorſim humores illi à ſolidis partibus acci-
piunt.Quid enim hepati profuerit , bilioſum
humorem(qui ex naturali ſanguinis cõcoctio-
ne,crudior vel coctior,pallidus magis, vel fla-
uus remanſit)denuo cõcoquere:ſi ille quoquo
modo ſit expellendus?Itaq; nullo modo ab he-
pate cõcoquitur amplius bilis: nec nos id arte
moliri debemus,qui adiutores ſumus naturæ,
non nouarũ concoctionum fictores.Et quo ma
gis id mireris,diſpice ſanguinis fęcẽ,quę tam-
etſi naturæ ſit vtilis,& parti alicui corporis fa-
miliare alimentũ:quia tamẽ hepar ea amplius
non eget, nullo modo eius concoctionem, aut
elaborationem molitur:ſed eam protinus à ſe
pellit,poſtq̃ ſeparauit,facta boni ſanguinis cõ-
coctione.Lien verò, quia ſibi aliquid eius aſſi-
milare poteſt,cõcoctionem molitur: reliquum
vt expellat,deinde conatur,non vt iterum con
coquat.Quo non valente pellere,fiunt obſtru-
ctiones:in quibus expultricem,non concoctri-
cem iuuare opus eſt.Talis cùm ſit ſingularum
partium actio, ad ſui vſum , non ad aliarum

prouidentiam,etiã in eos ſuccos,qui alijs partibus vtiles eſſe poſſunt, vt eos tantum pellere,nullo modo alijs elaborare conentur:quanto magis eos pellent, qui nulli parti vtiles eſſe poſſunt? Imò,quod mirabilius videtur,& à Galeno traditur lib.6.de placitis, &. 3.de nat. fa. optimus ſuccus , & toti corpori familiaris , à parte nullo modo elaboratur,poſtquam illa ſibi concoxit, & eo non indiget . ita vt ſanguis tanquam ſuperfluum quid dicatur concoctionis hepatis,nec ab eo elaboretur amplius,poſtquam hepar ſibi alimentum ſelegit . Nec alia ratione ipſum lac mamillę elaborant,niſi quia ſibi alimentum quærunt, apho.39.libri.5. Idẽ de ſemine in libris,quos de eo conſcripſit,tradidit Galenus.Quin & chylus,ſupfluitas quędam eſt concoctionis ventriculi : & poſtquam ventriculus ſibi ad ſatietatem ſumpſit, eũ pellit,tanquam moleſtum onus, apho.18.lib.2.& in fine quarti de ſanit.tuend.Si igitur in vtilibus ſolam expulſionem molitur natura,quando eis ad alimentum non eget : quanto magis id faciet in illis,quæ naturæ gratiam non poſſunt ſuſcipere? Eſt tamen hoc inter illa diſcrimen:nam hæc vtilia,quæ nunc pelluntur,ſi iterum pars egeat,attrahentur,& concoquentur: quod in alijs non accidit,ſed perpetuo pelluntur : niſi etiam talis eſſet excrementi cruditas, vt ei aliquid ineſſet alimenti.Quo melius autẽ

fiat pulſio, extenuantur, & incidũtur, quæ craſſitudinem habent. Si hoc concoctionem quis vocet: dicat, quæſo, num etiam comminutio calculi in renibus erit concoctio? Equidem non magis concoquitur talis humor, quàm calculus, aut aliud quoduis excrementum. Item, quia extenuatio illa expultricis facultatis eſt operatio. ſicut etiam illa in expellendo defecit, ita ei, non concoctrici, ſubueniendum. Ex quibus omnibus ſatis conſtat, nullam in ea extenuatione eſſe concoctricis actionem, nec poſſe concoctionem vocari. Si quis ita vocandam cõtendat, vocet, ſi velit, ſcyndapſum. Nobis ſatis conſtat, eos, qui ita ſunt loquuti, ineptè, & contra veterum morem, talia finxiſſe: quatuor facultates naturales ignoraſſe: & errores varios in artem medicam induxiſſe. Nam talibus fictis coctionibus, ſeu digeſtionibus, multorum purgationes retardantur, aut omnino impediuntur. Item frigidis ſyrupis moliuntur digeſtionem, vt purgationem adiuuent: cùm tales eam magis impediant, & lentos faciant naturę motus. Nec ſunt ꝓpinandi ad purgationes iuuandas: ſed ſolum, quando ſcopus eſt alterare, nõ purgare. Quũ verò, ad craſſorũ expulſionẽ iuuandã, cõcoctionẽ moliebãtur per ea, quę extenuarent & inciderent: in nomine potius, q̃ in re, videbantur errare: niſi id præter rationem aliquando facerent, & vbi non erat opus. Quæ

omnia in quinto ſermone diſtinctè trademus.
Demum obiurgabit me aliquis, quòd omnis materiæ febrilis tollam cõcoctionem. Nam incoctus ſanguis mihi concoquitur, qui Galeno non generat putridam febrem: alios verò ſuccos febrem generantes, ego concoqui nego. Reſpondeo primò, rectè à Galeno dici, ſanguinẽ in aliũ humorẽ degenerare, anteq̃ putreſcat. qđ in bilẽ fit potiſſimũ. Nã dulcia, & pinguia, calfacta bileſcunt, & amara fiunt, vt in lib. de nat. fa. de criſ. & de ſim. med. nos docet Galenus. Quòd, ſiqua ſit in ſanguine pars craſſa, veluti fęx, ea in atrã bilẽ degenerabit, lib. 2. de diff. febriũ. c. 12. Ex quo iam apparet, materiã febris coniunctã, eſſe ex bile putredinẽ, nec concoqui illam poſſe: antecedentem verò, quę cõcoquiť, eſſe ſuccum, ſiue ſanguinem, aut crudum, aut iam putreſcentem, & ita infectum, vt bileſcat. Hanc coniunctam cauſam aliqui, nuſquam eſſe putant: res tamen ipſa ſecus nos docet. nec Galenus eam negat, primo de loc. aff. & apho. 22. lib. 2. morbi enim qui fiunt, neceſſario habẽt cõtinentẽ cauſam, ſicut & ſymptomata: ſecus ſi iam facti ſint. Febris itaq; putris, cũ ſolũ ſit, quando fit: neceſſario habet coniunctã cuiuſq; paroxyſmi cauſam, quæ ſimul cum paroxyſmo digeriť, vt oſtẽdem⁹ in fine quarti ſermonis. Hac ratione Galenus huic cauſę nõ međeť, cũ ſufficiat antecedentẽ auferre, & febrilẽ

calorẽ alterare, cũ quo & cauſa coniuncta euaneſcit. Antecedens verò cauſa, ſiue obſtruẽs ſit & putre excremẽtũ, ſiue crudus & vitioſus ſuccus, cõcoctionẽ vel purgationẽ expectat. Simile qd in eryſipelate accidit, vt antecedentẽ cauſã, nõ ſolã bilẽ, ſed mixtũ, vel tenuẽ ſanguinẽ dicere poſſis: q initio fluẽs oĩa genera inflãmationũ excitat. Deinceps in alios humores degenerat, q certa ratiõe dici poſſunt cauſæ cõiunctæ. Nec pugnat ſecũ Gale. li. 2. criſ. c. 12. oẽs tumores à bile, pituita, vel melancholia fieri tradẽs, nullũ à ſanguine: & lib. de cura. per venę ſectionẽ, omnes à ſanguine. Hanc enim controuerſiam dirimit lib. 2. ad Glauconem, his verbis: τοῦ μέντοι ῥέοντος ἅιματος, ἐις τὰ τοιαῦτα μόρια κατὰ τὰς ῥευματικὰς διαθέσεις, ἔχοντός τινα κακοχυμίαν, ἡ διάθεσις γίνεται μικτή. καὶ γίγνοιτ᾽ ἂν ἴσως τοῦτο σπανιώτατα. Διὰ παντὸς γὰρ ὤφθη μοι χωρὶς φλέγματος, ἢ ξανθῆς χολῆς, ἢ μελαίνης, ἅιμα τῇ συστάσει λεπτὸν ὤθι ἐῤῥέον. διὰ ἄλλης δέ τινος αἰτίας εἰς ὄγκον ἀρθέντος τοῦ μορίου, σκοπεῖν εἴτε φλεγμονὴ τὸ πάθος ἐστὶν, εἴτε σκίῤῥος, εἴτε οἴδημα. id eſt, Eo autem ſanguine, qui per rheumaticas diſpoſitiones in eiuſmodi fluit partes imbecillas, habente aliquid vitioſi ſucci, mixta fit diſpoſitio. quod fortè rariſſimè euenit. Semper enim viſus eſt mihi fluere ſanguis tenuis ſubſtãtiæ, ſine pituita, bile flaua, vel atra. Ex alia autem quapiam cauſa ſi pars in tumorem eleuetur,

consyderandum est an huiusmodi affectus sit inflãmatio, an scirrhus, an œdema. Prima igitur fluxio, vt plurimum sanguinis est, licet ex alijs causis possint alij tumores oriri: à quibus etiam causis sanguis in bilem flauam vel atrã degenerare cogitur: aut à partis intemperie increscit quod in eo est pituitosum, & tandem fiunt alia genera tumorum, etiam si initio fluxerit solus sanguis. Cum itaq; in lib. de crisibus loquatur Galenus de materia febrili, merito dixit, tumõres, qui febrem faciunt, nõ à sanguine, sed ab alijs esse humoribus. Nam si febrem faciũt, putredo subest: si putredo subest, aliam à sanguine cõiunctam habet causam, ac materiam. Hac ratione nulla est Galeno febris putrida à sanguine, vt causa cõiũcta: cũ omnes ferè febres sint à sanguine, vt antecedente causa, lib de mis. sang. Nam omnis febris est passio generis venosi, primo cris. cap. 7. cuius ratione sanguis patitur, eius coctio impeditur, & ipse excalfactus fit antecedens materia putredinis. Qua ratione etiã missio sanguinis in febribus cõmẽdatur, 11. metho. Per hæc satisfactum obiurganti puto, abundéq; declaratũ, quid in febribus vel tumoribus concoquere oporteat. Cuius rei cognitio, vt summè necessaria, ita à multis est ignorata. Si enim exquisitus sit humor faciens tumorem, vt herpetem, erysipelas, scirrhum, vel cancrũ, nullomodo ibi

generabitur pus:ſicut nec in flatuoſo vel aquoſo œdemate.nec eſt ꝙ poſt repellentia, in admouendis concoquentibus, ſeu pus mouentibus laboremus:quin potius,vt ferro, vel digerentibus totum educatur. Eâdem ratione ſi ſit putredo,vt in vlceribus malignis,nõ cõcoquere,ſed calce,arſenico,chalciti,ſandaraca,& alijs cauſticis eam abſumere,& ferro candente exurere conamur.Id ipſum in febribus dicẽdum, vt nulla alia ratione competere poſſint concoquentes ſyrupi , niſi ob ſanguinem vel cibum in concoctione deficientem.Et cùm vnicum ſit concoquentium genus in febribus & alijs morbis,nõ eſt in ea re ſyruporũ varietas admittẽda, ſed modicè calidis õnis cõcoctio iuuanda.

¶Supereſt,Galeni & Tralliani locos ſuperius citatos,nunc perpendere, vt totum pro nobis eſſe Galenum liquidò pateat.Præſtat verò totam eius orationem exeribere, quæ ſcripta legitur libro ſecundo de ratione vic.com.44.Ibi cùm Hippocrates crudę bilis meminiſſet,Galenus locũ illum ad hũc modũ interpretatur: Καταλέγει δὲ ἐφεξῆς αὐτὰ πάντα, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ χολωδῶν ὠμῶν ποιησάμενος. ὠνόμασε γὰρ οὕτως αὐτὰ, διότι καὶ τὴν τῶν ὑποστημάτων ὠνόμαζε πέψιν, εἰ καὶ μὴ δυνατὸν μεταβληθέντα θρέψαι τὸ σῶμα, καθάπερ αἱ χολαὶ, καὶ οἱ ἰχῶρες. ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ κρατεῖ καὶ τῶν τοιούτων ἡ φύσις, εἴωθεν ὀνομάζειν πεπεμμένα

μὲν τὰ κρατηθέντα τῶν τοιούτων περιττωμάτων ὑπὸ τῆς φύσεως. id eſt, Recenſet autem deinceps hæc omnia, ſumpto initio à bilioſis crudis. Etenim bilioſa cruda ita appellauit, eò quòd & excrementorum appellat concoctionẽ quãquam mutata non poſſint corpus nutrire, vt bilis vtraque, & tenuis ſanies. Attamen ex quo & talia vincit natura, conſueuit Hippocrates cocta vocare excrementa eiuſmodi, quæ à natura ſunt euicta. Hęc ille. Excrementum bilioſum poſſe aliquam cõcoctionem admittere nos vltro concedimus, quando in eo ſupeſt aliquid ſemicocti alimẽti. Sed aliud eſt quod hoc loco docet Galenus, cũ deinceps exponat, quomodo concocta dici intelligat, nempe κατὰ τὸ γενικώτερον σημαινόμενον τῆς πέψεως ἀκουόντων ἡμῶν τῆς προσηγορίας: id eſt, iuxta generalius ſignificatum cõcoctionis intelligentibus nobis hãc appellationem. Γενικώτερον δ' ἐστὶν, ὅταν ἡ φύσις τῶν αἰτίων ἰσχυροτέρα ᾖ, καὶ μεταβάλλει αὐτὰ κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἰσχύν. id eſt, Generalius autem cõcoctionis ſignificatum eſt, cùm natura cauſis fortior fuerit, & permutauerit eas ſuo robore. Tantum abeſt, vt contra nos hîc aliquid dicat Galenus, vt potius noſtram ſententiam perpetuo robore firmet: ſi diligenter notes, quare concoctionis hoc generalius ſignificatum dixit eſſe, cùm natura cauſis fortior fuerit, permutaueritque eas ſuo

robore. Natura enim causis putrefacientibus, vel causis acrimoniæ bilis, fortior inuenta, permutat eas, & impedit, ne amplius in putrefaciendo pergant, neu bilem acrem generent. Hoc igitur modo bilis coctio existit, vt vrinarum: quia causas alterat natura, & euincit, vt sequẽs vrina cocta magis emittatur, quàm fuerit precedens: & bilis deinceps non ita acris à causis illis generetur. Vrina tamen, quæ semel in vesicam est recepta, non amplius coquitur: sed eam concoquebat, & euincebat natura, quando in causas agebat: nempe in sanguinem, qui ab ipsa euincebatur in venis. Cuius actionis ratione vrina dicitur euicta, & suam concoctionem ibi accepisse. Ad eandem analogiam, bilis, quæ semel acris excreta est, non amplius concoquitur: nec lachrymæ, nec alia fluxionum pura excrementa, post naturæ concoctionem semel excreta, amplius excoquuntur. Sed dicuntur euinci hæc omnia, & concoctionem suscipere, antequam secernantur. Tunc enim suis causis euictis, hæc euincuntur, & concoctionem ibi accipere dicuntur: agente natura in id totum, cuius hæ sunt partes. Nec in partes, propter seipsas agit, sed quia in toto est substantia familiaris: quam assimilare contendens, ea quæ obicem faciunt, euincit: eo modo, quo in pure assimilando contra putredinem pugnat, vt eam cessare faciat.

Non ſecus, hæc excremẽta bono alimẽto mix-
ta,& nutritioni repugnantia,vt alimẽtum col-
ligat,natura euincere conatur:ſecernere,putre
dinem reprimere, & excrementi acrimoniam,
cibum concoquendo,obtundere.Quod ſi nõ fa
ceret,priuaretur ipſa alimento,putrefactio ma
teriam inuaderet,& acria excrementa remane-
rent. Quæ omnia cruda dicerentur , & meritò
ἀπεψίαν arguerẽt,indicantia,naturam in cibis
concoquendis non potuiſſe reluctantes cauſas
euincere:quibus inuictis,effectus hi inuicti ma
nent.Ideóque cruda generaliter dicit bilis,acris,
flaua,& malè olens:indicans naturam inualidè
cibum concoxiſſe,cum admiſerit ſe inſinuantẽ
putredinis fœtorem,& acrimoniam:ſicut eadẽ
ratione ſputum flauum vocatur pallido crudi-
us,lib.1.criſ.c.5.Quis hîc, vel Galeno ipſo ta-
cente,non videt,de alia Hippocratẽ agere cru-
ditatis ratione,quàm quæ cõcoqui poſſit? Quî
fieri dices , vt calidiorem bilem cenſuerit eſſe
magis crudam? Si enim cruditatem aliquam in
bile,quæ concoctionem deſyderet,admittendã
putes, aquoſam, & frigidiorem bilem propo-
nere debebis. Ad hunc enim modum cruda ali
quando pelli excrementa,ex lib.epid.ſuperius
oſtendimus.Nunc verò acrem,& fœtidam vo-
cat crudam,vt tantum indicet impotẽtiam cõ-
coctricis in euincendo repugnãtes cauſas præ-
ter naturam.Nec crudam ideò vocat,quòd ve-

lit eam recoquere : cùm nec aquosior & frigidior serosus humor, concoqui vltra possit, nisi aliquid insit ei boni succi, quod naturam alliciat. Satis iam videre licet, q̄ detortè aliò traxerit Manardus verba Galeni, & eis sit perperā abusus. Nunc ad Trallianum. Is enim lib. 1. ca. 16. non absurdè ait adhiberi infusiones, lauacra temperata, ácopa, & cibos humectantes: ad alterandum, subigendum, & concoquendum humorem biliosum. Sumpsit ea verba ex Galeno, lib. 2. de com. med. sec. loc. vbi agit de cura doloris capitis ex bile. Galenus tamen non meminit concoctionis: sed dat etiam frigidæ potum, ad calorem reprimendum, non ad concoctionem iuuandam. Meritò itaq; Alexāder, quia concoctionis meminit, frigidæ potum dimisit: & remedia tantum protulit, quæ simul cum alteratione, veram concoctionem iuuare possunt. Non quòd exquisitam bilem concoquat: sed humorem biliosum, de quo loquitur: qui est velut ichores illi, in quibus Aristoteles docuit esse aliquid aquosi sanguinis. Tūc enim natura à calidis illis præsidijs adiuta, cōcoctionem perficiet, vt euicta à natura: deinde secreta pura bilis, eiúsque siccitate ab humectantibus illis subacta & alterata, facilius educatur. Quin etiam, ea quæ humectant, leniunt, & demulcent, concoctionem adiuuant, teste Galeno libro quarto de ratione victus, commen-

tario.44.Itaqꝫ ex his Tralliani verbis, ad verba Galeni collatis, nihil deſumi poteſt, quod veræ concoctioni repugnet. Tantum dicimus Trallianum miſcuiſſe duos ſcopos, alterandi qualitatem,& concoquendi ſubſtantiam:vt altero exquiſitam, altero non exquiſitam bilem comprehenderet.Quòd ſi exquiſitam ſemper velis eſſe bilem, quod vix contingit,adhuc dicam poſſe adhiberi concoquentia:quia ſemper aliquid cruoris ſuperuenit, attrahente fluxionem dolore:& quia partis affectę cõcoctio impeditur. Poſſunt etiam cõtra bilis acrimoniam adhiberi verè concoquentia. Nam ſi emendetur concoctio naturæ, non amplius generabitur bilis tam acris. Nullum hoc toto ſermone ſupereſſe puto dubitandi locum, niſi quis ex Ariſtotele contrà putet. Quapropter locum eius de concoctionis finibus, quem obiter in primo ſermone attigimus, iterum plenius excutiamus. nunc enim tempeſtiuè id faciemus, quod tunc non licebat. Ait Ariſtoteles libro quarto meteorologicorum,cap.ſecundo:Concoctionis finis alijs eſt ipſa natura,alijs alia quædam forma: vt in tuberculis, pus: in lachrymis, ſordes. In ſumma,omnibus ait accidere concoctionem,cùm materia, atque humiditas victa fuerit. Ex quibus duo contraïre nobis videntur.Primum,quòd alia præter alimentum concoquantur:ſecundum,quòd alius

ſit finis concoctionis ab aſſimilatione. Sed reſponſio, ex Galeni dictis, eſt iam data. Nam lachrymę ſemel in oculum deductæ, & formatę, nullam amplius concoctionem accipiunt. Sed ſi euincat natura cauſam fluxionis ad oculum, vt non ita tenuis liquor, ſed craſſior ſordes in oculo appareat: erit tunc ſignum concoctionis intus confectæ. Hæc mens eſt Ariſtotelis & Galeni, vt non intelligant pura excrementa, ſeparatam per ſe concoctionem ſuſcipere, aut per ſe euinci: ſed indicare euictos eſſe intus humores. Id quod verba Ariſtotelis conſequentia docent. Quocirca, ait, vrinæ, alui ſedimina, & omnia corporis excrementa, ſanitatis indicia ſunt: & cocta ideò dicuntur, quòd humorem à calore vinci ſignificent. In illa ſiquidem intus parta victoria, ſecretæ ſunt characteriſticæ quædam notæ, rem geſtam indicantes: non quòd in ea ipſa excrementa ſit naturæ intenta concoctio. Ad aliud de fine: iam dictum eſt, naturæ finem vnicum eſſe, nempe aſſimilationem. Sed quia in pure, & alijs fluxionibus, non ſola agit natura (imò cauſæ præter naturam, quarum finis eſt corrumpere, & putrefacere, ei commiſcentur) accidit totum finem compoſitum, quem Ariſtoteles conſyderat, alium eſſe à fine ſolius naturæ, quem nos ſemper nutritionem cũ Galeno dicimus. At, nónne, inquies, excrementa

ipſa, poſtq̃ excreta ſunt, inſpiſſantur, & aliquo modo cõcoquuntur? Dico, alui excrementa, ſugentibus meſeraicis venis, inſpiſſari, & exiccari, primo criſ. cap. 11. ſed eouſq; peruenit naturæ cõcoctio. Pura quoq; excremẽta, ex quibus nihil poteſt ſugi, poſſunt inſpiſſari: vt σπυρα θώδη dicta, ex nimia in inteſtinis retẽtione: & cũ ab ignea caliditate, euaporat, & abſumitur humidũ, teſte Galeno lib. 2. prorrhetici. idẽ in deſiccata in oculis & naribus ſorde. ſed hoc nõ magis eſt cõcoctio, q̃ cũ concreſcũt excremẽta in calculũ, ſcirrhũ, vel callũ. Non enim eſt actio natiuæ caliditatis, ſed extraneæ igneæ. Ad eũdem modũ in ſaliuis & vrinis retentis, & per inedias, acquiritur ſalſedo, & acrimonia ex ebulitione quadã igneæ caliditatis, nõ à cõcoctiõe naturæ. Natiuæ enĩ caliditatis eſt concoquere, alienæ verò corrũpere, & putrefacere, lib. 2. de dif. feb. c. 12. Sed quorſum in lippitudinis concoctione, ſordẽ illã fecit Ariſtoteles finẽ? Dicẽdum, vt in eadẽ lippitudine clarè docet Gal. in lib. de totius morbi tẽp. primò fluere humorẽ tenuẽ, & incoctũ: deinceps pauciorem, craſſiorémq;, notã cõcoctionis habẽtẽ. Demũ abſoluta intus cõcoctione, oboritur in oculis, vice puris, craſſa & lẽta quędã ſordes: adeò, vt dormiẽtiũ oculos inde conglutinari dicat Gal. Talem meritò poſuit Ariſto. finẽ cõcoctionis: cũ quo & nos huic ſermoni finem imponimus.

Quòd concoctio semper incrasset, Sermo tertius.

Vnt qui dicãt,concoctionẽ,nec incrassare,nec extenuare:sed ad mediocritatem quandam semper reducere humores:vtquod crassum est,extenuet:quod tenue est, incrasset.Ego verò cum Aristotele & Galeno perpetuò dicam concoctionem incrassare.Philosophus enim in quarto meteorologicorum,quæ concoquũtur, necessario ait euadere crassiora,calidiora,& sicciora. Manifesta quoque sunt verba Galeni in principio quarti de ratione victus in morbis acutis.Concoctio enim,inquit,omnia cogit,incrassátq́.Idem in 4.de loc.aff.cap.9. in pulmonis affectibus,tenue esse ait ab initio sputum: quod vbi concoctum fuerit,crassius euadit. Et lib.5.cap.7.à partibus inflammatione affectis, tenuem initio ait defluere saniem,quæ concocta inflãmatione crassior,& puri similior,euadit. Vniuersim,in libro de totius morbi temporibus,in febribus, tumoribus, vlceribus, & alijs affectibus,cruditatis signa à tenuitate recenset.Idem Hippocrates in vrinis, sputis, & alui deiectionibus.Nam valida concoctrix, retentrice vtens,nihil è manu dimittit, donec ad certam consistentiam incrassando deduxerit. Imbecilla verò,inualidè retinens concoquit,ac

tenuem liquorem, velut percolari dimittit, aut totum immaturius grauata pellit. Ab imbecilla ergo concoctione fiunt excrementa tenuia. Sed omissis excrementorum indicijs, ab ipsa rei essentia possumus rationem vnam, & alteram adiungere. Prima, coctio est actio solidarum partium in succos: hæc verò actio est assimilatio, quæ fieri nequit, nisi succi incrassentur, cum solidæ partes sint succis crassiores. ergo cõcoctio necessario succos incrassat. Præterea, inspissatio Aristoteli fit, quando humidis partibus euanescentibus, siccæ coagmẽtantur: eáque ratione ait, inter omnia liquida aquam solam non inspissari, quin tota prius exhalabitur, quia non subsunt partes siccæ. In mixtorum verò concoctione subsunt partes siccæ, & humidum euaporat: ergo inspissatio necessario sequitur. Item à simili: cùm varia materia igni elixanda admouetur, postquam fuerit æqualiter mixta, quanto magis concoquitur, tanto spissior redditur: ergo & in ventriculo ita fiet concoctio, cùm ea, testibus Aristotele & Galeno, sit elixationi similis. Experientia id quoque docet: nam exæquatum primo chylum, semper deinceps incrassari videmus. nec secus in hepate sanguis incrassatur. deinceps in singulis partibus, ros ille assimilatione fit crassior. Nec obstat, quòd nos probè aliquid concocturi, primò conterimus,

extenuamus,ac maſticamus quod concoquendum eſt.Nam id facimus,vt homogenea quædam primò fiat æqualitas, quò melius totum incraſſetur actione caloris. Hanc rem plærique nõ animaduertentes,eam extenuationem, craſſorum fuſionem,ſeu trituram,quæ præcedit,à concoctione ipſa non ſecernentes, ignorant, qualiter coctio omnis incraſſet. Si quis verò ad id animum vertat, obiecta omnia dicto citius refellet. Primò, in hunc modum ſe quiſpiam opponet: Crudus propriè dictus humor craſſus eſt, coctus verò non ita craſſus: ergo ea craſſities concoctione tollitur. Præterea, Galenus libro primo de com. med. ſecundum genera,capite de emplaſtris, quæ ex argenti ſpuma præparantur: craſſitiem argenti ſpumæ tolli ait, fuſam ab ignis potentia. Tertiò,in fine libri de conſtitut.artis medicæ. Quod in naturalem, inquit, ſtatum redire poteſt,contrarijs alterare oportet, craſſum & viſcoſum attenuando, tenue incraſſando, communiter autem vtraque concoquendo. Quartò. Hippocrates & Galenus craſſitiem damnant in vrinis, alui deiectionibus, & ſputis. Ad has obiectiones diluendas, meminiſſe oportet eorum, quæ rectè nos docuit Galenus libro quarto de ſanitate tuenda: vbi tradens cruditatis remedia, primò extenuare, & incidere iubet,deinde cõcoquere. Siquidem in

affectu illo, in quo plurimus erat crudus humor,& exiguus ſanguis bonus: cũ nec miſſione ſanguinis, nec purgatione, nec balneo, nec exercitatione poſſet eis ſubuenire:id primo curauit,vt extenuaret. Deinde ſubiunxit: Si crudos ſuccos ſatis iam attenuatos ſperas, vinum dabis, quod ad concoctionem faciat. Et paulò pòſt:Crudi ſucci attenuandi, concoquendíque ſunt.Et iterum:Si crudi ſucci copia ſubeſt,diſſecandum eum nobis,concoquendúmque diximus.Semper præmitti vides extenuantia concoquentibus. Nec ſecus docet lib.12. method. med. Sed & ratione confirmatur, extenuantia præcedere. Nam crudi ſucci,quaſi glacie cõcreti, ſunt craſſi & frigidi, ob caloris imbecillitatem,qui nequiuit eos euincere.Vt ergo ad concoctionem,quæ à moderato fit calore,hi euincãtur,maiore vi opus eſt,quæ eos fundat,comminuat, & in ordinem redigat: vt & nos facimus,igne,gladio,& dentibus,cibos in ventriculo concoquẽdos,extenuãtes & incidentes.Iam ad argumentationem primã,dicemus complexionem illam, ſiue conſequentiam non valere. quia non à cõcoquẽtibus tollitur craſſities,ſed ab extenuantibus & incidentibus, quæ concoctioni adiuuãdæ præmittũtur.Aliquando etiã res craſſa tenuiori alteri mixta, in tenuiorem formam,velut in chylum redigitur,vt in varijs accidit eduliorũ generibus,in ventriculum con

fectis:& in argenti ſpuma,cum aqua, vel oleo, ad ignem incocta. Qua ſola ratione exiſtimant aliqui,fieri extenuationem in cōcoctione: quia miſcetur liquidum,nō quòd calor extenuet. Id ſi verum eſt, nunquam poterit natura per inediam cōcoquere crudos & craſſos ſuccos:quia extenuari illi deſyderabūt,quod natura nō poterit præſtare. Sed hoc vt manifeſtè falſum eſt, ita & opinio ipſa. Quis enim negare poteſt, à vi caloris natiui fundi poſſe materias cōcretas, & incraſſantem frigiditatem deſtrui? nō igitur omnis extenuandi vis à liquoris mixtione pendet:eo magis,quia Galenus ait,ab ignis potentia fundi ea,quæ in ceruſſa ſuberāt craſſa & viſcoſa. Metallica item omnia vſta,fiunt tenuioris eſſentiæ, etiamſi non ſit liquor. Extenuantia quoq; medicamenta, vi caloris agunt,etiam ſi ſint arida. Fatemur itaque calorem natiuum poſſe extenuare,ſed non admodum. nam moderati caloris eſt concoquere.ad extenuandum verò maior vis requiritur:quā in liene facilius inuenias,ad craſſam fęcem elaborādā. Ad rem igitur:extenuationem ipſam eſſe caloris operationem dicimus,quæ & concoctio in igne dici poteſt, generalius ibi ſumpta concoctionis ratione:quia in ignis cōcoctione non eſt moderatio certi caloris. Poteſt & in igne ab extenuatione diſtingui. In nobis porrò,ideo ſemper diſtinguimus,quia ſcimus,maioris eſſe caloris exte-

nuare,quàm concoquere:aliáq; in materia externa vocamus præsidia concoquentia,alia extenuantia,vel incidentia.potentiora enim quæ extenuant,fundunt,& colliquant.Item concoctio ad naturæ similitudinē adducit, extenuatio abducit. Quin etiam in elixatione ad ignē, si quid eorum quæ liquantur,immergas: cùm primùm fundetur,nō dicetur adhuc concoqui: sed cùm post illam fusionem,iterum elixando inspissabitur. Cæterum de vocibus non anxiè contendam,siue quis hanc extenuationem succorum,concoctionem vocet,siue totius concoctionis partem faciat.Res verò ipsa ita habet. Quòd totius naturæ prouidentia optimè factum est,vt quum partibus cōcessa est functio aliqua, concessum etiam sit præuium ad eam ministerium.quam sanctionem omnia iura cōfirmant. Quid enim profuerit,me magistratui præficere,si coërcendi vis,& alia suffragia non adsint? Ad hunc itaque modum, natura, non solum concoctricem, sed etiam expultricem hoc extenuandi munere donauit: cùm passim nequeat expellere,nisi prius extenuet. Ad qđ, si sola non sufficiat,nos arte iuuamus.nec propterea dicimus extenuationem illam esse expulsionem, sed præparationem quandam, ad futuram expulsionem.Eadem ratione extenuationem, quæ concoctioni præmittitur,non dicemus esse concoctionem,sed adiutricem præ-

parationem. Scio Arabas omnem extenuandi vim ſoli concoctrici tribuiſſe. Sed cùm concoctrix non amplius circa talia excrementa laboret, ſiqua in eiuſmodi ſit naturæ actio, illa erit expultricis. Item expultrix reſerat meatus, iubet aperiri pylorum, & matricis vincula rumpit, tertio de naturalibus facultatibus. Quòd ſi quis negare velit, expultricem poſſe humores pellendos extenuare, ex hoc non probabit, eos à concoctrice id pati. ſed tunc eorum extenuatio erit opus ſolius externi præſidij. Eam ſiqdem nõ ita valenter extenuare quin ſæpiſſimè artis adminiculo egeat, non inuitus concedam, cùm & de concoctrice idem conceſſerim. Sed omnem illi auferri extenuandi vim, nõ temerè permittam: cum omnes hæ functiones à calore proficiſcãtur, qui extenuare poteſt. Natura etiam nõ ſatis prouida fuiſſet, ſi hanc functionẽ neceſſariã illis denegaſſet. Experientia quoq; eã nõ deeſſe teſtať: nã craſſa excremẽta p halitũ & ſudores aliquando digerit natura: ergo extenuat. Itẽ multi tumores digeruntť: in q̃bus, ſi Galeno credimus, nulla eſt cõcoctio, ſed ſola expulſio extenuãtis & digerẽtis facultatis. Ineptè itaq; Arabes eã, q̃ erat expultricis actio, cõcoctionẽ eſſe putarũt, aut ſuo noĩe vocatam digeſtionẽ: cùm minus fuiſſet delictũ, extenuationem illã vocare expulſionẽ, cũ ea expultrici adminiculeť: ſicut quãdo cõcoctioni p̃mittitur,

vocãt cõcoctionẽ. Exactius verò rẽ ipſam ꝑpẽ-
dens, differentiã facies inter ea quę expellunt,
& ea quæ ad expellendum præparant: & inter
ea quæ concoquunt, & quę ad concoquendum
extenuant. Contentioſis verò, quibus præter
veterum morem ſua figmenta placent, facie-
mus ſatis, dicentes, naturæ concoctionem ali-
quando incipere ab extenuatione, demum ta-
men ſemper incraſſare. quod in igne fieri vide
mus. Nam poſt mixtam argenti ſpumam cum
oleo vel aqua, ignis primò totam materiã ex-
æquat, vt extenuato craſſiore fiat homogeneũ
quiddam: & deinde totum incraſſetur. Idem in
fructuũ maturatione, vt terrea primò ſit acer-
bitas, quæ deinceps aquea humiditate diluitur:
ac demum inſpiſſatio ſequitur. Idem facit ven
triculus, carnes & panes liquoribus exęquans,
donec in vnum chylũ omnia redigantur. Hinc
putarunt antiqui, ex attritione fieri concoctio
nem ventriculi: nam initio eſt ſimilitudo quæ-
dam attritionis, ad quam confert dentium at-
tritio exquiſita. Hæc itaqꝫ comminutio, fuſio,
ſeu extenuatio, ideo non eſt propriè vocanda
cõcoctio, quia nõ fit ꝑ eã aſſimilatio: ſed præ-
paratio quædã ad futurã aſſimilationẽ, quę in-
ſpiſſando & incraſſando ꝓcedet. Quod diligen
ter eſt notandũ, vt memineris quà ratione ex-
tenuãtia & incidẽtia cõcoctionibus adiuuãdis
pręmittãtur. Per ea enim adiuuatur cõcoctrix:

ſicut quando purgationibus præmittũtur, per ea adiuuatur expultrix. Sublata per hæc eſt argumentatio ſecũda. non enim negamus facultati concoctrici ineſſe extenuandi vim: ſed extenuandi munus ad varia conferẽs, à proprio cõcoquẽdi munere ſeparamus. vna etenim eſt facultas,& multę functiones:ſicut vnius particulæ multi vſus. Ad tertiã,ſiue materia ſuppuri alimenti,ſiue vitioſi,hęc à natura fieri dicimus eius quod tenue eſt,incraſſationem:eius quod craſſum eſt,extenuationem : ac demum concoctionem eius,quod ad naturalem ſtatum redire poteſt. Sed eius,quod craſſum eſt, concoctio fit,poſtq̃ extenuatum eſt,vt iam demõſtrauimus:& docet ſeries ipſa verborũ Galeni, in qua poſt extenuationẽ meminit cõcoctiõis.

Ad quartam:negare nemo poteſt in craſſitie excedi naturæ modũ,vt in tenuitate, cùm eius tẽperamẽtum ſit mediocritas quædã:à qua fit receſſus tam vi calidorũ,q̃ frigidorũ. Nã,teſte Ariſtotele,citato iam loco, & Galeno in ſecundo prædictionum: craſſities fit tam à calido,q̃ à frigido:à calido euaporãte,à frigido cõſtringente. Porrò,in vrinis craſſitiẽ à frigidis,craſſis,& crudis humoribus originem trahere,paſſim docet Galenus. Quoniam exiſtente copia craſſorum & crudorũ humorũ, egeritur quandoque per vrinam pars aliqua eorum,vt mox dicemus:&,ſi natura eos validè aggreditur, fit

magna vrinę perturbatio. Vnde tam tenues, q̃ craſſæ vrinę, cruditatem indicant: ſed varia ratione. Initio enim, quando natura in cõcoquendo deficit, tenues emittũtur. Quãdo verò craſſi & crudi multi iam collecti ſunt ſucci, quorum pars aliqua vrinis excernitur, aut quorũ extenuationẽ & concoctionem aggreditur natura: craſſę & turbulẽtæ fiũt vrinæ. Tales verò craſſi humores, vt iã rationi aduerſarij ſatiſfaciã, ad naturalem ſtatum redibũt, ſi à valido calore fundantur, & extenuẽtur: ac etiã, ſi pituitæ adſit lentor, incidantur. Vnde non concoctionem tenuitatis cauſam dicemus, ſed extenuationẽ. In qua re mirabile quid notabis, teſte Aëtio comprobatũ, lib. 5. c. 29. Laudabiles, inquit, vrinæ ita progrediũtur ad concoctionẽ, vt primò ſurſum nubecula, ſecũdò ad mediũ ęnæorema, tertiò in fundo hypoſtaſis perfecta cõcoctione inſpiciatur. In craſſis verò, à collectorum humorum cruditate vrinis, cõtrarius eſt ordo, vt aſcendere ſedimentũ videat̃, cõſpecta prius in fundo craſſa ſubſidentia: quæ multis imponit, putãtib⁹ eſſe indiciũ verę cõcoctiõis. Cũ tamẽ id quod ſubſidet, nõ ſit ſemicoctũ illud, quod puri proportionale diximus, à ſolidarũ partiũ aſſimilatione dealbatum: ſed eſt portio quædã pituitoſi, vel crudi humoris. cognoſcitur verò differre à vera hypoſtaſi, ex inæqualitate quadã: quia nec ſibi cõtinuũ id manet, nec ita lęue

ſed velut in arenulas diſſecta fęx,aut velut farina craſſior,de qua Hipp.aphor.31.lib.7.Itē,tota vrina eiꝰ albedine tingiť:quod nō eſt in vera hypoſtaſi.Pręterea,totam vrinā illę cruditates ſolēt turbare,& magis incraſſare.Alia differētia traditur à Gale. lib.1.criſ.c.12. cuiꝰ verba hîc aſcribā, quia verſio cōmunis nō ſatiſfacit: Εἰ μὲν γὰρ τὴν χρόαν ἀκριβῶς ἐπιφυλάττει, ὑπόστασιν τε καὶ λευκήν, καὶ λείαν, καὶ ὁμαλήν, καὶ πολλὴν ποιεῖται, πέψεως μὲν ἂν εἴη καὶ οὕτως ἀκριβοῦς γνώρισμα. πλέονα δέ, τὸν ὠμὸν ὀνομαζόμενον χυμὸν ἐκκαθαίρεσθαι δηλοῖ. Id eſt,Si enim colorē exquiſitè ſeruauerit, ſubſidentiā verò albā,læuē, æqualē, & multā fecerit, ſic quidē erit cōcoctionis etiā exquiſitum ſignū.Copioſiorem verò ſi fecerit ſubſidentiā, humorē illū crudū vocatū expurgari demonſtrat.Differētia igitur hæc eſt,quòd copioſior fit ſubſidentia à crudo humore, q̃ à vera concoctione. Ad rē igitur: Tale crudum,teſte Aëtio, primò apparet in fundo:deinceps,cum ad cōcoctionē attenuatur, incipit in medio apparere enæorema. vbi expleta eſt attenuatio, & concoctio eius , qui intus erat crudi humoris, ſurſum apparet in vrina nubecula.Porrò,ſi humor nō ſimul attenuando fuiſſet cōcoctus(verè enim tēpore quo attenuatur,cōcoquitur,per partiū attenuatarū aſſimilationē)ſed partes omnes attenuatę manerēt: cōcoctio ad ꝑfectio-

nem eas vniuersim duceret,iterũ ĩcrassando:& instar dictarũ probabiliũ vrinarũ,iterũ ad inferiora vergeret sedimentũ,quod prius ascenderat.Quod efficax est argumẽtũ,ad discernendũ extenuationẽ à cõcoctione:cũ illa sursum,hæc deorsum agat vrinę sedimẽtũ:aut cõcoctio sola deorsum agat,extenuatio cũ cõcoctione sursum.Ad ea,quæ de sputo sunt adducta,ꝓ hæc sit respõsum.Excessum in crassitie fieri concedimus.Ab vtraq; causa,calida vel frigida,crassum vel lentũ fieri sputũ asserimus. Remedia verò nõ à cõcoquẽtibus,sed ab incidẽtibus, & extenuãtibus petẽda: humectãtibus quoq; nõ neglectis,quę ad eductionẽ sputi cõferũt,lib.5. sim.med.c.12.Vnde fit manifestũ,argumenta aliud nihil cõcludere,q̃ extenuãtia & incidẽtia, esse ad cõcoctionẽ iuuandã necessaria.Ipsa verò cõcoctio nõ extenuat,sed incrassat.Alui excrementa,alia ratione,q̃ ob cruditates, incrassescunt,& exiccantur,vt συστραφῶσι, id est,in gyros seu spyras cõuoluta reddãtur,instar deiectionis caprarũ,vt habet Gal.secundo prorrhetici,& quarto de ratione vic.acut. Nempe, quia plusculũ retinentur,& à copia igneæ caliditatis exiccãtur,& inspissantur. Ex hoc tamẽ nihil ad rem argumẽtatio cõcludit:nec ob cruditatem id accidit,cũ ne vni quidem per morbi initia exeant talia excremẽta,vt dicto libro prorrhetici testatur Galenus.

Expoſitio Hippocratici aphoriſmi. Sermo quartus.

Ippocratica ſentẽtia, quam enarrandam ſuſcepimus, ſcripta eſt in hunc modum: πέπονα φαρμακέυειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμά. μηδ᾽ ἐν ἀρχῆσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. τὰ δ πλεῖς᾽ οὐκ ὀργᾷ. id eſt, Cõcocta medicari, atq; mouere, non cruda: nec in principijs, niſi turgeãt. vt plurimum verò non turgent. Ita communiter vertunt. ego tamen, pruriant dicerem potius quàm turgeant, ſumpta à laſciuiẽtibus animalibus ſimilitudine, vt ait Galenus. Sunt qui explodant verbũ illud, nec in principijs: quod tamen Galenus legebat, vt citat in commentario aphoriſmi vigeſimiquarti, eiuſdẽ ſectionis, & lib. 8. de cõp. med. ſec. loc. primo criſ. c. 9. de totius morbi tẽpo. & lib. 4. de ra. vic. cõm. 38. Docet nos Hippo. eo verbo, in principijs magis ſubeſſe cruda, túmq; magis humores turgere. Peculiarẽ quoq; vim habet illa particula, propter craſſa excrementa, & ſynceros humores, qui crudi nõ ſunt, nec cõcoqui poſſunt: tamen in principio nõ educũtur, quia extenuãdi pri⁹, & incidendi ſunt, & meatus fluxiles reddendi. eo magis, quia cruditas, quæ fit in principijs morborũ, nõ omnino idem eſt, cũ ijs, quæ ipſe ὠμὰ vocat. Principiũ intellige, primũ vel ſecũdum diẽ, apho. 24. lib. 1. & lib. quos opor. purg.

Expoſitionem iam ipſam aggredior,duas conſyderans rationes,& extrema duo. Ratio altera concedendę purgationis,altera prohibẽdæ. Extremorum duorum maximè diſtantium,alterum erit veluti exemplar,ſiue canon, eorum humorum,qui purgari nequeunt : id erit crudus propriè dictus humor. Alterũ, eorũ quos purgare quouis tempore licet: id erit turgens humor.Comparatione ad hæc duo extrema facta,omnes humores medios colligemus, quos purgare liceat,nécne. Ratio prima, quare poſt concoctionem ſit purgãdum,traditur in commentario Galeni:Quia poſt concoctionem habemus naturam pharmaco adminiculãtem.eadem ratio in lib.quos oporteat purgare.Tunc enim,natura pellente,& pharmaco attrahente, facilior ſequitur eductio . Pellit verò natura, poſtquàm concoxit,& ſecreuit.Rationẽ, quare in crudis non ſit purgandum , dicemus , ſi prius,quæ ſint cruda,explicuerimus.nam aliæ aphoriſmi voces aut notæ ſunt, aut à Galeno expoſitæ.Cruda Hippocrates ὠμὰ vocat.Ariſtoteli aliud eſt ὠμότης, aliud ἀπεψία. Galenus inſuper cum alibi, tum primo ad Glauconem , meminit χυμῶν ὠμῶν καὶ ἀπέπτων, id eſt,humorum crudorum & incoctorum: vt hi ad ventriculum potius:illi ad vaſa , vel totum corpus ſpectẽt.Apepſia enim incõcoctio, ſeu quæuis cõcoctionis priuatio dicetur:quam

etiam noſtri cruditatem interpretantur, ſiue ſit inconcoctio, ſiue tarda & difficilis coctio, ſiue deprauata coctio. De quibus Galenus tertio & ſexto de morb. & ſympto. octauo metho. & Aëtius libro nono capi. vigeſimotertio. Humor autem qui verè ὠμὸς dicitur, de quo Hippocrates loquutus eſt, in primis venis, quę ſunt meſenterij & ſimæ iocinoris, potiſſimum generatur, quarto de ſanita. tuend. & tertio epid. ídque maximè in pueris, otioſis, & voracibus, libro ſecundo de natu. hum. Refert ſimĩlitudine pituitam: adeò vt Philippus vitream à Praxagora dictam pituitam, crudum humorem ſimpliciter appellauerit, ſecundo de differentijs febrium capit. ſexto. Quod tamen Galeno non probatur, licet ſub genere pituitæ omnes frigidos humores, qualis eſt crudus, contineri velit. Diſcrimen, quod facit ipſe inter crudum humorem, & vocatam pituitam, habetur primo alimentorum. quarto, & ſexto de ſanitate tuenda, libro de plenitudine, & decimo de compoſitione medicamentorũ. Ex quibus locis colligitur, crudum humorem craſſiorem eſſe, quàm ſit pituita, minus lentum, minus frigidum, minus humidum, minus flatulentum: puri, aut ſpiſſo vrinæ ſedimento, aut elixis fabis, ſimilem. Oboritur corpori ab eo, ſi præualeat, quædam albedo decolor, plumbea, ſeu mixtura ex albo & liuido: pulſus

inęqualis, pręcordia inflata: & alia ſigna, de qui bus lib. de miſ. ſang. & 12. metho. De talibus hîc loquutũ Hippocratem, vel ex ipſa dictione conſtat. De illis quoq; aphoriſmũ exponit Ga lenus, lib. 4. de ſanit. tuenda. Varias enim hu- morum differẽtias ad tria ſimplicia genera re- ducit. Sanguinem ponit mediũ, citra eum cru- dos, poſt eum bilioſos. Illi ex ſanguine nõdum perfecto, hi ex eo ſupra modum excocto: illi concoctionem, hi purgationem deſyderãt. Nec alios vnquam humores, præter hos crudos cõ coxit Hippocrates. Nec ideo concoquit, vt eos ſimpliciter pellat: ſed, vt eis concoctis, quæ ſe- cernũtur excrementa ducat, aut etiã eos ipſos, ſi aſſimilari nequeãt. Licet ergo crudo miſcea- tur bilis, vel alię fiant mixturæ, nunquam cru- dum hoc loco vocabimus, niſi aliquid ſit in eo citra ſanguinem ſubſiſtens, quod in ſanguinẽ poſſit concoqui. Et, ſi citra ſanguinẽ ſubſiſtens humor, in alienã qualitatem ſit corruptus, nõ amplius erit crudus. Naturalis itaq; pituita ac etiam acida, inter cruda numerabitur. Sed vi- tream ſalſam, & alias, ſi concoctione poſſint in ſanguinẽ verti, dicemus crudas, alioqui nul- lo modo. Ipſa nanq; vocabuli ratio nos docet, vt crudum vocemus, quod concoquentis na- turæ metas nondum attigit, attingere tamen eſt aptum. Et cùm de propriè vocato crudo hu more, tot locis à Galeno doceamur, dicemus

omnem cruditatis humorum rationem ab eo pendêre,ab eóq; sumi rationẽ prohibitæ purgationis. Vt in humoribus mixtis, quanto maior erit crudi portio , tanto fortius interdicta censebitur purgatio. Vbi autẽ erit minor eius, & biliosi succi maior portio , non adeò delinquemus tentata purgatione:nam tales à crudis recedentes,ad turgẽtes in alio extremo positos accedunt.non enim sic distant illa extrema,quin idem crudus humor possit turgere. Ratio itaq; prohibitæ pugationis est:quia crudus humor ob crassitiem & frigiditatẽ est tardi mot9,nec pharmaco obediet:vnde symptomata praua sequẽtur,& tanto deteriora, quãto pharmacum erit in attrahendo generosius, & humor ob maiorem crassitiem in reluctando validior,aut magis fixus,& in vijs angustioribus. Ex tali itaq; lucta excitabũtur tormina, rosiones, animi deliquia, fastidium, mali pulsus,atq; vertigines.lib.4.sanit.tuend.& apho. 9.lib.2.& lib.quos oport.purgar. Item, medicamentum partes sanas absumet , contabefaciétque: ac ducto ad imbecillitatem corpore, morbus superior euadet,lib.4.de rat.vic. Itẽ, tentata purgatio,naturam exagitans,cõcoctionem futuram impediet,quæ quiete erat iuuãda,vt eodem loco scribit Hippocrates. Adde non solum crudos ipsos tunc non esse educendos, sed nec alios expulsioni paratos , si crudi

vias obſideant, per quas alij ſunt educendi. Nam ſua craſſitie ac tarditate, perſiſtũt & obſtruunt: ita vt ipſi non educantur, & alijs ſint impedimento, quo minus poſſint educi: vt eleganter Galenus libro quarto de ſanitate tuenda. Cùm itaque in venis meſenterij, & concaui iocinoris, hi potiſſimum generentur, non erunt impedimento ducendis alijs ex ventre humoribus. Ex alijs verò partib9, cùm per primas venas futurus ſit tranſitus, duci non permittent, niſi prius ipſi extenuati & inciſi concoquantur, aut partim miſſo ſanguine cautè educantur, libro de miſſ. ſang. Eadem ratione miſſionẽ ſanguinis purgationi præmittimus, vt medicamentum vias inanitas inueniens, ſine impedimento ſuccos attrahat, libro de renum affectibus, & libro de miſſione ſanguinis contra Eraſiſt. Habes rationem noſtri aphoriſmi non impedire, quo minus leni pharmaco aluum ducas: quia cruditas primarum venarum non impedit ducenda ex vèntre excrementa: cùm leniendo potius, quàm ſuccum attrahendo, talis eductio fiat, διὰ τῶν ἐκκοπροτικῶν μᾶλλον ἢ καθαρτικῶν. Quid ſi in ventriculo ſit cruditas? Reſpondeo, ſi ſolum ſit cibus recenter iniectus, expectanda concoctio: ſi multa ſit crapula, vomendum ilicò, vt ex Philotimi & Praxagoræ authoritate docet Galenus libro quarto de ſanitate tuenda. Idem

ex Apollinario, libro ſecundo de compoſitio-
ne medicamentorum ſecundum locos, in cura
doloris capitis ex ebrietate. idem Aëtius li-
bro quarto, capite quinquageſimoprimo. Nec
ibi eſt tutum expectare ſuccorum eiuſmodi
concoctionem: nam citius fortè corrumpen-
tur, quàm concoquantur. & ſi concoquantur,
obita concoctione, venæ nimis replebuntur, vt
ait Paulus libro primo, capite triceſimoſecun-
do. Accedet etiã ex ciborũ vaporibus, capitis
dolor, vt docet Gal. in principio libri de reme-
dijs paratu facilibus. Ideo ſine mora vomẽdũ,
ſicut vbi ſunt acidi, & nidoroſi ructus, 8. me-
tho. Per aluũ verò ducere crudos humores ex
ventriculo, vetat ratio noſtri aphoriſ. Nam tar
dus eſt ad motum crudus humor, & anguſtus
pylori tranſitus, & multi inteſtinorum anfra-
ctus: in quibus remoraretur humor, ſugen-
tibus præſertim meſeraicis venis. Optima
itaque ratione, vomitu potius educuntur, ve-
luti turgentes: quia moleſtant, & nondum
ſunt firmati, & ampla gulæ via. Sicuti & a-
lios, qui ad inteſtina ruunt, per inferiora duci-
mus, etiam ante concoctionem: quia inter pru-
rientes ſeu turgentes, eos numeramus, &, quò
natura vergit, nos ſequimur. Eadem ratione pi
tuitam aluo ſubducimus, quoniam licet nõ ex
venis, ex ventre tamen eam celeriter euacuari,
nos docuit Galenus in fine ſecundi de natura.

facult.ad quē modū & crudi aliquādo pellūtur, lib.de plenitud. Nec mireris, quòd permiſſionē purgandi turgentes, extendam ad omnes deorſum vergentes, & non fixos humores. Nam tales ὀργᾷν quodammodo dicuntur. & ita expoſnit Galenus lib.8.de compoſi. ſec.loc.his verbis: πέπονα γὰρ φαρμακεύειν ἀξιοῖ καλῶς ὁ Ἱπποκράτης μὴ ὠμὰ, μηδ' ἐν ἀρχῇσιν, εἰ μὴ ὀργᾷ. τουτέστιν, εἰ μὴ πρὸς τὴν ἔκκρισιν ἐπάγοιτο ἡ κίνησις, καὶ μήπω μηδεμίαν ἔχουσα πρὸς ἓν μέρος ἑδραίαν ῥοπήν τε, καὶ στάσιν. Id eſt, Concoctis enim medicandum meritò dignum putauit Hippocrates, non crudis, neqꝫ per initia, niſi pruriāt, ſiue turgeāt: hoc eſt, niſi motus ad excretionē agatur, & nōdū vllā habeat ad vnā partem inclinationem firmam, ſtationémque. Idem lib.4.de rat.vic. ſtatim initio purgādum eſſe ait, priuſquam in partem aliquam firmentur humores. quaſi turgere dicātur, illi qui nōdum ſunt impacti. Summam ferè totius aphoriſmi iam tradidimus. Sed latius omnia ſe pādent, ſi Manardi rationes, Auicennæ, & Raſis diſſidia, de bile concoquenda, vel initio purgāda, adamuſſim excutiamus. Cum autem nulla eius poſſit eſſe coctio, vt oſtendimus, ineptè illi concoctionem ſomniant. An verò ſine alia præparatione poſſit bilis initio purgari, mox ego deducam. Non ſolum enim bilem exquiſitam, ſed & feroſos humores, etiamſi aliquid

habeant aquosi sanguinis,quod concoqui possit, initio cum Galeno educam: ratione optima. Nam sicut crudi propriè dicti, & qui ad eos accedunt,purgare prohibent:ita turgentes, & qui ad eos accedunt,cuiusmodi tenues sunt, id ipsum suadēt. Sed prius cum Manardo paucis agendum. Is enim loco à me citato, parum abest, quin aphorismum hunc è medio sublatum velit:& quasi contra eum pugnans,multa adducit,vt crudorum purgationem nobis suadeat. Primô, in morborum principijs iureiurando probat conuenire purgationes, per cassiam fistulam, diaphiniconem, diaprunis,&c. Sed esto,hæc partim vera sint,eadem est mens Hippocratis & Galeni. Nec aphorismo nostro prohibentur pharmaca, quæ aluum lubricant, & à ventre materias ducunt, vt exposuimus. Nam hoc non est crudum humorem, sed excrementa trahere. Noster verò aphorismus, crudi attractionem prohibet,non omnem alui deiectionē. Quin Hippocrates & Galenus eis purgationibus initio sunt vsi. Nam Hippocrates lib.4.de rat. victus, lacte asinæ cocto etiam initio purgat. Galenus etiam purgationibus his præparatorijs vtitur,vt corpus fluxile reddat. Nam id tam cibis, quàm pharmacis facere consueuit, vt refert libro vndecimo metho. vbi mulsam, & cibos qui ventrem liquent, & pharmaca quæ modicè proritare possint,com-

memorat. in quam classem & cassiam nostram conijcias. Concoctione insuper non expectata, vt turgentia, ita ea quæ circa ventrem molestant, purgamus: ídque magis, quando pharmacum lubricando, non fortiter attrahendo, purgat. Nam vis attractoria pharmaci est, quam timent Hippocrates & Galenus: quæ humore non obsequente, mala symptomata solet excitare. Quinetiam natura ipsa bilem, aut pituitam, per vomitum, & per aluum, sæpe in primis accessionibus deijcit: ergo nephas esset, naturæ motus non imitari, cùm ratio aphorismi nobis succurrat: quia naturam habemus pharmaco adminiculantem. eo magis, quia talia excrementa non possunt amplius concoqui, vt ostensum iam est: ideóque pronum est ea vacuare, quando ad inferiora vergunt, & à natura pelluntur. Licet ergo in multis vera dixerit Manardus, tamen aphorismi mentem ignorans, eum perperam damnat. Nam eadem ratione prædictos humores, qua & turgentes educimus: quia naturam habemus adminiculantem. Ea ipsa ratione, in tertianis, bilem ad ventriculum confluentem, mox ducit Galenus, primo ad Glauconem. Et Hippocrates libro quarto de ratione victus etiam scammonia initio purgat, ventre murmurante. quod tutius nos benedictis pharmacis tentabimus. Nam obuium est, talē

humorem, velut turgentem, pellere: qui murmur excitando iam prurire videtur. Præterea, lata via eſt, nec tranſitus per anguſta, vt in venis hepatis, in quibus maximè cruditas impedit purgationes. Inhibens enim aphoriſmi ratio, locum non habet in his quæ ex ventriculo ſurſum, & ex inteſtinis deorſum pelluntur: cũ ſint lati & breues exitus, & humor quaſi turgens, aut ſaltem non fixus. In quibus omnibus cùm ſint multa perpendẽda, tam ex modo humoris, quàm diſpoſitione corporis, meritò dixit Hippocrates, multa præmeditatione ei opus eſſe, qui in principijs purgare tentat. Non quòd in aluo exoneranda requiratur multa præmeditatio: ſed in parte humoris noxij, velut turgentis, educenda. Tunc enim perpendere oportet, qualis ſit humor: & quatenus turgentium, vel fixorum participationem habeat. In corporis diſpoſitione perpendendum, per quos meatus ſint humores educendi, an ſatis illi ſint reſerati, nécne. alia quoque conſideranda, de quibus aphoriſmo vigeſimoquarto libri primi. Ad Manardũ iam reuertamur, qui nullum nõ mouet lapidẽ, quo poſſit aphoriſmum labefactare. Qualitatem, inquit, quantitatẽ, & locum, ſæpius nos cogere, vt ante concoctionẽ vacuemus. De qualitate ꝓbat in turgẽte materia. qđ nos fatemur, & aphoriſmus expreſſit. De quãtitate multa adducit, vt excedẽs

modus, plus quàm turgens qualitas, purgans pharmacum, etiam in cruditate requirat. Qua ratione noſtro voraci, & intemperanti ſeculo, purgationem magis commendat. Sed ego, ſiquid noſtro ſeculo audacius purgemus,ob mitiora pharmaca euenire puto,non ob voracitatem,quæ par fuit ætate Galeni.Præterea,ſi ex voracitate quid redundet,vomitu id educendũ oſtendimus.Si alia ſit in corpore cruditas,modum curandi multitudinem crudorũ tradit Galenus lib. 12. metho.4. de ſanit.tuend. & lib. de cura.per venæ ſec.Si ob multa alui excremẽta,purgationes in voracioribus cõmendes,nos has alui deiectiones vltrò cõceſſimus,nec quicquam aphoriſmo noſtro faceſſunt negotij.Nec ob noſtri ſeculi voracitatem, purgationem cõmendare, ſatis conuenit cum Galeno, qui ob eamipſam cauſam diuitibus conſulit mitti ſanguinem, lib.11.metho. quia plures ex luxu,& ciborum intemperantia, ſuccos congeſſerunt. Proprium enim miſſionis ſanguinis eſt,ſuccorum indiſcretam multitudinem minuere: cùm pharmaca ſecretos potius humores attrahant, quos in cruditatibus poſt voracitates non inuenias.Sed ponit Manardus eſſe crudorum copiam cum febre,& venam ſecari non poſſe. Tũc quidem,aut curatio per frictiones,& inediam, quam duodecimo methodi tradit Galenus, eſt tentanda: aut,ſi vires ſunt imbecillæ, deſpera-

tus est æger,prædicendáque mors,non manus admouenda. Quòd si leui pharmaco ventrem lenias,aut ab excremẽtis exoneres,sæpius iam diximus, eam vacuationem ab Hippocrate nõ vetari,quia illa nõ est vacuatio crudorum.imò tunc largius est aluus ducenda, quando non licet sanguinem mittere. Quoniam exonerato ventre,& reseratis meatibus,etiam aliquid noxij humoris facilius pellet natura. Sin valentiore pharmaco crudos humores aluo deijcere tentes,mala symptomata adduces.Non igitur video,qua ratione nos ad crudi purgationes quãtitas cogat:nisi hac vnica,quam tamen non attendit Manardus.Nam ex superabundantia fieri potest, vt humor aliquis turgeat,& pellendus secernatur:vt habet Aëtius libro tertio,capite vigesimotertio,& Galenus aphorismo prĩmo,libri quarti. Quantitas tunc purgationem requirit,non ob copiam,sed quia turget. Synceri etiam humoris quantitas purgationem requirit,vt docet Galenus libro quarto methodi, sed de crudo nos loquimur.Habet pro se Manardus interpretes Auicẽnæ:qui Fen prima tertij,tractatu primo, cap.29. *Vbi,*inquit, *timetur ebullitio materierum, si expectemus cõcoctionem, ut à calore fusa & aucta materia faciat distentionem dolorosam, tutius est à uacuatione incipere, ut reliquum concoqui incipiat.*Quæ verba,si per vacuationem missionem sanguinis intelligat,

vera ſunt, & à Galeno tradita aphoriſ. vigeſi-
monono. lib. 2. Sed Manardus nõ veretur pur-
gationi tribuere quod proprium eſt miſſionis
ſanguinis: & verbum vacuare de purgatione
interpretari, contra ipſiuſmet Galeni expoſi-
tionẽ, aphoriſ. 17. libri ſecũdi & 2. prædi. cõm.
14. Idem octauo & vndecimo methodi, pręſta-
re ait, vt per miſſionem ſanguinis maiore par-
te vitioſi ſucci educta, ad reliqua accedamus re
media: leuata enim natura alacrius reliqua con
coquet. Proprium itaque miſſionis ſanguinis
eſt, minuere materiam quæ concoqui debet, vt
reliquum facilius concoquatur, libro de cura-
tione per venæ ſectionem, quarto de ſanitate
tuenda, & dicto aphoriſmo vigeſimonono. Pur
gationis verò ritè peractæ proprium eſt, non
ſanguinem, ſed materias ſecretas educere: li-
bro de natura humana, & de atra bile, & de pur
ga. medicã. facultate. Materiæ enim quas pur-
gatio educit, aut nullo modo, aut ægrè conco-
qui poſſunt. imò concoctionem agitatione cor
poris ipſa impedit, lib. 4. de ratione victus, cõ-
mentario quadrageſimoquarto. Aegrè autem
dixi, propter pituitam, & alia ſeroſa recremen
ta: quæ etiam educuntur, quia difficulter nutri
unt, & facilè deſcendunt. Item, Hippocratica
eſt regula, in purgationibus talia eſſe educen-
da, qualia ſponte, & vtiliter ſolet natura pelle-
re. Non ſæpius verò vidit Manardus, naturam

vtiliter initio pellere partem malè cocti sangui nis. Sed ille, communem ſequutus errorem, credidit, cruditatem hanc eſſe humorum illorum ſeparatorum: cùm verè cruditas ſanguinis ſit in morborum principijs. Quòd ſi quis ſit alicubi ſecretus humor, de eius purgatione in ſequentibus dicemus. Nunc ſat nobis ſit oſtendiſſe, veram in morborum initijs cruditatem, quæ vrinis indicatur, & quæ purgationem inhibet, eſſe ipſius ſanguinis, ſeu alimenti. Diſpice iam Lector, quàm inepta ſit purgatio, ad incocti ſanguinis, vel crudi & craſſi humoris partem educendam: nec tali vnquam minoratiuo, ſi ſapis, vtitor. Sed cùm tutò minorare voles (ſi hoc minorare eſt) ſolas materias communes, ſeu excrementa, ducito. Nam ſolet, ex ſequela quadam, reſeratis meatibus, aliquid noxij humoris ſecerni, & educi: cùm ſola natura, nobis non iuuantibus, id ſoleat per paroxyſmos efficere. Præterea, attrahente pharmaco licebit vti, cum præmeditatione: perpendendo quatenus humor redundat, turget, ad ventrem confluit, aut mobilis ſatis eſt, non multa impediente cruditate. Non eſt tamen, quòd temerè quis putet, poſſe ſe minoratiuo pharmaco, crudam illam, & in loco fixam materiam, in duo ſecare, & partem auellere. nam id nec aphoriſmus noſter, nec ipſa ratio permittit. Permiſit

autem Hippocrates,cum prædictis meditatio-
nibus,in ſolo initio,nec in alio vllo tēpore, nō
cocta purgare: quia in nullo alio tempore hu-
mores ita mobiles & pruriētes inuenias,cùm
ſoleant poſteà in partē aliquam firmari.Quod
luculenter docuit Galenus libro quarto de ra-
tione victus acut. Vel ſtatim,inquit, ab initio,
priuſquam in partem aliquam firmentur hu-
mores,medicandum eſt:vel poſtea,cùm ad ma
turitatem fuerint perducti.Alia etiam ratione
initio potius permittenda purgatio , quia mi-
tiora tunc ſunt ſymptomata.Vnde Hippocra-
tes rationem tradens purgationis initio faciē-
dæ, circa initia & fines ſymptomata dixit im-
becilliora.Nec initio ſæpe concedenda attrahē
tis pharmaci purgatio,cùm dicat Hippocrates
magna ex parte non turgere humores . Nam
in ſolis illis morbis , qui breui ſunt terminan-
di, contingit humores turgere , vt qui in tali-
bus ſunt tenues & mobiles. In longis nunquā
turgent,ſed fixi ſunt,& craſſi:ideóque ſemper
in eis iubet Galenus expectari concoctionem,
aphoriſmo vigeſimoquarto,libri primi.Nec lo
cus tunc eſt illi coniecturæ,ſi quid videtur mo
uendum,moue. Non eſt ergo , quòd ex hoc a-
phoriſmi loco , omnes purgationes ſibi initio
licere, putet Manardus : cum propter ſangui-
nis miſſionem ſit magis ab Hippocrate dictū:
ſi quid videtur mouendum,moue: cum etiam

in alio aphoriſmo,rarò eſſe in principio purgã dum dicat:& in noſtro,tantũmodo,quãdo turgent.Omnis enim initio purgandi permiſſio, ab illa turgẽdi ratione pẽdet: ſicut omnis prohibitio,à cruditate.A' turgentibus extenditur permiſſio,in tenues,bilioſos,aliquam motionẽ excitantes,aut aliquò erũpentes, aut ſaltẽ non fixos,in quibus omnibus maior eſt,vel minor permiſſio,ſicut cruditas magis vel minus impedit,pro varia craſſi & viſcoſi ratione.

Tertiò,vltra qualitatem & quãtitatem,etiã locum cogere ad crudorũ purgationes,in pleuritide conatur oſtendere:quod nos falſum eſſe mox demonſtrabimus. Si locum dixiſſet ventrem,nos facilius inde purgationes admitteremus:ſed illud ob quaſi turgentem , & eo vergentem humorem,vt dictũ eſt. Ex quibus colligimus,ob nullam ſuarum exceptionũ, aphoriſmi noſtri regulam delirare,ſed ſibi adamuſſim perpetuò conſtare.Deinde Manardus varios citat locos Galeni,in quibus,non expectata cõcoctione purgabat:vt in vlceribus,vulneribus,cacochymia,alopecia, achoribus, dolore capitis,inflãmatione oculorũ, &c. lib.4. & 14. metho.& de compo.med.ſecundum locos. Aduertẽdũ,totius corporis vacuationẽ localibus medicamentis præmitti,nulla ſubſiſtẽte febre,aut venoſi generis cruditate, quæ in febribus oboritur.Vnde meritò Galenus totũ pur-

gat nõ expectata coctione. Quomodo enim expectabitur coctio, vbi non est cruditas? Si enim à corpore sano & cacochymo, humorem educere velis, eam concoctionem non expectabis, quam barbari suis syrupis, semper, & ineptè moliuntur: multóque magis aberrant, frigidos propinando syrupos: quos in febribus alia ratione esse admittẽdos, infrà dicemus. Nunc sat nobis sit, concoctionem non expectãdam, nec moliendam, vbi non est cruditas. Quòd siqua in achoribus, cephalalgia, phlegmonis, & alijs eiusmodi partiũ affectibus, acciderit ex fluxione, aut ex alimento eò destinato, loci illius cruditas: illa nec admodũ vrinis indicat, nec purgationẽ totius impedit. imò nec per aluũ solẽt educi talium locorum materiæ, sed per alios meatus vt 7. 11. & 13. metho. & 2. ad Glau. docet Galen9. At si humor sit per aluũ educẽdus, in quacunq; sit parte, si crudus sit, iuxta aphorismi regulam, post concoctionẽ educetur. Testis Galenus in lib. quos oporteat purg. Qui, inquit, in parte certa corporis fixi sunt succi: hos anteq̃ concoquãtur, nullo alio auxilio mouere, neq; medicamentis tentare oportet. idem apho. primo lib. 4. & lib. 8. de compo. med. secundum locos, vbi etiã in inflammatione hũc aphorismum cõmendat Galenus, quem Manardus sugillat. Nec tamen ideo probat, crudũ humorem, in quacunq; sit parte, posse ante cõco-

coctionem educi. Subſiſtente verò in parte aliqua crudo affectu, modo nulla ſit in venis, aut ventriculo cruditas, euacuamus totum, reuellentes, ne quid in affectam partem fluat: quod aphoriſmus noſter non vetat.

Demum citat Manardus Galenũ & Hippocratem, in lib. de rat. vic. acut. vt qui purgatione vtãtur, materia nõ turgente, nec cocta. Nos contrà, prohibere eiuſmodi purgationes Hippocratem dicimus, vrinis exiſtẽtibus crudis, & Galenus com. 43. lib. 4. Corporis, ait, purgationem prorſus vitare oportet, cùm in humorib⁹ eſt cruditas. At in morbo laterali (inquit ille) Hippocrates initio purgat: & Galenus, prima, ſecunda, quarta, & quinta die, medicamenta ſe dediſſe commemorat. Hippocratem nos fatemur, lib. 2. & 4. purgationem imperare, dolore eas, quæ ſub ſepto ſunt partes infeſtante. Sed illud eum in principio iubere nõ omnino quis concederet, cùm antea appareat duraſſe dolorem, nec varijs fomentis fuiſſe leuatum. Verùm fateamur nos, de purgatione in principio facienda eum loquutum: nam ita exponit Galenus: & Hippocrates ipſe, mox tolli fomenta iubet, & purgationem, vel ſanguinis miſſionem tentari. Perpendere debuiſſet Manardus, diſſidium inter Hippocratem & Galenum, in admittenda purgatione ibi exortum, pendere ex turgendi extenſa ratione, iuxta illas ſen-

tentias:ſi quid videtur mouẽdũ, moue:&,raro id,ac cũ multa præmeditatione faciendũ.Quæ omnia,quomodo ſint perpendenda,non piget, vt rem neceſſariam,repetere:vt conſyderetur, quatenus materia turget, deorſum vergit, aut mobilis eſt:&quatenus cruditatis multum aut parum habet:&quatenus eſt corpus ad purgationes aptum,& meatibus reſeratis, ac humoribus extenuatis,præparatum.In his itaq; conſyderãdis obortum eſt diſſidium inter Hippocratem & Galenum,& vterq; rationem habet. Nam Hippocrates purgat initio materiam,velut turgentem,& deorſum vergentem, ad partes ſepto tranſuerſo inferiores . Galenus verò id tanquam periculoſum dimittit, veritus (vt libro tertio refert Paulus)turbationem, quam purgatio accerſire poſſet, reſiſtente crudo humore.Item ob calorem acutæ febris vitat Galenus attrahentia pharmaca , quæ calida ſunt. Denique periculoſum ait,in medicamenti exhibitione aberrare in morbis acutis,apho. 24. libri primi.Porrò,quia noſtra benedicta pharmaca leniter agunt , non ſunt ita formidanda. ſed etiam illa minus ſufficienter attrahũt, etiã ſi pectorali decoctione adiuuentur . Quoquo tamen modo nihil cõtra aphoriſmum probat Manardus:nam ex dicta turgendi ratione,purgatio ibi permittitur. Nec ex libro quarto aliquod poteſt emendicare ſuffragium. Nam cũ

die quarto purgandum pleuriticũ doceat Hippocrates, seu quiuis ille fuerit anthor: Galenus rem omnem iuxta aphorismorum præcepta definiens, ait: non esse perpetuum, quarto die purgari debere: sed vel statim in principio, materia turgente, id est, non fixa: vel expectata coctione. Vnde colligit, se aliquando primo & secundo die medicaměta dedisse, vbi per corpus aberrabat aliquis, in partem nullam firmatus humor. Aliquãdo verò, quarto vel quinto die, apparente iam concoctione. Ecce claram distinctionem Galeni, qua & purgationem initio factam, & postea factam defendas: nunquam tamen crudos succos, non turgentes, initio cũ Manardo vacuabis. Parcãt mihi eius manes, si pro veritate, quod sentio, ingenuè profiteor. Nam ferẽdum non erat, vt in medicam artem iam renascentem, error aliquis irreperet: quod facile alioquin foret, eius viri authoritate, quæ magni à multis penditur. Nomini eius pepercissem, si sperassem, eum sua posse emendare. Hac enim ratione, viuentium nominibus parco: non quòd in eos pugnam detrectem.

Superest Arabum certamen, in quod & alij plures sunt ꝓuocati: An tenues humores, pręparatione ad expulsionem egeant. In idem nos quoque descendere coacti, nouis stratagematis vtentes, copiam pugnandi hosti faciemus. Prodeat igitur primus in aciem princeps Auicen-

na:qui Fen prima quarti,tracta.ſecundo,ca.ſe-
ptimo ſic ait: *Humoris autē cholerici digeſtio eſt,
ut conuerſus à ſubtilitate fiat ſpiſſus: & aqua qui-
dem frigida facit illud.* Si alijs validioribus ma-
chinis non impetant nos Arabum turbę,facilè
huius imbelles ictus retundemus,copias ex A-
riſtotele & Galeno,in præſidijs iam antea col-
locatas,euocantes.Digerente ſiquidem barba-
ris frigida aqua, illi nec ad concoctionem,nec
digeſtionem vtentur. Quin potius, ad finem
primi de ratione victus acut. affirmat Gale-
nus,eam craſſos refrigeratione reddere humo-
res,denſaréque tumores, vt euacuari vel dige-
ri difficilius poſſint. Eadem tradit nono me-
thodi, vbi frigidæ refert incommoda. Alibi
quoque paſſim,tumores ex infrigidatione fie-
ri ſcirrhoſos ſcribit, & frigidæ potum ante ſi-
gna cōcoctionis propinari vetat. Scopus enim
aquam porrigendi eſt Galeno,qualitatem alte-
rare,& humorum feruorem ſeu acrimoniam
extinguere.Quarto nanque de ratio.vict. altero
duorum modorum curādum docet cauſonem:
bilioſos humores vacuando,aut eoſdem extin-
guendo:ibíque extinctionem frigidę potu mo
litur.Eadem verba apud Paulum libro ſecun-
do c,apite vigeſimonono. Hinc fit, vt frigidæ
potus eos per accidens vacuet: quia extinctæ
materię præualet expultrix,& eam pellit.Sed,
ſi frigidam propinat Galenus poſt ſigna con-

coctionis, quomodo Auicenna ad concoctionem vel digestionem iuuandam ea poterit vti? Nec prætextu abusus illius vocis, digestio, defensionem inueniet. Nam quacunque sit vsus Arabica voce, facultates naturales eum ignorasse iam ostendimus. Falsum quoque est, ea ratione commendare talia bilis digestiua. Primò, quia non conueniunt ante signa concoctionis. Secundò, non conueniunt bili crassæ obstruenti. Tertiò, quia nec in tertianis exquisitis, frigidæ potu vtitur Galenus. nam generosius est remedium, & conuenit potius in summis febrium accessionibus. Quartò, quia bilis, vt ad purgationes præparetur, non debet incrassari, vt ostendam. Quintò, quando ita esset, vt biliosis semper conueniret, non tamen est digestiuum præsidium, quod ad purgatorium aliud pharmacum, materiam præparet: cum ipsa frigidæ potio, velut vltimũ præsidium, bilem per accidens educat, & sibi præparatam esse materiam exposcat.

Prodeant deinceps aliæ principis copiæ, quibus, deuicto & fugato Rase, biliosorum humorum digestionem nobis obtrudat. Rases nanque Pœnus libro decimosexto sui continẽtis, licet digestiuam facultatem ignorauerit: in eo tamen optimè sensit, quòd biliosos & tenues succos, sine aliqua incrassante præparatione, credidit per initia esse purgandos. Quod

Galenus antea docuerat in libro quos oportet purgare: vbi sic ſcripſit: *Principio nanque ſeroſos ac tenues uacuabis ſuccos, in craſſis ac uiſcoſis, cuiuſmodi natura ſunt pituita & atra bilis, concoctionem expectans.* Eadem verba apud Oribaſium libro primo adEuſtadium ca. de catharcticis, quod eſt caput decimumſextum,& apud Aëtium libro tertio, capit. vigeſimotertio. Tertio quoque prædictionum: *Sæpe*, inquit, *definitum eſt, humores calidiores, tenuioréſque, paratiſſimos eſſe ad excretionem.* Item aphori. vigeſimoquarto libri primi, humores quàm maximè fluxui paratos, dicit eſſe tenues. Tenues etiam commendat aphoriſ. nono libri ſecundi, vt purgatio ritè ſequatur. Et ſeptimo methodi bilem mox educit, pituitæ lentori incidentia præmittit. Adde, quòdin exquiſitis tertianis citius, quàm in alijs, balneum concedimus, quia bilis ob tenuitatem, facilius per cutem excernitur. Nec contradicunt hæc aphoriſmo noſtro, crudorum vacuationem prohibenti. nam ſi exquiſita ſit bilis, nulla eſt in ea cruditas, nec eſſe poteſt concoctio. Si ſeroſi ſint, & tenues humores, crudi aliquid habentes: etiam aphoriſmus non obſtat. quia vergunt potius ad turgentium, quàm ad aliud crudorũ extremũ. Tenues enim ſunt,& facilè mobiles. Reſpondendum iam eſt Auicennæ argumentis, quæ

integris eius verbis adſcriptis proferamus. *Nõ auſcultes*, inquit, *uirum* (Raſim ſubaudi) *qui exiſtimabat, quòd intentio in digerendo eſt ſubtiliare: & quia humor calidus eſt ſubtilis, non eſt neceſſe, ut ſubtilietur. Res enim non eſt ſicut dixit. imò intentio in digerendo eſt æquare ſubſtantiam materiei, ut fiat præparata ad expulſionem facilem. Et ſubtile imbibitum, & uiſcoſum adhærens, non eſt præparatum: imò neceſſarium eſt, ut inſpiſſetur ſubtile, & ſubtilietur ſpiſſum, & incidatur uiſcoſum.* Hæc ſit prima ratio. ſequitur altera. *Et ſi uir iſte Raſis nõ audiuiſſet in ſermone antiquorũ, de digeſtione tenuium, quia tamen audiuit de digeſtione craſſorum & uiſcoſorum: oportebat, ut ſciretur hoc per illud.* O quàm bellè concludit. imô ſeipſum damnat, concedens id in ſermone antiquorum non legi. Tertia ratio. *Et quia non oportuit, ut in ſeipſo conſyderaret, & diceret: quare urinæ in febribus acutis non habẽt in principijs earum ſedimentum, & deinde fiunt habentes ſedimentum. Nam ſedimen laudabile non aliud eſt, niſi humor faciens ægritudinem, qui iam digeſtus eſt.* Hæc ille. Tu verò, vt obiter dicam, caue, ne hoc ſedimen te fallat. Nam ex ſyncero humore, aut putredine, fieri non poteſt hypoſtaſis, ſicut nec pus. Sed fiunt ambo ex incocto ſucco, qui aſſimilationem ſubſtantię non valens conſequi, aſſequutus eſt coloris ſimilitudinem. Hinc fit, vt, ſi nulla ſit coctio,

nullum ſit in vrina ſedimentum : & , ſi perfe-ctiſſima ſit coctio , vt in ſanis exquiſita victus ratione vtentibus,etiam nulla ferè ſit hypoſta-ſis : quia totum alimentum perfectè aſſimila-tur , nec aliquid eius in pus , vel fæcem illam degenerat. Vnde,licet fęx illa concoctionis per fectionem in morbis indicet:verè tamē,ſi rem totam conſyderes,non eſt integra coctio ma-teriæ ex qua fit hypoſtaſis:ſicut materia tran-ſiens in pus , non ita perfectè concoquitur , ſi-cut quæ aſſimilatur . Hac ratione in pueris & voracibus ſedimentũ apparet copioſius, quàm in eis qui exquiſito victu vtentes,quicquid eſt familiare , perfectè aſſimilant . ſicut & vrina plus habet ſedimenti tempore cōcoctionis ſan guinis , quàm poſtea , primo criſeωn , capite duodecimo. Cæterum,quoquo id modo ſe ha-beat , copioſa ſubſidentia à valida fit virtute. nam multum euincitur alimenti, à quo multa ſecernitur hypoſtaſis : etiamſi ea ipſa non fu-it perfectè aſſimilata , ſed fuit velut cruda ve-ri alimenti pars,vt ait Galenus in commētario ſecũdo de natura humana,& in fine primi prę dictionum . Ineptè itaque credideris , humo-rem putrefactum, per concoctionem in hypo-ſtaſim venire. Imò anteuertit putredinem na-tura,& concoquere nitens humorem crudum, qui erat putrefaciendus,fæcem illam,inſtar pu ris genuit. Materia verò, quæ tota eſt putrefa-

cta, vel à febrili calore exusta, aliter digeritur, vt in fine huius sermonis dicemus. Hęc obiter dixerim, quorum probationes superius inuenias. Ad Auicennam reuertor: cuius hæc sit vltima ratio: *Natura in principijs ægritudinum deberet facere crisim, & expellere materiam, si parata est, quando est tenuis. Cum ergo natura id non faciat, nec nos debemus id arte tentare: sed expectanda biliosi humoris incrassatio*. Demum, velut canens iam triumphum, subdit princeps Auicenna: *Et esset melius huic uiro Rasi, ut bene opinaretur de illis qui fuerunt, sicut Galenus & Hippocrates, in his, quæ scripserunt de hoc, & ualde attenderet.* Deum immortalẽ, q̃ attentum auditorẽ Hippocratis & Galeni, se nobis præbet magnus Auicẽna. Quẽ vel ex his colligas, nunq̃ in Galeni lectiõe versatũ. Sed quatuor ei⁹ rationes diluam⁹. Prima est tyrãni pręcipiẽtis, vt, qđ subtile est, inspissetur. Nos in vera cõcoctione inspissationẽ fieri ꝓbauimus. Præparatio verò ad expulsionẽ, lõgè alia res est: nec in ea quærimus naturæ assimilationẽ: imò q̃ maximè à naturę similitudine materias abducere, vt facili⁹ pellãtur. qđ extenuãdo fit, nõ incrassando. Sed ait ille, subtiles humores ĩmergi mẽbris, nisi incrassent. Nos pari facilitate dicem⁹ educi: existẽte eadẽ subtilitate, q̃ exit⁹, vt ĩgressus, erit causa. Qꝫ si postq̃ immersa est bilis incrassescat, & obstructiões pariat: extenuabim⁹

tunc, & detergebimus, nequaquam cum Auicenna incrassantes. In secunda argumentatione iam apparuit, non valere complexionẽ eius modi: in præparatione ad purgationem extenuabitur crassum: ergo & incrassabitur tenue. Cæterum, videamus, an etiam apud antiquos sit expressus sermo de inspissatione materiæ subtilis educendæ à corpore. Hoc nanque & apud Galenum sæpius inuenias. Libro enim primo sim. med. cap. vigesimoquar. ita scripsit: *Quod planè tenue est, id medicamenti ansas effugiens, præterlabitur, atque in parte figitur, haud etiam retrorsum, sicut id quod crassum est, repulsum.* Et quarto de locis affect. cap. 9. *Bifariam accidere posse*, inquit, *ut uehementer tussiendo, pauca quis expuat. alij enim ob crassum, lentúmue humorem, alij ob tenuem id facere uidentur. Siquidem tenuis humor, cùm subleuatus est, inter tussiẽdum à spiritu diuisus refluit.* Eadem ferè verba in primo epid. circa finem primæ tempestatis, tertio de rat. vict. in principio, & libro secundo cris. cap. 10. ibíque docet concoctione mediocrem crassitiem acquiri, & facilius tunc succos educi. Hac ratione libro septimo de compositione medicamentorum secũdum locos, refert Andromachi confectiones bechicas, quæ tenues succorum fluxiones incrassent. Adde Hippocratem & Galenum locis innumeris, tenuitatem semper esse cruditatis signum docentes:

& concoctione parari crassitiem, faciliorémque tunc eductionem. His authoritatibus fretum, non temere damnandum dixerit quis Auicennam. Sed in manu est responsio, si quis similia à dissimilibus discernere norit. Nam euacuantium præsidiorum, quædam attrahendo vacuant, cuiusmodi sunt catharctica: alia pellendo, vt adstringentia in tumoribus, & aër ipse pellens in tussi. Actio prima est naturalis attractio: secunda, violenta quædam expulsio. Ad primam eductionem per purgantia, de quibus est nobis sermo, paratissimi sunt tenues humores, vt qui attrahenti pharmaco facilius obediant. In repulsione violẽta, quæ fit initio phlegmonarum, tenues humores nequeunt ita manu pelli, quin relabendo aliquid in partem decumbat, vt dicto cap. vigesimoquarto. In tussi quoque, cum ab ipso spiritu, veluti manu quadam, violenter sursum pelluntur sputa: tenues refluunt humores. vnde fit, vt difficilius pellantur, quàm post mediocrem crassitiem. Constat iam, ex his non probari, quod de biliosis succis in purgatorio pharmaco Auicenna contendit. Sed an confectionibus illis Andromachi dicemus concoqui biliosos humores? Nam crassiores euadunt, sicut in concoctione naturę. Respondeo, Andromachum composuisse narcotica frigida, ad somnum inducendum, & extinguendam acrimoniam biliosæ fluxionis. Con-

coctio nulla est ab eis: sed concretos reddũt humores, & instar aquæ frigidæ vacuationẽ promouent. Nam extincti humores, & crassitiem quandam adepti, facilius veluti manu pelluntur. Hęc tamen crassities diuersa est à crassitie concoctionis. Nam hæc est concretio quædam à frigido: in cõcoctione autem est vera inspissatio, quam Aristoteles à cõcretione secernit. Superest enucleãdum, quod ex Hippocrate & Galeno adductum est, tenuitatem esse signum cruditatis. Illa enim tenuitas, quæ imperfectæ concoctionis est indicium, & vacuationem prohibet, non est tenuitas humoris educendi, sed educti excremẽti indicantis. Nos loquimur de humore ipso educendo, qui seclusa concoctionis ratione, propriam ex sua natura tenuitatẽ habet, vt bilis. Tenuitas enim lotij vacuationẽ prohibẽtis, est tenuitas per accidẽs, minor q̃ esse soleat in eadem specie excremẽti: & illa impedit purgationem. Tenuitas autem naturalis, humoris vel excremẽti intus manentis, de qua est Auicennæ quęstio, nullomodo impedit purgationẽ. Principis itaque tormenta arcem nostram non attingunt, nec aliquid, quod ad rem faciat, tales argumentationes concludunt. Nec eius alię duæ rationes aliquid probant, nec ipse rationem intelligit, quare in febrium principijs appareat vrinarum cruditas: vt tunc nec crisis fiat, nec purgare liceat. Non enim ob bi-

lis cruditatem id accidit. Porrò, haud ſecus quàm Auicenna, cæcutiunt aliqui ex recentioribus: qui dum vitare cupiunt huius errorem, eò delapſi ſunt, vt in nullis morbis bilioſis dicant expectandam præparationem, aut concoctionem aliquam: ſed coctam eſſe ſemper, & paratam materiam. Horum error non minus, quàm ille Auicennæ eſt pernicioſus. Nec ipſi reddunt rationem, quî fiat vt in eorum morborum initijs appareant vrinæ crudæ: & quare natura non faciat tunc criſim, ſi cocta eſt, & parata materia. Falſum eſt etiam quod dicunt, humores omnes bilioſos eſſe turgentes, cùm & fixos, & obſtruentes inuenias. Alia igitur nobis erit ratio, qua purgationem, etiam in bilioſo morbo, ex aphoriſmi noſtri ſententia, non temerè admittemus, vrinis apparẽtibus crudis. Nec tamen propterea concoquendam bilem, aut incraſſandam fatebimur. Sed expectandum dicemus, vt poſt venoſi generis concoctionem, eam natura ſecernat. Dicamus igitur duas prohibitę purgatiõis cauſas, etiam in bilioſis morbis. Primò, in humore illo bilioſo, qui obſtructionem facit, ſubeſt aliqua craſſities, aut lentor, nõ incraſſationes Auicẽnæ, ſed extenuãtia, & incidentia deſyderãs, antequam vacuet. Quòd ſi tali humori ſit crudi aliqd admixtũ, multò minus erit vacuandus: nec criſis fieri poterit, donec ſit coctus. Secũdò dicimus:

ſi fieri poſſet, vt humor ille totus eſſet exquiſi-ta bilis, tenuis, nullam faciens obſtructionem, ſed alia ratione putreſcens febrem accenderet (non enim à ſola obſtructione fit putredo, libro de inæquali intem. & ſecundo de differen. febr. capit. 12.) adhuc fieret cruditas in morbi initio. non quòd exquiſitus humor morbum faciens ſit crudus: ſed quia miſcet ſe venoſo generi: & quia ab irruente febre impeditur cõcoctio ventriculi & hepatis: vnde vrinæ & alui deiectiones crudæ. Quin vrinę cruditas in morborum initijs, ab hac inconcoctione hepatis & venarum potius oritur, quàm à cruditate obſtruentis humoris, qui ſeorſim in parte fixus non ſic inficit vrinas. Hinc meritò Gordonius, ſæpe, ait, decipi medicos in quartanis. Nam ſiquando æger pauca aſſumẽs, quiete & ſomno bene concoquat, apparebit vrina cocta, ob bonã alimẽti cõcoctionẽ in venoſo genere: cũ tamen morbus, ſiue humor obſtruẽs lienẽ ſit crudus. Subſiſtẽte igitur in venis multa cruditate, quæ vrinis indicatur, etiã ſi morb9 ſit bilioſus nõ licet initio attrahẽs adhibere pharmacũ, niſi cum multa pręmeditatione, vt dictũ eſt. Sed ex hoc non cõcludet Auicenna, bilem, vt ad purgationes præparetur, eſſe incraſſandam.

Satiſfactum Auicẽnę reor, explicatúmq; abũdè aphoriſmũ, ſi illud tantum quæſiero: Quando velit Hippocrates, nos confidẽter purgare?

nunquam enim licere videtur. Ante concoctionem hîc non permittit: post eam alibi vetat. Nam concoctio in statu magis fit: cùm verò morbi consistunt ac vigẽt, melius esse ait quietem habere. Ad hoc dictum antea est ex Galeni verbis, aut initio purgandum, aut concoctionem expectandam. Initiò, missione sanguinis magis olim vacuabatur, nunc ob medicinas benedictas est frequẽtior purgatiõis vsus. Vt autem quæstioni plenius satisfaciam, colligam purgationum tempora, & quotiens liceat in principio medicari.

¶Primò, vt ait Galenus in libro de totius morbi temporibus, præstat initio aluum ducere, glande, clystere, vel leui pharmaco, vt ab excrementorum onere leuẽtur intestina, & alijs succis educendis reddãtur paratiora. Prodest hęc leuis inanitio interim ad maiora. nam siquid noxij humoris circũstat, etiã educit: & cõmunioribus his meatibus reseratis, sæpissimè per quãdam seq̃lam ex supioribus partibus aliqd emittit: vt lib. 2. de com. med. secundũ locos, & 12. metho. tradit Galen⁹ de clystere: qui etiã ex mesenterio, & simis hepatis, frequẽter educit.

Secundò, licebit in principio vomitum prouocare: quando est in ventriculo repletio cruditatis, aut humores eò confluunt.

Tertiò, quando ad inferiora vergunt humores, vt eò erũpere velint, vel intestina murmu-

rant,vel eſt ſub prçcordijs moleſtia,genuũ grauitas,lumborum dolor. ſequendus eſt enim naturæ motus:nam id turgere quodãmodo eſt.

Quartò,ſicut turgentes,ita educere mox licebit tenues,peſtilẽtes,& alios deniq;,qui ad turgẽtes plus accedũt,q̃ ad crudos. Sed quia magna ex parte non verè turgent humores, rarò hæc,& cum multa præmeditatione faciẽda,docent Hippocrates & Gale. Celſus verò,nunq̃, præſente febre. Nos autem, nacti benigniora pharmaca,audacius id facimus. Nec repugnat Celſus, qui & ipſe cibos, potionéſq; imperat, quæ ſimul alant, & ventrem molliant. Non tamen id ſæpius faciendum permittit lib. 3. c. 4. ægri enim vires aluo ſępius deiecta cõuellunt. Tranſacta hac principij occaſione,poſſunt etiam alui ducendæ gratia,cibi & potiones,quas dicemus,exhiberi. Ad purgationem verò integram expectanda ſunt ſigna cõcoctionis. Non quidem perfectam concoctionem expectabis, qualis eſt in ſtatu. Nam facta iam erit à natura aliqualis materiæ expellendæ ſecretio,cùm ſecretum aliquid videbis in vrinis. Et quando apparebit vrina plus quàm antea euicta, euictam etiam aliqua ex parte indicabit intus materiam. Quam in morbis non diuturnis purgare magis licebit. Cauẽdum tamen,ne naturam ſudores vel vrinas mouentem,aut aliò vergentem,purgatione reuoces:aut nimia agitatione,

futuram concoctionem impedias. In quartana porrò ante ſtatum non purgat Galenus. Nam quanto longior eſt morbus, tanto perfectior expectanda concoctio, cùm craſſi ſint, & tenaces ſucci. In ſtatu verò etiam ſæpius purgat, quia lõgum eſt eiuſmodi tempus in quartana. Ante perfecta igitur ſigna concoctionis licebit in alijs morbis purgare, cùm & natura ipſa, apparente ſola nubecula, aut coloratiore vrina, ſoleat facere criſim, vt in tertianis refert Aëtius libro quinto cap. vigeſimooctauo, & Galenus primo criſeωn, capite duodecimo, eo magis, quia perfectiſſima etiam celebrata concoctione, non ſemper apparet hypoſtaſis: maximè in ijs, qui tenui victu vtuntur, in æſtate, & laboribus, dicto loco 1. criſ. ca. duodecimo, & aphoriſmo decimoquarto libri primi. Hæc in augmento aliarum febrium, & in ſtatu quartanæ ſint dicta. In cæterarum verò ſtatu, quietem eligendam cenſet Hippocrates. Nam tunc ſuperfluam eſſe purgationem, ait Galenus, ſi omnia à principio ritè ſint acta, & vacuatum initio ſit. Tum, quia ipſa ſufficiet natura: tum, quia non eſt amplius moleſtanda, quæ ſatis fatigata eſt: præſertim in ſtatu vigentis & acuti morbi. Si verò materia redundat, & natura ſegnius agit, ſupplendus eſt eius medicamine defectus, vt libro quos oporteat purgare, & in commentario noſtri aphoriſmi, & duorum

prȩcedentium. Demum declinãte morbo purgabis tutò, ſi naturam videas nõ ſatis purgaſſe: & finito morbo reliquias educes, ne fiat recidiua. His rationibus addendus videtur alius caſus, in quo liceat initio purgare: quando eſt ſyncerus humor, cuius nulla eſt expectanda cõctio. Sed, ſi humor ſit tenuis, iam in ſuperioribus eſt comprehenſus: ſin craſſus, educendus in principio ideo non dicetur, quia prius extenuari & incidi debebit, & morbi coctio expectari. Totius rei ſumma in hoc ſita eſt, vt liceat initio cuiuſque morbi purgare eo pharmaco, cuius attractrix vis hepar non attingit. Nam primarum venarum cruditas eſt, quȩ pharmacum maximè deteſtatur. quæ ratio apud antiquos, qui generoſis vtebantur pharmacis, purgationes magis vetabat, quàm apud noſtros, benedictis, vt vocant, medicinis vtentes.

Contra aphoriſmum, vt omnis tollatur ambiguitas, quædam nunc obijcienda. Primò, quòd inepta ſit exceptio de turgentibus: cùm nec turgentes educere initio poſſis, oborta tũc cruditate. crudi enim vias obſtruendo impedient. Reſpondeo, cruditates, quæ per initia oboriuntur, non omnino idem eſſe, quod crudi propriè dicti, qui ob craſſitiem vias obſtruunt. Illæ enim per initia morborum, præſertim bilioſorum, in quibus humores turgẽt, non ita ſunt craſſæ. In alijs verò poſſet adeò

impedire cruditas,vt citius mala ſymptomata hominẽ interficiãt,quàm ſuccus aliquis pharmaco educatur. Vnde non immeritò apud antiquos validæ purgationes erant formidabiles. Sed hodie eas non formidant,propter medicinas benedictas:quaſi falſus propter illas ſit aphoriſmus. Illæ quidem, vt minus nocent, ita minus ſufficienter purgãt eos affectus, qui generoſis indigent pharmacis. Ratio enim aphoriſmi inuicta manet:vt quodcunque pharmacum propines, ſi craſſus obſtaculo ſit humor, aut pharmacum nihil eius attrahat, aut eo attrahente,& humore reſiſtente,mala ſymptomata oriantur.

Contra aphoriſmum,ſecundò, facere videtur Oribaſij locus in compendio:*Crudi exiſtentes humores, antequam generent morbos, cautè ſunt uacuandi: iam autem febrientes, nullomodo.* Quaſi in ſanis liceat aliquando cruda purgare, in febrientibus nunquam. Nos verò,etiam in ſanis, crudorum purgationem vetabimus, ex ſententia noſtri aphoriſmi, & Galeni præcepto, libro quarto de ſanitate tuenda. Oribaſius enim, quem paſſim & perperam citari audies,cautè euacuãdos ſuccos intelligit per miſſionem ſanguinis, nam ſcripſit hanc ſententiam capite de miſſione ſanguinis,quod eſt caput ſeptimum libri primi ad Euſtadium. Id ipſum docuit Galenus (à quo ille accepit) libro

de miſſione ſanguinis. *Vbi crudi*, inquit, *ſucci exuperant, antequam morbus inuaſerit, cautè uacuabis: ſed ubi febris corripuit, ut anteà monui, nullo modo.* Anteà autem monuerat, ob metum ſyncopis non eſſe venam ſecandam febricitantibus cum cruditate, & offenſione oris ventriculi. idem tradidit libro duodecimo methodi. Indicatio enim à viribus hoc præſidium diſſuadet. Quid verò ſit cautè vacuare, idẽ exponit, modicã ſanguinis detractionem repeti, & extenuantiũ vſum intermiſceri præcipiẽs. Purgationẽ eo caſu nos facilè cõcedimus nõ admittendã in febricitante, cùm nec in ſano eam admittat Galenus, ꝑpter mala ſymptomata, quæ ſequuntur ex purgatione crudorum.

Demum vnus ſupereſt ſcrupus, quo nullus in febribus videtur eſſe locus concocta medicandi. Nam teſte Galeno libro ſecũdo de differentijs febriũ, cap. quinto, decimotertio, & decimoſexto, in febrium paroxyſmis euacuatur, & diſcutitur quicquid putrefactum atque exuſtũ fuerat. Vnde videtur nihil ſupereſſe, quod pharmaco ſit poſt acceſſiones educendum. Plures hac ratione videas confuſos, qui nec intelligant quid purgandum, nec vnde prodeat materia illa copioſa, quam in criſibus natura cumulatim expellit. nam ſi in ſingulis acceſſionibus totum educitur, nihil ad criſim ſupererit. Intelligendum ergo primùm, materiam crudam,

uæ obſtruit, non tolli in paroxyſmis, ſed in certa parte conſiſtere, ibíq; concoqui toto morbi tempore vſque ad criſim, vt in commentario noſtri aphoriſmi Præterea, obſtructionis, aut prauæ in certa parte diſpoſitionis occaſione, materiæ putreſcunt, paroxyſmum accendunt, & ebullitione quadam per corpus agitantur. Tales in acceſſionibus tolluntur, quæ acceſſionum continens cauſa fuere. Ita enim à putredine & vſtione funduntur & extenuantur, etiam craſſæ materiæ, vt inſtar pinguedinis inflammatæ, in fuliginem vel fumum digerantur, aut cum alijs excrementis pellantur. Sublata verò in totum hac coniuncta cauſa, non amplius ſubeſſe poterit putrida febris: túncque ad perfectam integritatem deſinet paroxyſmus. Vbi verò in pituitoſis humoribus eſt putredo, etiam aliquid putrefacti excrementi in affecta parte ſupereſt, dicto capite decimoſexto, & in fine decimiſeptimi. Qua ratione in quotidianis febribus non eſt vera intermiſſio, quia pituita non perfectè exuritur. A quo putri excremento, vel à partis diſpoſitione, putrefactis iterum alijs eò fluentibus materijs, fit ſequens paroxyſmus, citius vel tardius, iuxta multitudinem, & velocitatem fluentium ad ſentinã humorum: longus quoque, vel breuis, iuxta humoris quantitatem, qualitatẽ, ęgri vires, & corporis diſpoſi-

tionem,libro ſecundo de differ.feb. cap.tertio.
Iam,ſi natura ſuccos illos,qui malè coƈti,& ſe-
miputres eò confluentes citius corrumpuntur,
ritè gubernet,& ne eò cõfluant,euincat,& con
coquat: ſimiliter, ſi obſtruƈtionem faciens ex-
crementum detergeat, vel crudum decoquat:
ſublata erit ſequentium acceſſionum cauſa an-
tecedens. Criſim autem ex antecedentibus ma
terijs ad hunc modum celebrabit natura. Pri-
mò,ſanguis,qui per ſolertiam naturæ,quæ cõ-
coquendo putredinem arcet,à contagione ſer-
uari poterit, integer manebit. Secundò, ex re-
liqua antecedente materia iam putreſcente, na
tura per concoƈtionem,inſtar puris,efficiet pu
rulentum quid,quod criſi pelletur. Tertiò,ex-
cremẽtum purum,ſyncerúmve humorem,quē
concoƈtione ſecernet natura, tunc ipſa pellet,
& nos attrahemus. & ſi quid putridum, aut e-
ius fæx vel cinis,ſupererit:id ſine aliqua conco
ƈtione, vt in ſingulis acceſſionibus fecit, ita in
vltima per criſim pellet. Triplex eſt hoc natu-
ræ munus in criſi,circa alimentum purum,ſe-
miputre,& excrementa. Ante criſim verò, in-
cipiente natura dominari, & materias in cor-
pore partim euincere, dum ſimiles ſibi facere
ſuccos contendit, ex ſemiputri materia, inſtar
concoƈtionis tumorum,generat quid purulen-
tum,non ita putrefaƈtum, vt ea quæ paroxyſ-
mos accendunt. Nam ea quæ putrefaƈta ſunt,

ab omni concoctionis ratione degenerarũt:hoc verò,naturæ solertia ab incendio eripitur.Huius coctionis ratione vrina incipit habere sedimentum: quod aliud nihil est quàm purulenta fæx:licet non ita sit particeps causę præter naturam, quemadmodum pus, vt ait Galenus in fine primi prædictionum,quę vera est differentia inter pus & hypostasim.Eiusmodi igitur semicrudũ,aut purulentum in corpore,per morbi maturationem in crisim repositum,nos vocamus biliosum,pituitosum,aut atrabilarium, pro ratione vincentis humoris. Ideóque,bilis, vel alterius humoris purgatorio pharmaco,talem fæcem ita coctam educim9. Eo magis,quia ex tota concoctione naturæ, multa bilis,velut concoctionis excrementum per biliosos morbos secernitur. Vnde non solum purulentum illud,quod minus est:sed multa bilis eo tempore iam secreta, pharmaco educitur. Ad obiectionem ergo dicimus, coniunctas causas cum singulis accessionibus perire:ex antecedentibus verò colligi,quod crisim faciat,& pharmaco educatur. Tempestiuum iam videtur ad syrupos venire,vt intellectis concoctionum, præparationũ, & purgationum scopis, quid illi præstare possint,inquiramus.

De syruporum compositione,& vario vsu.

Sermo quintus.

Yrupos,siue ab ὀποῖς,succis,& σύρω,traho,quasi sint succi extracti: siue, q̃ à Syria sint allati: siue ab eo,quod Galeno dicitur σίραιον,id est,sapa, vel dulcis cũ melle decoctio:siue aliũde dictos quis velit:constat non à Græcis, sed Arabibus eo nomine vsurpatos. Propriũ eorũ munus illi digestionem vocant, concoctionem esse falsò putãtes.Est verò propriè digestio,idẽ quod Græcis διαφόρησις καὶ ἀνάδοσις, id est, per halitum dissipatio, & distributio. Differentiam inter concoctionem & digestionem,videas in lib.de inęquali intemperie,& quinto sim.medi.cap.8.Digerũtur enim tumores,cùm materia contenta in ambientem discutitur:concoquuntur verò ad suppurationem.Dicimus etiam alimentum in ventriculo prius concoqui,deinde in corpus digeri,id est, distribui. Sed de nominibus plus satis. Scimus enim inauditum fuisse antiquis syruporũ nomen:eis tamen propomata,& dulces potiones in vsu fuisse : sicut & præparatorias alias potiones, ad purgationes iuuandas. in quẽ vsum syrupos componunt Arabes. Neglecto igitur nomine, si rem ipsam, quatenus ad præpara-

tiones attinet, ad Galeni mentem expendamus (expedit enim primum ita facere, vt ille sit huius censuræ regula) syruporum vsus erit, non concoquere, vel digerere, sed extenuare & incidere. Adeò charus Galeno semper fuit extenuantium, & incidentium vsus, vt passim eorum meminerit, & proprium de eis librum conscripserit. Confert ad multa hic vsus: ex quibus nos tria, ad rem facientia, referemus. Primò, iuuandis cõcoctionibus, extenuantia, & incidentia præmittimus, vt in tertio sermone iam est demõstratum. imò eaipsa concoquũt, vt dicemus. Secundò, iuuandis purgationibus Galenus vbique præmittit extenuantia & incidentia: etiam quando turgent humores, aphorismo vigesimoquarto libri primi, & libro quos oporteat purgare. Præparant enim corpus, reserant meatus, obstructiones detergent, humoris crassitiem & lentorem tollunt. imò aliquid educunt, vt dicemus. Tertiò, etiam missio sanguinis commodius hoc auxilio fit, vbi est crudorum copia, vt docet Galenus de curandi ratione per venæ sectionẽ. Nam pauculo sanguine detracto, melicratum exhibet probè coctum, cum incidentium medicaminum quopiam, vt hyssopo, origano, calamintha, pulegio: aut certè cum melicrato dat oxymel, aut oxyglycy, id est passum acetosum, ex aceto & vino

dulci factum. Rursus, veluti præparato sangui ne, aliquid detrahit. nam crudum copiosè trahere non est tutum: nec cõcoqui tamen potest, nisi extenuetur. Veri itaq; Galeni syrupi erunt oxymel & mulsa, cum incidentibus herbis: oxymel contra viscosos, mulsa contra crassos humores, libro tertio de ratione vic. in principio. Expungendos hac ratione, quis dicet, Arabum syrupos, seu extractos succos. Nam succos ad eam rem non requirebat Galenus, quod Arabes faciunt: sed sufficiebant ei herbę ipsæ toto anno seruatæ, quæ fortius siccant, & calfaciunt, quàm recẽtes. Item, vera hęc ad purgationes prępáratio, si Paulo credimus, potius fit certa victus ratione, quàm syruporum formulis. Etenim lib. 7. cap. 6. vbi præparationem tradit, qualis ad purgatiões esse debeat, solùm docet: certa prius victus ratione, extenuãte & incidente, alendum esse hominem, antequam purgetur. Nec secus Galenus apho. 9. lib. 2. & lib. de vic. extenuante. Corruere his rationibus videntur syruporum figmenta, velut inutilia. Sed nos, vt ad eorum defensionem descendamus, ad primum respõdebimus, Galenum, qui varijs in locis scribebat, & praxim exercebat, tanquam facile parabile, id siccarum herbarũ cum oxymelite vel mulsa decoctum, sæpe cõmemorare. quod & nos laudamus, & syrupum vocamus: nam in eiusmodi decoctis, aliquid

ſucci ab herbis extrahitur. Quod autem & ve-
ris ſuccis herbarum, nõ Galenus modò, ſed &
Aſclepiades, Archigenes, Antonius Muſa, Phi
lagrius, & alij veteres, ex profeſſo ſint vſi: & ex
eis dulces potiões, quas nos ſyrupos vocam⁹,
effecerint, mox oſtendemus. Quin etiam, ſic-
cas herbas, tanquam iuſto acriores, non ita cõ-
mẽdabimus, vt ſuccos expreſſos, in quibus in-
tegra magis eſt herbarum virtus, quàm in illa-
rum decocto. Quòd ſiqua ſit aquoſitas recen-
tis herbæ, illa per ſucci decoctionem tolletur.
Ad aliud quod ex Paulo affertur, non negabi-
mus nos, ſyruporũ vſum ſub διαίτης nomi-
ne cõtineri, cũ princeps pars rationis vict⁹ in
morbis acutis, ſit Hippocrati & Galeno, oxy-
mel, mulſa, vel ptiſana. In tota quoq; extenuã-
te diæta, quędam ſunt, quę ſub alimentorũ ge-
nere continentur, vt ptiſana, & mulſa: quædã
ſunt medicamenta, vt oxymel, & alia, quæ in
mulſa concoquere licet, vt hyſſopus, calamen-
tum, &c. lib. 8. metho. ad quorum genus noſtri
ſyrupi ſunt referendi. In ea itaq; preparatoria
victus ratione, ſyruporum vſum commendare
licebit, vel ex ipſo tempore exhibendi. nam aſ-
ſuefacimus naturam, ne inſueta hora pharma-
cum ægreferat. Præterea, medicamentoſa po-
tione aliquid educere tentantes, maiori phar-
maco viam paramus: & naturam ad deiectionẽ
velut aſſuefacimus: vt in vomitu, vrinis, & alijs

omnibus vacuationibus,ex Galeno id faciendũ ostendemus. Commendare etiam licet syrupos ob alterandi vim,& alias eorũ functiones. Non enim ad extenuãdum & incidendum solummodo cõfert syruporũ vsus: sed ad alia multa,quę mox distinctè narrabo: ne quis cum Arabibus eos confundat, & omnes sine iudicio vocet digestiuos. Sed præstat eorum compositionem paucis anteà perstringere.

Discrimen faciunt Arabes inter iulebos,syrupos, apozemata, robub, & looch. Iulebum ex saccaro,vel quouis syrupo cum aquarum quadruplo,clarificando efficies. Magis verò probatur ex saccaro cum florum infusione. Rosæ enim,seu violæ, in feruẽtem aquam demerguntur,cauendo ne quid euaporet.deinde expressis illis & abiectis,aquam illam,quam infusionem vocant,percolando & clarificando,leui cum saccaro ebullitione fit iuleb. Quo recenti vteris ad infrigidandũ,humectandum,& sitim arcẽdam. Nec seruãtur isti iulebi,nisi quis pro leui ebullitione,perfectam concoctionẽ adhibeat,cũ maiori saccari modo,instar syruporũ. Plus ideo probantur iulebi cũ dicta infusione,q̃ cum aquis illis,ex tostis & vstis herbis destillando eductis: nam igneũ,nescio quid,illæ redolent,& ab herbarũ viribus degenerant. nisi,vt docuit Manardus,in duplici vase fundãtur: ita,vt primo feruentẽ aquã continẽte,secundũ herbas continẽs

ſuſpendatur:nec aquã tangat,ſed feruidum va porem excipiens incaleſcat. Syrupos cõficiendi modus fuit ex decoctis & melle:ſed iam & ſuccos,& aquas illas diſtillatas miſcẽt,& pro melle ſaccarũ apponunt. Horum vſus varij ſunt,in ſequẽtibus explicandi. Apozema differt à ſyrupo,in eo,quòd nõ ita perfectè coquitur,nec aſſeruatur. ſunt qui vocent ſyrupum longũ. verè tamen ἀπόζημα aliud nihil eſt,q̃ decoctum,cui ſaporis gratia addũtur dulcia condimenta, aut etiam medicamentoſæ vires. Robub ſunt ſucci ſine dulcedine inſpiſſati, ad ſolem vel ignem. Rob ſimpliciter dicitur ſapa, ſiue excoctũ muſtum:cũ adiectione verò,eſt idem quod robub: vt rob de ribes. Non ſunt in vſu eiuſmodi robub,quòd guſtum non delectẽt:niſi dulcia miſceas, quod à multis iam fit:vt in rob de nucibus, quod eſt medicamentum Galeni. ſcopus horum eſt adſtringere. Looch non ita bibitur, ſed ore retentum lingitur: éſtq; Galeno vſitatum,dictum ἔκλειγμα, nobis linctus. Vſus eſt cum melle ad abſtergẽdum in tuſſi,& alijs thoracis affectibus. Parantur communiter, looch ſanum & expertum,looch de pino,de ſcilla,de papauere,ex deſcriptione Meſue. Modum conficiendi looch de pino docent Hippocrates & Galenus lib. 4.de rat. vict. acut. comment.70. & 79.& looch de ſcilla comment. vltimo,& alios lib.7.de compoſit.medic.ſecundum locos.

Sed ad ſyrupos reuertor. Componunt eos cõmuniter, acceptis ferè tot manipulis herbarũ, vncijs radicum ſeminũ, vel florum, quot ſunt libræ aquæ. Ad ſubduplum fit decoctio. radices tamẽ plus licet incoquere, flores multo minus. ſuccos etiã, quando ex eis ſunt facturi ſyrupos, ſolos prius decoquunt. Id quod ſupereſt aquarum, vel ſuccorum decoctum, percolatur, & cũ albumine oui clarificatur: deinde miſcetur cum mellis deſpumati, vel ſaccari parĩ pondere, aliquando minore vel maiore, iuxta liquorum amaritudinem, & patientis variũ guſtum. Id totum leui ebullitione mixtum, iterũ percolatur, & demum perfectè coctum vſq; ad lentorem & manus inquinationẽ, fit ſyrupus. ſi parum decoquatur, dicetur ſolum apozema. Aromatizant inſuper, & tenuiſſimos pulueres inijciunt, duarum drachmarum pondus pro totius libra. Doſis eſt ſeſquuncia, vel vnciæ duæ cum aquarum duplo vel triplo: vt totius quantitas ſit ferè vncię ſex. tantundem apozematis ſine aquis propinant. Quæ ipſa magis commendo, quàm ſyrupos: in quibus exhauſta eſt herbarum virtus ob vetuſtatem, & nimiam decoctionem. verùm deficientibus herbis hyeme, cùm non liceat apozemata facere, cogimur ſyrupos in totum annum reponere.

Componendi modus iſte non abhorret à mente Galeni, qui lib. 6. de compo. med. ſecũ-

dum locos, ex ſuccis nucum, mororum, malorum granatorum, & cotoneorum, varia medicamenta cum melle componit. Quæ licet inter looch vel robub potius, quàm inter ſyrupos ſint numeranda: tamen ex ratione compoſitionis etiam hos elicias. Ait enim in principio libri: *Quia ſucci hi, niſi concoquantur, cito corrumpuntur, etiamſi cum melle crudos reponas: ideo à medicamentorum compoſitoribus excogitatum eſt, ut cum melle ſucci concoquantur, & ita reponantur, ut toto anno ſint uſui: non ſolũ eo tempore quo ſucci exprimuntur.* Vtilitatem aliam huius compoſitionis addit Galenus: quia non ſolũ ad conſeruationem facit mel, ſed & ſua facultate iuuat: quæ in ſyrupis etiam abſtergẽdo, & aluum ducendo iuuabit, & ſua dulcedine naturam alliciet. Alibi etiam ſæpe à Galeno fiunt compoſitiones ex ſuccis & melle, tam in lib. de comp. medic. ſecundum locos, quàm in paratu facilibus. Vtinam extaret Galeni liber de compoſi. medic. purgantium, cuius meminit in prin. lib. de comp. medic. ſec. loc. Nam licet non ſyrupi, alia tamen eis ſimilia, vt propomata, & dulces potiones antiquis nominabantur. Vnde apud Paulum lib. 7. eſt integrum caput de dulcibus, vtilibúſque potionibus, & propomatis. Προπόματα verò præpotiones dixeris. Ad quæ genera, iuleborũ & ſyruporum compoſitiones ſunt referendæ. vt Pauli hydroroſatum, verè ſit ſy-

rupus rosaceus: nec eius secundũ hydromelon aliud est, q̃ syrupus de citonijs: nec rhoetis compositio, aliud q̃ syrupus de malis granatis. Ei9 insuper omphacomeli, est syrupus de agresta: Myrtites, syrupus de granis myrti. Similes ferè in Dioscoridis libro quinto potiones inuenias. Oribasius quoque libro quarto ad Eustadium scripsit caput integrum de potionibus quæ in febribus conferunt. & est caput 39. vbi dulcium, refrigerantium, incidentium, & astringentium meminit potionum: ex melle, aqua, aceto, & succis fructuum. Apud Aëtium quoq; proprium legimus caput, De dulcibus, consuetísque in febre potionibus, ex Philagrio. Vnde magis probabitur noster in febrib9 syruporũ, & præpotionum vsus. Verba Philagri sic habent: *Dulcis potio duplicem utilitatem affert. Primò, quòd natura iucunditatis gratia eam libenter amplectitur, ac inde refocillata, & ueluti reuiuiscens, actiones suas languidas, & à morbi feritate defatigatas, excitat. Secundò, quòd ægritudini ea potio duobus modis resistat, uim illius contrarijs qualitatibus opprimendo, & animalis uirtutes suscitando, ut morbi impetum, uiolentiámq; facilè ferat.* Commendandi igitur syrupi nostri, quòd dulcium potionum vtilitates amplectãtur. Scopi vtẽdi duo à Philagrio sunt præscripti, virtutis refocillatio, & alteratio morbi. Quæ ambo præstant nostri syrupi. Præstant & ea, quę Ga-

leni extenuantia & incidentia : & alia plura.vt aluum ducentia,adstringentia,concoquẽtia, & diuretica præsidia, in dulces potiones , syrupi nomine,variè cogamus.Quos vsus improbare nullus poterit, cùm à Galeno materiæ copiam desumamus : & ob dictas ab ipso, & Philagro commoditates, mellis aut saccari dulcedinem addamus.Nempe,ob conseruationem medicamenti,ob gustus suauitatem,naturæ recreationem, ob proprias mellis & saccari facultates. Superest tantum , vt particulares vsus in classes digeramus , & singulis speciebus febrium accommodemus.

Esto igitur primus syruporũ vsus,cõcoquere. primũ voco,quia inde nomẽ digestiuis syrupis inditũ,licet nihil minus,q̃ cõcoquerẽt.Secũdus vsus,alterare morbũ contraria qualitate. Tertius,extenuare & incidere. Quartus erit vsus, diureticorũ.Quintus,aluũ ducentiũ.Sextus,eã sistentiũ.Septimus cõfortãtiũ,seu roborantiũ. Primò,ad cõcoctionem iuuandam parari possunt syrupi , vt ex succo cotoneorũ cũ pipere, ex mẽta,ex corticib9 citri:addendo coriandrũ, crocũ,nardũ,cinnamomũ,& alia odorata,de q̃bus lib.8.de cõ.med.sec.loc. Nõ tamẽ syrupis ad eã rẽ est op9,nisi pars sit affecta:sed somno, quiete,frictiõib9,lauacris,cibis &potionib9 modicè calidis. Si quis verò ex potionibus modicè calidis cõficere volet syrupos,nõ solũ alimẽ

tis, ſed & pharmacis vti poterit. Vnde Celſus, Antiquos, ait, medicamentis quibuſdam datis, concoctionem moliri ſolitos, eò quòd cruditatem maximè horrerent. Nec damnandi ſunt ſyrupi, quaſi dicta præſidia ad iuuandam concoctionem ſufficiant. Nam ſi in certa parte ſit diſpoſitio cruda, erunt ad id medicamenta optima: vt apparet in arteriace diacodion Andromachi, libro 7. de compoſit. medica. ſecundum locos. Inſuper omnium frigidorum affectuum non exiguam vim concoctricem in nardo eſſe ait Galenus libro de eiſdem nono, vbi de colicis agit. Triplici enim ratione concoctionem iuuat nardus. Primò, extenuat: ſecundò, calorem auget: tertiò, adſtringit. Extenuatio enim, vt dixi, concoctioni viam parat. Caliditas concoctionem efficit: adſtrictio vim confirmat. Talia itaq; medicamenta, ad partium affectus concoquendos, in ſyrupos coacta, facilius penetrabunt, & à natura ſuauius attrahentur. Porrò, in febribus, niſi longæ ſint, rarò vtimur eiuſmodi medicamentis ad concoctionem iuuandam. In acutis nanque, alia magis vrgent: vt victum extenuare, & cauſam tollere nitamur, à qua eſt cõcoctio impedita. Si quãdo tamen ſit concoctio iuuanda, poſt extenuantia præſidia id moliemur, vt ſuperius diximus, & inferius exemplis oſtendemus. Victus tamen ratio debet eſſe concoctu facilis, boni ſucci, & humida.

In omni enim febri, ciborum concoctioni prospicere magnopere oportet, vt ait Galenus libro vndecimo methodi medendi.

Secundum vsum, qui in alterando consistit, solum videntur attendisse Arabum familiæ. Nam sua digestiua semper ita aptarunt, vt contraria esset eorũ qualitas qualitati humoris vitiosi. Nos autem, ob alterandi vsum, solos eos syrupos commendabimus, qui biliosis adhibẽtur febribus. nec id perpetuó. Non enim conueniunt in crassiore & obstruente bile: sed incidentibus magis, quàm alterantibus frigidis, est opus: aut his, quæ vtrunque simul efficiant, cuiusmodi est acetum cum iuleb violarum. In morbis alijs biliosis, maximè in tertiana exquisita, tenuis extra vasa humor facillimè educitur, siue per cutem, siue per communes canales, dicente Galeno libro secundo criseωn: *In tertianis bilem uehementer moueri, & per singulas corporis partes disseminari, atque delationis impetu per seipsam expurgari.* Hinc fit, vt indicatio euacuandi non reddat nos adeo solicitos, sicut indicatio alterandi per infrigidantia & humectantia, vt febrilis æstus, & bilis acrimonia extinguantur. In causone etiam, alteratio, magis quàm purgatio, exigitur: nisi (vt ait Hippocrates) in valde acutis materia ita turgeat, vt medicari eodem die cogaris: quando materia effrenior est, quàm vt syrupis reprimatur. Est

& aliud in causone generosum remedium, frigida copiosa in febris æstu, post signa concoctionis. In tertianis balneum magis congruit: quia materia est extra vasa,& ad cutim vergit, per quam facilius quàm in causone pellitur. Vtrisque communis est syruporum infrigidantium & humectantium vsus. Nec admodum veremur, ad eos sequi cõcoctionis difficultatem. Nam tutius est febrem remissam, in tempus proferri,quàm ex vstione marasmum,vel mortem incurrere. eò magis, quia possumus alterantibus,magis humidis,minus frigidis vti:vt dulci radice,atriplice,lactuca:quæ non adeo cõcoctionem impediunt,vt magis frigida. At dices,ab illis syrupis,exigua quantitate sumptis, exagitari potius calorem,quàm extingui:sicut, si frigidam modicam propines, flammam augebis, & aqua in bilem vertetur. Hac ratione reijciunt quidam hos syrupos,quasi ad alterandum sufficiat frigidæ potus. Quibus ego respõsum velim, de aqua illos vera dicere, quoniam eã in summo accessionis feruore propinamus, ad solam flammæ extinctionem. In syrupis,sicut & in reliqua victus ratione humida, aliud spectamus: nempe,humido nutrimento alere: frigidiorem sanguinem,ne bilescat,gignere:caliditati & siccitati, quæ in solidas partes se insinuat,occurrere,& solidas ipsas roborare. Ad quas res inepta est aqua, quæ nec solidas par-

tes verè humectet, aphorismo decimotertio libri quarti. Adde, non esse ita tutum, syrupi, vt aquæ, copiosam dare potionem, vt de oxymelite refert Galenus primo de ratione victus, cōmētario 43. & lib. 3. cō. 28. Nam aqua cito alteratur: syrupi verò crassiores diutius retinent tēperamentum, nec ita facilè in bilem vertuntur. Ideo hi extra paroxysmum lentè, aqua in paroxysmo repētè agit: hi modica quātitate, aqua copiosa: hi ante signa cōcoctiōis quoq; dātur, aqua post concoctionem. Aliquando etiam in ratione victus dat Hippocrates paululum aquę inter mulsæ & oxymelitis vsum, lib. 3. de rat. vict. com. 39. præferuntur tamen ei syrupi, vt apparet lib. 4. com. 5. Malè igitur rem intelligunt, qui ob aquæ potū, frigidos syrupos damnant. Quin potius affirmāt non inexperti medici frigidos syrupos etiam purgationi præmittēdos, tum quia imbecillam virtutem roborāt, tum quia humoris educēdi acrimoniam obtundunt, ne in transitu vicinas partes igneo calore lædat. Videbis enim aliquando ægros quasi cōburi, si humorem acrem educas non prius refrigeratū. Nec eiusmodi offensam ignorarūt Hippocrates & Galenus lib. 3. de rat. vict. com. 13. & 14. & lib. quarto, cō. 109. ad purgationem tamen iuuandā nunquā frigidis vtuntur. In hac itaq; re iudicio opus est, nec sunt frigida penitus cōtemnēda, nec temerè semper admittēda,

reclamāte Galeno,qui etiam in acutis & bilio-
sis morbis,nō frigidas potiones, sed extenuā-
tes & incidentes ante purgationem imperat,
apho.24.libri primi,& lib quos oportet purg.
His solis corpus ille præparare solet,vt dictis
locis,& lib.de morbo comitiali apho.9. libr.2.
& lib.11.methodi. Imò cū medicamento ipso
dat simul extenuātia,dicto lib.quos opor.pur-
ga.per se enim frigida qualitas purgatiōis mo-
tum impedit,non adiuuat.sed indicatio à viri-
bus sumpta, vt eis prospiciamus suadet: indi-
catio prouidentiæ,quæ à causis sumitur,vt fu-
tura incommoda præcaueamus.Cum igitur fa
cultatis imbecillitatem, & humoris acrimoniā
vereberis,syrupis frigidis iuxta prædictas in-
dicationes vteris. sicut contrà, extenuantes &
& incidentes cum Hippocrate & Galeno per-
petuò imperabis,vbi corpora fluida facere co-
gitabis.Nec ineptè mea sententia,vtroq; præ-
sidio quis vtatur, humidam victus rationē &
frigidos syrupos,si febrilis calor vrgeat, prius
adhibens: instante verò purgatione,melicratū
cum extenuantibus herbis : vt iuxta veterum
placita,extenuantia & incidentia purgationem
continenter præcedāt.At dices,si humores sa-
tis sint tenues,non indigebunt extenuantibus.
Id quidem ego fateor:sed extenuantia cōtem-
ni non esse tutum affirmo, maximè si frigidis
antea sis vsus syrupis Itē an reserati sint mea-

tus,necne,non ſatis conſtat.præſtat igitur ex‑tenuantibus & incidentibus vti, præſertim ſi pharmacum ſit generoſum, ab hepate & alijs remotis partibus attrahens. horũ enim ratio‑ne maximæ curæ fuit antiquis meatuum reſe‑ratio, ſicut primarum venarum cruditas ma‑ximè horrenda. Noſtris verò medicis,quorum pharmaca vix hepar attingunt, ſed ex ventre materias educunt,nec cruditas eſt ita formida‑bilis,nec ita frequens extenuantium vſus. Vi‑des vtriuſq; partis rationes non improbãdas, liceréque aliquando vti frigidis, aliquando ex‑tenuãtibus,aliquando vtriſq;. Iudicium in hoc erit medici,ſi pharmaci vires, educendi humo‑ris qualitatem,& per quos meatus eductio fie‑ri debeat,diligenter attenderit. Ad hunc modũ his præſidijs vtendum ego ſemper iudicaui,vt veterum placita ſeruãtes, frigidos ſyrupos nõ reijciamus. Hanc meam ſententiam,cum ſub‑inde rogaretur, non improbauit imcompara‑bilis ille ſanioris medicinæ præceptor Iacobus Syluius,vir acri iudicio præditus,& in enarrã‑do Galeno diſertiſſimus. Sed aliquis forſan no‑bis obijciet Galenum,cui in methodo curatio‑nis vltimum eſt febris : ergo omnium vltima debet eſſe refrigeratio. Reſpondeo, Galenum in generali methodo, poſt ſigna concoctionis, frigidæ potu vti,ad caloris extinctionẽ. Item, poſt humorum vacuationem curare id febrilis

caloris,quod inſtar hecticæ in ſolidis partibus eſt relictum:fieríque id balneo,frigidę potu,& alijs refrigerantibus.Indicatio verò,quę nobis frigidorum ſyruporum vſum & victus rationem humidam anteà ſuadet , aliunde ſumpta eſt,vt iam dixi.quin &Galenus ipſe frigidis & & humidis etiam initio tertianam alterat : & primo de ra.vic.com.43.frigidū oxymeli ante morbi concoctionem dari iubet , & panem ex aqua primo ad Glaucon.ptiſana etiam frigida eſt,& frigida putredini obſunt, lib.11.metho.

Tertius incidentium & attenuantium ſyruporum vſus in prædictis eſt iam comprehenſus.Supereſt tantum oſtendere,ſyruporū formulas ad eā rem apud antiquos inueniri.Nam lib.8.de cō.me.ſec.loc. ex ſuccis cichorij, anethi,iridis,& aliarū herbarū,ſyrupos ad varios hepatis affectus cōpoſuerūt, Antonius Muſa, & alij priſci medici, quos Gale.ibi cōmendat. Libro etiā 9.ab Archigene cōponitur chelidonię ſuccus cū mulſa,ad auriginē ex obſtructione hepatis:quę vera eſt ſyrupi cōpoſitio.Ibidē ex Aſclepiade reponuntur cynogloſſæ & chamędryos ſucci,ad lienoſos.Huius generis ſunt ſyrupi,qui per ſputa repurgāt,de quib9 lib.13 metho.quales ſunt,mediocres, ſyrupi de iuiubis,& de glycyrrhiza:Galeno ptiſanæ cremor & mulſa:quæ detergentia potius dixeris.Efficaciores verò ſunt ſyrupi de hyſſopo & mar-

rubio: Galeno, vrticæ ſemen & mulſa, in quam coniectum ſit aliquid acrium herbarum, quales enumerat origanum, hyſſopum, calaminthaın, pulegium, radicem ireos Illyricæ: aut oxymeli ex marrubio, quod verè ſyrupus dicetur. Alios ad thoracem, pulmonem, iecur, lienem, & renes expurgandos, ex Galeno colliges lib. 5. ſimpl. med. c. 11. & 12.

Quartus vſus, diureticorũ, id eſt vrinas mouentiũ, eſt Galeno ita familiaris, vt in febribus tertianis, quotidianis, & quartanis, eis ſemper vtatur, & in viſcerũ obſtructiõib9 cõmẽdet, lib. 1. ad Glau. Nec eſt difficile ex copioſa vrinas mouẽtiũ materia, dulces potiones efficere, quẽadmodũ ex oxymelite: quod vreticũ facies, adiectis radicib9 fœniculi, vel apij. In ſolo enĩ eo vretica ab incidẽtibus & extenuãtib9 differũt, ꝙ ſunt efficaciora, acriora, calidiora, & ſicciora. Quo tẽpore his, & alijs õnib9 ſit vtẽdum, mox recẽſebo. Ad mẽſes etiã ꝓuocandos, ſyrupos cõficies ex nepeta, pulegio, ſauina, dictamo, iride. &c. li. de cur. ꝑvenę ſe. & li. 5. ſim. med. c. 21.

Quintus aluũ ducẽtiũ vſus, ſi Celſo credim9, omnibus pharmacis in febribus eſt prępponendus. *Expedire, inquit, cibos, potionéſq; cõponere, qui ſimul alant, & uentrẽ molliãt.* Nã alia purgãtia pharmaca ſemꝑ ipſe in febribus dãnat, lib. 2. c. 12. Et Damaſce. in apho. optimũ putat, ſi ex medicina temperata cibum facere poſſis.

Sanè, quando in principio aluus ducenda eſt, tutius eſt vti eiuſmodi dulcibus potionibus, quas ad aluum ducendam nos in ſingulis febribus receſsebimus, quàm alijs ſibi inimicis pharmacis, iam laceſſitam à febre naturam diripere. quod etiam notauit Aëtius libro tertio cap. quinquageſimoſeptimo: nec diſſidet Galenus apho. 24. lib. 1. vbi ratiõe febris omnia eiuſmodi pharmaca, tanq̃ noxia reformidat. Febrẽ intelligo cõtinuã: nam vbi eſt quies, nõ eſt febris: licétq; tunc pharmacũ dare. Tantũ abeſt, vt illis aſſentiar, qui ſublatis in totum ſyrupis purgationes cõmendant: vt ego potius ſublatis ſuis purgationibus, ſolis vterer dulcib⁹ potionib⁹. Galenũ equidẽ, in intermittẽtibus purgare legi: in cõtinuis formidare eũ deprehẽdi, eò magis, quia, ſi Tralliano credimus, craſſior in continuis, quàm in intermittentibus eſt materia: ideo purgatio difficilior. Si medicinas benedictas, tanq̃ nõ formidãdas obijcias: ego eas ipſas laudabo, & in meas dulces potiones vertã. Nã eo modo quo vulgo propinãtur, exoſæ ægris ſũt: nec natura eas ita ſuauiter amplectit̃, vt ea cõmoda pręſtẽt, quę à dulcibus potionib⁹ p̃ſtari cõmemorauimus. Itẽ alia ratione, ꝓpomata hæc, ſeu dulces potiones, crediderim ego non parui faciẽdas. Nã ſi maius ſequuturũ eſt pharmacũ, nõ parũ cõfert, ꝑiculũ feciſſe, an æger ſit aluo cõtumaci, necne. Itẽ ad deijciendũ eadem

hora prouocasse confert, & quodammodo naturam assuefecisse. Assuefieri enim ad deiectiones possunt nutrimenti instrumenta, sexto de sanita. tuenda. Huius classis, & duarum pręcedentium, communes sunt potiones illæ, generaliter vacuātes per aluum, sudores, & vrinas: vt ptisana, mulsa, oxymeli, apomeli, & apij decoctum: quibus Galenus contra febrium putredinem vtitur, ad detergendum, extenuandū, & vacuandum. lib. 8. & 11. methodi.

Sextus & septimus adstringendi & roborādi vsus, non admodum videtur indigere syrupis: nec dulcium munus est adstringere, etiamsi syrupos ad eam rem compositos inuenias: vt de miua seu succo cotoneorū, de absynthio, de menta, &c. Quia enim dulcium gustu delectatur natura, cum adstringentibus dulcia miscemus, vt dulcibus refocilletur, & adstringentibus roboretur. Quin & Galenus libro. 8. metho. cotoneorum succum, aut etiam pirorum vel myrtorum decoctum, iucunditatis gratia præparat, ad ventris fluxum reprimendū. Addi octauo potest ad somnum inducendum syrupus de papauere cum aqua violarum. Item ad vomitum, vt mox dicemus.

¶His ordinatis classibus, nō erit abs re, ad singula febrium genera syrupos aliquot adducere, & sine syrupis alia ex Galeno remedia, vt methodo certa quisq; vti possit: & quis in vsu

ſeruandus ſit ordo, plenius intelligat. Cum autem Galeno, cui ſanguis nõ putreſcit, tria ſint in vniuerſum genera febrium, ſi de bilioſis, pituitoſis, & atrabilarijs dixerimus, omnia dixiſſe putabimur.

Primò, in tertiana exquiſita, quia bilioſus humor facilè educitur, præparationibus ad id non egens, alterantes potius exigentur ſyrupi. Nam ex Galeni præcepto, refrigerare hanc febrẽ oportet, & humectare: cùm indicatio alterãdi magis vrgeat, q̃ euacuãdi. Præmiſſo igit̃, ſi opus eſt, leui pharmaco, aut molli ſine ſale clyſtere, ſyrupi alterantes ſunto. Aqua ſimplex cum ſucco granatorum, & ſaccari modico: oxyzaccara, aqua hordei cum ſucco alicuius mali medici, aqua acetoſæ cum ſaccaro. Iuleb violatum aut roſatum, cum aqua frigida in æſtate. Syrupus acetoſus ſimplex, ſyrupus de ſucco cucurbitæ, de portulaca, cum ſaccaro albo, non cum rubeo vel melle, quæ calidiora ſunt. Denique decocta & ſucci herbarum frigidarũ. Quatuor ſemina maiora frigida, cucumeris, cucurbitæ, citrulli, & melonis. Quatuor minora, portulacæ, endiuiæ, ſcariolæ, lactucæ: & acidi omnes fructus. Simul alterantia, & aluum ducentia, ſerum lactis, ſuccus roſarum, violæ, pruna, tamarindi, infuſi vel decocti: ſuccus granatorum, ſuccus ex decocta cucurbita expreſſus, cum ſaccaro. Sed & ſyrupos diureticos, ex ane

thi,& apij decocto,probat Galenus in tertiana, quo tẽpore abeſt febris,& cõcoctio iam cœpit. ait enim: *Vrina uerò, potionibus,in quibus opium & anethum maduerint,prouocanda.* 1. ad Glauco. Quinetiam in intermittentibus omnibus, & rigoribus, conferunt ſudores prouocantia, duabus horis ante acceſſionem: vt calamẽti decoctum cum caſtorei ſcrupulo, Aëtius ex Dioſcoride. Apij ſeminis, vel ariſtolochiæ obolus cum vino: aut capilli Veneris decoctum, iniecto modico anethi: ídque maximè, ſi mox cutem illinas oleo amygdalarum dulcium, vel alio modicè calido, & tepidis pãnis molliter frices. Si tenaciter hæreat bilis, vel non ſit exquiſita tertiana, incidentia addes, cum liquore aliquo humectante: qui & ipſe educendos à ſiccis corporis partibus humores iuuabit, alterabit, & corpus fluidum reddet. Huiuſmodi eſt iuleb violatum, addito contra pituitæ mixturam melle, illóque potius roſato colato. Vteris & Galeni oxymelite, quod ipſum eſt ſyrupus acetoſus cum melle: lupulo quoque & ſpica: ſyrupo de calamẽto cum iuleb roſato, ſyrupo de bizantijs cum aceto, ſyrupo acetoſo de radicibus. Deinceps quiete, & fotu præcordiorum calido, iuuat Galenus concoctionem: ad quam etiam conferunt ptiſanæ ſuccus cum pipere, vinum hyſſopite & aromatite Dioſcoridis, & ſyrupus de menta.

In Quotidiana, incidẽtium eſt maior vſus, & maximus in epiala ex vitrea pituita. Ad quam, (poſt ſalſum clyſterem, aut aliud pharmacum) ex oxymelitis vncijs duabus, cum decocti hyſſopi vncijs tribus vel quatuor, Galenicum feceris ſyrupum: & efficaciorem, ſi ſit oxymel cõpoſitum: efficaciſſimũ, ſi ſit ſcillinum, aut looch de ſcilla. Syrupus etiam de praſſio, ſeu marrubio, contra lentam pituitam eſt efficax. Communia remedia ſunt, pulegium, calamẽtum, ruta, & ex eis ſyrupi: & de quinq; radicibus, fœniculi, apij, petroſelini, aſparagi, & ruſci. Alia quoq; vrinas mouentia. Qui ſimul incidunt, & aluum ducunt, ſunt mel roſatũ, ſyrupi ſtœchados, hyſſopi, ſcillę, cyclamini, ſeu panis porcini. Decocta braſſicæ, vrticæ, & galli decrepiti. Con coctionem etiam hîc, vt in tertiana notha, licet iuuare.

In Quartana verò, atram bilem molliter initio tractare iubet Galenus. Ideo, poſt leue phar macum, nos humidis alterabimus, pomis dulcibus, vuis, vino albo dulci, aqua borraginis ſeu bugloſſæ, iuleb & ſyrupo violato, ſyrupo de pomis: aliiſque humidis, modicè calidis, vel frigidis, iuxta varia vſtæ bilis genera. Talia enim demulcent, exiccatam fæcem alterant, & ſuauiter præparant. Deinceps, ſalſamentis, & ſinapi, & medicamento ex tribus piperibus, & dioſpolitico incidemus. Lienis obſtructiones

tollemus,ſyrupis,de capparibus, tamarice,ſco lopēdrio,ſcilla,aſpleno ſiue ceterac,libro quinto ſimplicium medicamentorum,capite vndecimo.Deinde ex ordine Galeni concoctio adiuuanda,frictionibus,balneis,& modicis inambulationibus.quin & detergentia ipſa & incidentia concoctionē adiuuant,libro ſexto de ſanitate tuenda. Vrinas quoq; prouocabimus, decoquentes rutam & anethum in mulſa:quæ vera eſt ſyrupi compoſitio.Syrupi deinceps propinari poterunt, qui ſimul extenuent , & aluum deijciant: vt de epithymo,polypodio,fumaria herba: vel herbæ ipſæ cū aqua lactis,fumariæ herbæ,vel lupulorū.Hæc methodus eſt vtendi ſyrupis,& febres curandi:à qua nō diſſidet ordo Galeni in curatione continentium,libro vndecimo methodi . Nam diminuta per ſanguinis miſ.multitudine, obſtructiōes tollit per ea quæ detergent,extenuant,& incidunt ſine manifeſto calore.eiſdem præſidijs putredinem vacuat,per ſudores,vrinas,&aluum.poſtea concoctionem iuuat,& frigidam propinat.Illud aduerte,in quo paſſim erratur:nā incidere aceto in quartana non licet , nec oxymelite vti , nec acetoſis ſyrupis : cuius oppoſitum docuerunt Arabes.Quin & Galenus lieni conducere acetum ait , libro nono de compoſitione medicamentorum ſecūdum locos, libro vndecimo,& decimoquarto method. & quinto ſimplicium

medicamentorum. Ibi enim, quia obſtruentem incîdit & extenuat craſſitiem, ratione viſceris conuenit: cui fermentatio non eſt moleſta. Illis verò, quibus toto corpore atrabilarius redundat ſuccus, aut qui temperaturam ſortiti ſunt melancholicam, aduerſiſſimum ait acetum, lib. primo ſimplicium medicamẽtorũ, cap. trigeſimoprimo. Facit enim fermentationem, & melancholiam attollit, atq; multiplicat, vt ait Hippocrates libro tertio de rat. vic. & ibi Galenus iterum ait, eſſe acetum melancholicis aduerſiſſimũ: maximè mulieribus, quibus accedet vteri læſio. Hac ratione Galenus in quartanis nullatenus iuſſit incidere aceto, ſed ſalſamentis, ſinapi, & pipere: cùm tamen in curatione præcedenti & ſequenti, oxymelitis vſum commendauerit, in pituita & bile incidendis. alioqui enim eodem potuiſſet & atram bilem incidere. Siquis igitur in atrabilarijs febribus, ſyrupo de bizantijs vtatur, tollat aut minuat acetum. Syrupos hos omnes calfactos propinabis, niſi hora magni æſtus vel ſitis in febri. tũc enim cum aqua frigida licebit propinare iulebos. In æſtate etiam oxymeli frigidum, hyeme calidũ, propinat Hippocrates libro primo de ratione victus acut. commentario 43. Tepidos non propinabis: nam tepida vẽtriculi robur diſſoluũt, libro ſeptimo methodi. Qua ratione, vomitum prouocaturi tepidis vtimur. Sed ad eã rem nõ

ſunt neceſſariæ ſyruporum formulæ:etiãſi ſyrupus acetoſus,oxymel, & hydromel, vomitũ prouocent,maximè cum radicula.alijs etiã rationibus licet ſyrupis tepidis vti, lib.3.de rat. victus,cõmen.28.& lib.7.metho. Aliud quoq; notabis:vſum adſtringentium,& ventriculum roborantium ſyruporum , poſt vacuationem conuenire:niſi ſymptoma cogat nos ventriculo prius ſubuenire.Docet hæc omnia Galenus primo ad Glauconem.Nam ante vacuationem adſtringẽtia ſumpta, prauos ſuccos magis infigunt.Hinc in quotidiana iuxta ſtatum os ventriculi roborat Galenus. Nec ſecus in tertiana circa affectum iecur efficies. licet, vbi eſt prorius affectus horum viſcerum , veluti phlegmone, adſtringentia quouis tempore , magis quàm in ſola febre deſyderent, ne eorum virtus exoluatur.In principio tamen febris,poteris aliquomodo calidis fouere. Lien non omni tempore adſtringentia æque poſcit , ſed poſt vacuationem magis. vnde initio quartanæ iubet eum Galen9 mollire & laxare.Aliud,quod hinc ſequitur,non omittendum:nempe incidẽtium vſum , præſertim in diuturnis febribus, non ſtatim ab initio cõpetere:ſed potius quietem & relaxationem quandam,vt deinde incidentia melius penetrent,& relaxatam materiam elidant . Hoc ſentit Galenus , in quotidiana,incidentia poſt primos dies imperans,vt in

quartana factum fuerat, & in notha tertiana. Alia ratione id cõfirmatur: nam in morbis incidimus prauos humores, vt vacuemus: quinimò incidentia ipſa vrinas cient, per aluum & ſudores euacuant:vt,ex quadam naturæ ſequela,iam inciſa & tenuata materia, velut præparata pellatur. Vnde ſolis incidentibus, & leui alui ductione,ſeu vomitione,multas febres nothas cum Galeno ſanabis. Cum itaque incidamus, vt ſequatur eductio, hæc verò in materia craſſa non commodè initio ſequatur:meritò non mox extenuabimus,ſed relaxantia cum quiete præmittemus,quę extenuantibus viam parent,ſicut extenuantia ipſa concoquentibus. Quin & ardentes febres benignè & placidè initio tractandas ex Philumeni authoritate tradit Aëtius. Galenus verò turgentium purgationi præmittit initio extenuantia,aphoriſmo vigeſimoquarto, libri primi. Ad quod dici poteſt, extenuantia non ſolos humores,ſed & ſubſtantiam noſtram extenuare, & colliquare actione violenta. quod fieri initio non conuenit, ne ab irruente morbo naturam afflictam magis affligamus, & vires deijciamus, in tempus iudicij non ſuffecturas:ſicut nec exquiſitam victus rationem initio ſtatim imperamus, in longiore morbo. In turgente verò materia, vt ſine magna violentia, purgatio adhibetur, ita extenuantia non admodum violenter agent, cum hu-

mor non ſit ita craſſus. Item, ſemel tantum, quaſi rapta occaſione, extenuantia propinabat Galenus. Præterea, quando morbus eſt acutus, etiamſi vires ex purgatione, & incidẽtibus initio affligamus, non tantum ſequetur incommodum, ſicut in morbo longiore, à craſſis humoribus: in quo naturã valentem ſeruare molimur, vt in tempus iudicij ſufficiat. eò magis, quia in principio longi morbi non poſſemus debitum extenuantium aſſequi finem. nam extenuamus, vt eductio, ſeu bona concoctio ſequatur: quod poſt multos dies fit in morbis longioribus.

Nihil deeſſe reor ad abſolutum ſermonem, de ſyruporum, ſeu ad purgationes præparationum, vario vſu: niſi quis, etiam ad reſerandos ſingulos corporis meatus, ſyrupos expoſcat. Ad quam rem, cognoſcẽdum primò, per quos meatus quæque pars ſit expurganda: id quod tradit Galenus libro ſeptimo, vndecimo, & decimotertio methodi, & ſecũdo ad Glauconem. Ventriculus enim vomitu, deiectionéque purgatur. Inteſtina, iocinoris caua, & lien, per inferiora. Hepatis gibba, renes, veſica, & venæ omnes per aluum, ſi multo vitioſo ſucco ſint referta: ſin modico, per vrinas. Cerebrum, per palatum, nares, & aures. Pectus & pulmo, per aſperam arteriam. His præmiſſis, ad ſingulas vacuationes tentanda præparatio, vt do-

cet Galenus libro vndecimo method. Nam ijs, quæ per aluum maiori pharmaco ſunt educenda, viam parabimus, mulſa, cibis humidis pinguibus & dulcibus, qui aluum lubricent: item clyſteribus, balanis, & aſſumptis pharmacis: vt caſſia, manna, & cæteris. Dixi maiori pharmaco: nam ad leues purgationes, non magna requiritur præparatio. Simili modo, ad maiorem vomitum præparabimus, leuioribus vomitorijs præmiſſis: vt aqua calida, aqua hordei, mulſa, oxymelite, oleo, & ficubus recentibus copioſius ingeſtis. Hæc à cibo tentabimus, quia facilius tunc eſt vomere: deinde, ſi opus eſt, etiam ante cibum. Corpus quoque pluri cibo & quiete humectabimus: concalfaciemus manus & pedes, ac etiam partes circa os ventriculi. Deinde alia faciemus, quæ iubet Hippocrates in libro de ratione victus priuatorũ. & Paulus li. ſeptimo, capite decimo: vbi varios propinandi hellebori modos recẽſet. Siqua verò vrinis educenda ſunt, diureticis leuioribus viam parabimus. ſunt enim alia alijs acriora. Ad hæc, cibi multo mitiores, vt vinum album & alia tenuia. modicè etiam vrinas ciet dilutior mulſa, decoctum cicerum, cũ radice petroſelini. Quæ tuſſi & ſputo educenda ſunt, ſimili ratione, arteria humectata, & bechicis leuioribus, adiutabimus. Cerebro expurgando, meatus, qui per palatum & nares deſcendũt, errhinis & apophle-

gmatiſmis fluidos reddemus. Materiæ copiam ad has locales expurgationes, per ſingula capita tradit Aëtius, libro tertio, & Oribaſius libro ſecundo ad Euſtadium, ex qua facile eſſet ſyrupos componere. Sed quia ſuperuacaneum id eſſe quis meritò iudicaret, ſatius erit ſubſiſtere, quàm in ſyruporum formulis æmulandis, oleum & operam perdere. Vna ſupereſt de liene dubitatio. ſcribitur enim ſecundo ad Glauc. Inteſtina per inferiores excretiones purgare. Quemadmodum & ſplenem & renes per vrinas. Reſpondeo, Galenum lib. 13. metho. apertè demonſtrare, lienem non per vrinas, ſed per inferiora purgãdum: cùm nulla ab eo in renes via pateat, niſi quid ab eo in hepar regurgitet, quod vrinis poſſit excerni. Nec Galenus ad Glauconem oppoſitum docuit. Sed interpres male collocata habuit puncta in codice græco: cuius verba ſic habent: ἔντερα δὲ, ταῖς κάτω διαχωρήσεσιν, ὥσπερ οὖν καὶ σπλῆνα. καὶ νεφροὺς μὲν, ταῖς δι᾽ οὔρων. id eſt, Inteſtina autẽ per inferiores excretiones, quemadmodum & ſplenẽ. Et renes ſanè, per vrinas. Dictio enim μὲν, initium alterius ſententiæ in renibus facit. Hunc locum ita caſtigandum cenſebat diligẽtiſſimus ille Galeni reſtitutor, & de re medica optimè meritus, Guinterius Andernacus, cùm græcè loquentem Galenum publicè apud Pariſios enarraret.

Secunda eſt non contĕnenda dubitatio, circa id quod de aſſuefaciĕda ad deiectiones natura, ex ſexto de ſanitate tuenda, paulò antè relatũ eſt. Nam ex vſu purgantiũ corpora in malam trahi conſuetudinĕ, docet Galenus apho, 15. libri tertij. Item, nõ vnico medicamĕto, ſed varijs id fieri debebit: cùm doceat Gal. lib. 5. ſani. tuĕdæ, mercuriali, marina braſſica, quam vocăt ſoldanellam, cnico, & terebinthi reſina, viciſſim aluũ ſoluendam. Nam, ſi ſoli vni (inquit) aſſuefacta fuerit, eius vim contemnet. At, ſi toties in febribus deijcias, vires conuelles, anteq̃ aſſuefacias. Adde, per clyſteres non commodè aſſuefieri naturam: quin potius eis irritata, ſpontaneæ excretionis obliuiſcetur, vt ait Paulus lib. 1. cap. quadrageſimoquarto. Reſpondeo, in aphoriſmo loqui Galenum de iugi vſu integrè purgantium. Nos hîc non ita, nec iugiter: ſed ſemel aut iterum pręparatoria vtimur alui deiectione, ſi dentur induciæ. Nec aſſuefactio hîc dici poteſt. Nam illa multis vicibus paratur. Nobis vel ſemel deieciſſe ſufficit, ad viam indicandam futuro pharmaco: ne rem inconſuetam, & hora inconſueta, moleſtè ferat natura, meatu præſertim non reſerato. Finem toti tractationi imponere hîc potuiſſem, niſi & cõtrouerſum eſſet, quid poſt purgationes agendum. quam rem paucis attingere, non ab re fore iudicaui.

Quid poſt purgationes agendum. Sermo ſextus.

POſt purgatiões practici lauatiuũ, ab eis dictũ, propinant, paulò ante cibum, quatuor vel quinque horis ab aſſumpto pharmaco, ſeu poſt binas, ternas, aut plures alui deiectiones. Propinant verò ptiſanam, aut primum pulli decoctũ, inſipidum, vt celerius deſcendat, nec à natura in alimentum rapiatur. Hoc præſidio vtuntur ipſi, quando medicina eſt tertij aut quarti gradus. nam ſi ſit imbecillior, non ſubeſt neceſſitas. eò magis, quia tardius ea aget: & abluente, aut detergente propinato, cogeretur immaturè deſcendere, exolueretúrque eius operatio. Vbi verò valentius eſt pharmacũ, maior eſt neceſſitas ablutionis ventris & inteſtinorum, vt reliquiæ medicamenti vel acriorum humorum abigãtur: & alteratio, à calido & ſicco illata, tollatur. Eadem ratione etiam ſequenti die clyſteribus abluunt, prȩſertim ſumpta ſcammonia, quam nocere inteſtinis tradit Galenus libro duodecimo method. Nam ſolent eius particulæ quædam, in rugis inferioris inteſtini relinqui, quæ ibi ſe inſinuantes, pungendo teneſmum inducunt. Ita practici, qui & opiatis, & confectionibus poſt purgationes vtuntur, ad reliquas materiæ abſu-

mendas,& partes roborandas. Hippocrati verò & Galeno alius fuit abluendi ſcopus, libro ſecundo de ratione victus acut. & libro quos oporteat purgare. Nam protinus à pharmaco ſumpto, ptiſanam ſorbere iubent, vt tollatur oris ventriculi læſio. Subſtantiæ enim medicamenti aliquid aſſumens os ventriculi, læditur, & ab eius noxia qualitate alteratur: quæ ambo tollit ſorbitio ptiſanę. Dãnabúntne igitur Hippocrates & Galenus praxim neotericorũ? Mihi ſanè non videtur. Nam eadem ratione ſubueniunt hi ventri & inteſtinis, qua illi ori ventriculi. imò vnica ablutione vtriſq; noſtri ſubueniunt. Nam læſio oris ventriculi non deprehenditur ita vehemens ante quatuor horas: nã ſimul cum pharmaco ipſo propinantur odorata, & quę vocãtur correctoria: vt cum ſcammonia, maſtiche & dragagantum. Si de læſione tamen dubitetur, tutius eſt ei protinus occurrere: pręſertim quando os ventriculi eſt calidum & ſiccum. nam grauis eſt tunc læſio in febre acuta, & à pharmaco calido & ſicco. de quibus loquutus eſt magis Hippocrates. Nec id tamẽ ſine ſubſidio neoterici dimittunt. quinimò poſt aquæ calidę ablutionem, etiam ſuccum frigidum & adſtringentem mox propinãt, vt malorum granatorum, vel vuæ acerbæ. Poſtea verò, læſioni fundi ventriculi & inteſtinorum, ex medicamenti reliquijs obortæ, optima ratione

videntur ſuccurrere. At dices, ab Hippocrate & Galeno prohiberi abſuentem ſeu detergentem ſorbitionē, in media purgatione, ſeu poſtquam purgatio cœperit. Meritò quidē id prohibent, vbi cœperit pharmacum operari: ſed non, vbi fuerit eius vis explicata. Eadem ratione cibum prohibent. ergo quum licebit comedere, licebit abluere. Quando ſufficiens euſq; erit temporis intercapedo, in qua valens pharmacum ſuas vires exerat. Non enim manet in ventriculo poſt quatuor horas: ſed per inteſtina pulſum deſcendit, & deſcendendo humores attrahit: vt iam tunc liceat ventriculum abluere. Nec impediet excretionē talis ablutio, imò iuuabit. impediret tamen, ſi immaturius adhiberetur. Itaque praxim communem ego non damno. imò crederem nocere ptiſanam, ſi poſt mitia & benigna pharmaca mox ſorbeatur. ſed ſufficit ad vomitum arcendum pomum mordere, aut ſaccarum, vel rem aliam dulcem ſeu puram aquam deglutire, & faciem & os lauare. Quòd poſt vacuationem ſit pars roboranda, præceptum eſt Galeni libro ſeptimo ſimplicium medicamentorum, capite de centaurio maiore, & paſſim in libro de compoſitione medicamētorum ſecundũ locos, ſecundo ad Glaucon. & decimoquarto methodi. Sed poſtquam eouſque ſermo noſter progreſſus eſt, addam rationem doſeos, ſeu modi medicamentorum,

inter veteres,& neotericos tam variæ: cùm ea ex vſu dictarum ſorbitionum colligatur. Nec dubitarem ego, cuiuſuis medicamenti maiorē doſim propinare, quàm noſtri propinent, ſi mox detergens & abluens ſorbitio ſequatur. quoniam ea celeriter deſcendere pharmacum coget, eiúſque vires & nocumenta reprimet. Quem morem antiqui ſeruātes, maiores tutò propinabant medicamētorum modos, quàm nos audeamus. Sed iam receptui canere, & noſtro libello finem imponere, tempeſtiuum videtur.

FINIS.

ERRATA.

Folio 14. facie 1. linea 7. lege, aquoſum œdema.
Folio 31. facie 1. linea 8. lege, ſit puri alimenti.
Folio 43. facie 1. linea 2. lege, author.
Folio 52. facie 1. linea 1. lege, quæ obſtruit.

